การศึกษาการเปลี่ยนแปลงเรือนแถวไม้ของชุมชนริมน้ำเพื่อเสนอแนวทางการฟื้นฟูอาคารและวิถีชีวิตการอยู่อาศัยโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาวพรพิชชา หลิมไชยกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ref. code: 25616016030162EVQ

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงเรือนแถวไม้ของชุมชนริมน้ำเพื่อเสนอแนวทางการฟื้นฟูอาคารและวิถีชีวิตการอยู่อาศัยโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาวพรพิชชา หลิมไชยกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ref. code: 25616016030162EVQ

STUDY OF TRANSFORMATION OF WOODEN SHOPHOUSES IN CANALSIDE COMMUNITY PROMOTING SELF RESTORATION GUIDELINES OF ARCHITECTURE : A CASE STUDY OF TALADNAM KHLONG PHASI CHAROEN COMMUNITY, BANGKOK

BY

MISS PORNPITCHA LIMCHAIKUL

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARCHITECTURE

ARCHITECTURE

FACULTY OF ARCHITECTURE AND PLANNING

THAMMASAT UNIVERSITY

ACADEMIC YEAR 2018

COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

Ref. code: 25616016030162EVQ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง

วิทยานิพนธ์

ของ

นางสาวพรพิชชา หลิมไชยกุล

เรื่อง

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงเรือนแถวไม้ของชุมชนริมน้ำเพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์อาคารและวิถีชีวิตการอยู่อาศัยโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อ วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2562

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ _____
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คัทลียา จิรประเสริฐกุล)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก _____
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญอนันต์ นทกุล)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ _____
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จาตุรงค์ โพคะรัตน์ศิริ)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ _____
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฬวดี สันทัด)

คณบดี _____
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาสาฬห์ สุวรรณฤทธิ์)

Ref. code: 25616016030162EVQ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงเรือนแถวไม้ของชุมชนริมน้ำเพื่อเสนอแนวทางการฟื้นฟูอาคารและวิถีชีวิตการอยู่อาศัยโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
ชื่อผู้เขียน	นางสาวพรพิชชา หลิมไชยกุล
ชื่อปริญญา	สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญอนันต์ นทกุล
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันมีโครงการพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่ริมแม่น้ำ ลำคลอง ในกรุงเทพมหานครหลากหลายโครงการ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาเป็นทั้งทางสัญจรทางเลือก และพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวทางน้ำ หนึ่งในโครงการพัฒนาพื้นที่ริมคลองย่านฝั่งธนบุรีที่สำคัญคือโครงการ 10 สายนทีแห่งมหานคร ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวพื้นที่ตามแนวคลองเป็นหลัก และคลองภาษีเจริญซึ่งเป็นคลองที่เชื่อมต่อจากแม่น้ำเจ้าพระยาไปยังแม่น้ำท่าจีนก็เป็นส่วนหนึ่งในโครงการนี้ โดยชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญก็เป็นหนึ่งในชุมชนริมคลองภาษีเจริญที่มีโอกาสในการพัฒนาเพื่อตอบรับกับโครงการพัฒนาดังกล่าว ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญบริเวณวัดนิมมานรดีเป็นชุมชนที่อดีตเคยเป็นพื้นที่ที่มีการค้าขายที่รุ่งเรืองมากที่สุดแห่งหนึ่งในย่านฝั่งธนบุรีตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ในยุคสมัยของรัชกาลที่ 4 จึงมีอายุมากกว่า 100 ปี ปัจจุบันยังคงทิ้งร่องรอยที่แสดงถึงความรุ่งเรืองผ่านชุดอาคารเรือนแถวไม้ริมคลอง ซึ่งก่อให้เกิดทัศนียภาพที่เป็นเอกลักษณ์ภายในพื้นที่ แต่ในปัจจุบันเกิดการต่อเติมหรือปรับปรุงอาคารเรือนแถวไม้ในพื้นที่ซึ่งอาจคำนึงถึงการรักษาทัศนียภาพโดยรวมค่อนข้างน้อย ส่งผลให้การปรับปรุงต่อเติมนั้นค่อย ๆ เริ่มทำลายทัศนียภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้เพื่อศึกษาสภาพของอาคารสถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญบริเวณวัดนิมมานรดีในปัจจุบัน เพื่อหาวิธีการและกระบวนการในการปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารให้ตอบรับกับความต้องการ และยังสามารถเก็บรักษาสภาพของทัศนียภาพโดยรวม ที่เป็นจุดเด่นของพื้นที่ไว้ได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นต้นทุนในการฟื้นฟูชุมชนให้ตอบรับกับโอกาสในการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต งานวิจัยนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านของกายภาพของพื้นที่ และการใช้งาน

Ref. code: 25616016030162EVQ

อาคาร โดยอาศัยการศึกษาภาคสนาม ด้วยวิธีการสำรวจ สังเกตการณ์ และสัมภาษณ์ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน เพื่อให้ทราบถึงวิวัฒนาการของรูปแบบอาคาร ลักษณะการปรับปรุง ต่อเติม และการใช้งานของอาคารตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อที่จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันจนเกิดเป็นการเสนอแนะแนวทางของการต่อเติมหรือปรับปรุงอาคารแต่ละประเภทในพื้นที่ศึกษา

โดยผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน และวิวัฒนาการทางกายภาพของอาคารเรือนแถวไม้ (2) ส่วนต่อเติมทั้งตัวอาคารเรือนแถวไม้และพื้นที่ด้านหลังเรือนแถวไม้ และ (3) บริบทโดยรอบอาคารเรือนแถวไม้ริมน้ำ จากการศึกษาพบว่าสามารถจำแนกองค์ประกอบของแผงด้านหน้าอาคารเรือนแถวไม้ได้ทั้งหมด 9 ส่วน แยกเป็น 4 ประเภทตามระดับของการเปลี่ยนแปลง และเสนอแนะวิธีการการอนุรักษ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเภท โดยมีเป้าหมายในการเสนอแนวทางให้อนุรักษ์แผงหน้าอาคารให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อรักษาทัศนียภาพโดยรวมของพื้นที่ ต่อมาคือส่วนที่ถูกต่อเติมในพื้นที่บริเวณด้านหลังของอาคารเรือนแถวไม้ สามารถแบ่งประเภทของอาคารออกเป็น 3 ประเภท ตามระดับการต่อเติมจากน้อยไปมาก ได้แก่ (1) อาคารที่ต่อเติมน้อย ไม่ส่งผลต่อทัศนียภาพ (2) อาคารที่ถูกต่อเติมปานกลาง ไม่ส่งผลต่อทัศนียภาพ และ (3) อาคารที่ถูกต่อเติมมาก ส่งผลต่อทัศนียภาพโดยรวม โดยจะเสนอแนะวิธีการปรับปรุงหรือต่อเติมของอาคารแต่ละประเภทให้ไม่ไปรบกวนทัศนียภาพ และการมองเห็นจากในลำคลอง และพื้นที่ริมคลองฝั่งตรงข้ามชุมชน และสุดท้ายในส่วนของบริบทโดยรอบอาคาร จะเน้นในส่วนที่เป็นชานริมน้ำด้านหน้าอาคารเรือนแถวไม้ สามารถแบ่งประเภทของการใช้งานชานริมน้ำออกมาได้เป็น 4 ส่วนตามระดับการปิดกั้นอาณาเขตพื้นที่ และเลือกพื้นที่ที่เป็นระดับสาธารณะและระดับกึ่งสาธารณะเพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงเพื่อดึงดูดผู้คนเข้ามาใช้งาน

ผลจากการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงอาคารหรือฟื้นฟูพื้นที่ศึกษาเพื่อให้ยังสามารถเก็บรักษาทัศนียภาพที่เป็นต้นทุนของพื้นที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อยู่อาศัยทั้งในด้านความเป็นอยู่ไปจนถึงการเตรียมความพร้อมพื้นที่ให้ตอบรับกับโอกาสผ่านโครงการพัฒนาและการขยายเมืองที่จะเข้ามาในอนาคต และเป็นแนวทางต้นแบบในการพัฒนาชุมชนเรือนแถวไม้ริมคลองที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันกับชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ

คำสำคัญ: ชุมชนริมคลอง, คลองภาษีเจริญ, การอนุรักษ์อาคาร, เรือนแถวไม้

Ref. code: 25616016030162EVQ

Thesis Title	STUDY OF TRANSFORMATION OF WOODEN SHOPHOUSES IN CANALSIDE COMMUNITY PROMOTING SELF RESTORATION GUIDELINES OF ARCHITECTURE : A CASE STUDY OF TALADNAM KHLONG PHASI CHAROEN COMMUNITY, BANGKOK
Author	Miss Pornpitcha Limchaikul
Degree	Master of Architecture
Major Field/Faculty/University	Architecture Architecture and Planning Thammasat University
Thesis Advisor	Assistant Professor Boonanan Natakun, Ph.D.
Academic Years	2018

ABSTRACT

Nowadays, there have been many projects to develop and revitalize the area along canals in Bangkok. One of the development projects is to focus on tourism development in the area along ten major canals in Bangkok. One of those is Phasi Charoen canal which connects Chao Phraya River to Tha Chin River that has potential to develop in response to tourism development coming into the area. Taladnam Khlong Phasi Charoen, literally Phasi Charoen floating market, Community nearby Nimmanoradee Temple was once a prosperous trading area dated back to the reign of King Rama IV (1851 - 1868). Traces of glory have remained in the forms of wooden shophouses and spaces between built forms and the canal, complementing the surrounding area's scenery. However, house modifications, extensions and renovations of wooden row houses did not take into consideration the overall preservation of scenery, so changes have gradually given an impact on the unique community's scenery.

This research aims to study the site's physical characteristics such as architecture and contexts in the study area. This is to find appropriate methods and

Ref. code: 25616016030162EVQ

processes to develop the living environment that meet the resident's needs and can maintain the overall scenery of canal-side settlement in Thonburi area. Data was gathered through onsite surveys, observations, and literature reviews on conservations undertaken in Thailand. There are 3 phases in this study to be focused upon, including (1) Wooden shophouses (2) Building extensions and modifications and (3) Building's context.

At the first phase is to study and observe all wooden shophouses in the area, especially looking at façade' s ornaments which can be categorized into 9 components within 4 levels of change. The study goal is also to propose guidelines to conserve building façades in the same direction to maintain the overall scenery of the area. In the second phase, building extensions and modifications which can be classified in 3 levels; minimal, multiple, and extensive, then suggesting ways to control limits of the building's boundaries or maintain building to make the extension harmonizing with the surroundings. Finally, a long connecting terrace in front of the wooden shophouses is suggested to be improved to offer a harmonious view from the other side of the community and public and semi-public spaces to promote a chance encounter and resident interactions. These are to contribute to the physical environments, drawing residents and visitors to use them and develop new activities in the terrace area.

These findings should help making restoration projects better which can maintain the overall scenery of living in canal-side settlement for enhancing the residential quality of life and to be prepared for future opportunities with a prototype for developing canal-side communities that could be used elsewhere in Bangkok and other cities.

Keywords: Canalside Community, Khlong Phasi Charoen, Architectural Conservation, Wooden Shophouse

Ref. code: 25616016030162EVQ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จไปได้ด้วยดีด้วยความช่วยเหลือและสนับสนุนอย่างดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญอนันต์ นทกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านวิชาการ และวิธีการในงานวิจัยต่าง ๆ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ รวมไปถึงความเอาใจใส่ในการพยายามที่จะผลักดันผู้วิจัยจนกระทั่งสามารถทำเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คัทลียา จิรประเสริฐกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จาตุรงค์ โพคะรัตน์ศิริ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฬวดี สันทัด ที่กรุณาเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ให้คำแนะนำ และคำชี้แนะ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องให้วิทยานิพนธ์นี้สมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบพระคุณชาวบ้านชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญทุกท่านที่ให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการทำงานวิจัย และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่เขตภาษีเจริญ เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ ที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้ จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณครอบครัว เพื่อน และทุก ๆ คนที่ให้การสนับสนุนและคอยเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเสมอมา และคอยให้ความช่วยเหลืออย่างดีมาโดยตลอด ขอบคุณน้องเตนล์ ชิตพล ลี้ชัยพรกุล เวย์วี เอ็นซีที และฮาร์ทร็อกเกอร์ ที่คอยเป็นแรงขับเคลื่อนทำให้ผู้วิจัยทำงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์อยู่บ้างไม่มากก็น้อย หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขออภัยไว้ ณ ที่นี้

นางสาวพรพิชชา หลิมไชยกุล

Ref. code: 25616016030162EVQ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 คำถามวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการทำวิจัย	3
1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่	3
1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา	4
1.5 ขั้นตอนการศึกษา	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.7 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	6
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ	9
2.1.1 ประวัติวัดนิมมานรดี	11
2.1.2 คลองภาษีเจริญ	13
2.1.3 ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ	14
2.1.4 ลักษณะทางกายภาพ	15

Ref. code: 25616016030162EVQ

2.1.4.1 ที่ตั้งและอาณาเขต 15
2.1.4.2 ทางสัญจรและการเข้าถึง 16
2.1.5 กรรมสิทธิ์ที่ดิน 20
2.1.6 โครงการในอนาคต 21
2.2 แนวความหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐาน 21
2.2.1 ความหมายของการตั้งถิ่นฐาน 21
2.2.2 รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน 22
2.3 แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชนริมน้ำ 24
2.3.1 ความหมายของชุมชนริมน้ำ 24
2.3.2 องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำ 25
2.4 แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับห้องแถว 26
2.4.1 ความหมายของห้องแถว 26
2.4.2 องค์ประกอบของห้องแถว 27
2.4.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องแถว 28
2.5 แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ 31
2.5.1 แนวคิดการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ 31
2.5.2 ประเภทของการอนุรักษ์ 31
2.5.3 กรณีศึกษาที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ 33
2.6 แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและอนุรักษ์อาคารในย่านชุมชน 37
2.6.1 ทฤษฎีการอนุรักษ์กรอบอาคาร 37
2.6.2 แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับการต่อเติมอาคารเก่า 39
2.7 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ 43
2.8 สรุปแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 43

บทที่ 3 วิธีการวิจัย 50

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย 50
3.1.1 รูปแบบการวิจัย 50
3.1.2 ขั้นตอนการวิจัย 51
3.2 วิธีการเก็บข้อมูล 52
3.2.2 ข้อมูลปฐมภูมิ 52
3.2.1.1 การสำรวจภาคสนาม (Field Survey) 52
3.2.1.2 การสัมภาษณ์ (In-depth Interview) 53
3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ 52

Ref. code: 25616016030162EVQ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 54
3.3.1 แผนที่ และผังชุมชน 54
3.3.2 แบบบันทึกการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ 55
3.3.3 แบบสัมภาษณ์ 56
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล 56
3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง 56
3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สอง 57
3.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สาม 57

บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล 58

4.1 ข้อมูลชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ 59
4.1.1 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ 59
4.1.1.1 ลักษณะทางกายภาพของอาคารเรือนแถวไม้เดิมในปัจจุบัน 59
4.1.1.2 ลักษณะทางกายภาพของส่วนที่ถูกต่อเติมในปัจจุบัน 69
4.1.1.3 ลักษณะทางกายภาพของบริบทโดยรอบอาคารในปัจจุบัน 71
4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลทางกายภาพและการใช้ประโยชน์อาคารร่วมกัน 81
4.2.1 ศึกษาอาคารตัวแทนแต่ละประเภท 82
4.2.2 คัดเลือกอาคารตัวแทนของแต่ละประเภทเพื่อนำไปเป็นต้นแบบในการเสนอแนะแนวทาง 96

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ 97

5.1 สรุปผลการวิจัย 97
5.1.1 อาคารเรือนแถวไม้ 97
5.1.2 ส่วนที่ถูกต่อเติม 103
5.1.3 บริบทโดยรอบอาคาร 105
5.2 เสนอแนะแนวทาง 109
5.2.1 การเสนอแนะแนวทางสำหรับอาคารประเภทต่อเติมน้อย 112
5.2.2 การเสนอแนะแนวทางสำหรับอาคารประเภทต่อเติมปานกลาง 113
5.2.3 การเสนอแนะแนวทางสำหรับอาคารประเภทต่อเติมมาก 114
5.3 ข้อจำกัดในงานวิจัย 115
5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป 115

รายการอ้างอิง 116

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก 120
ภาคผนวก ข 121
ภาคผนวก ค 125

ประวัติผู้เขียน 131

Ref. code: 25616016030162EVQ

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 อธิบายประเภทและความหมายของการอนุรักษ์	32
2.2 สรุปผลของการศึกษาบทความที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์	35
2.3 แสดงแนวทางในการอนุรักษ์ และการวิเคราะห์เพื่อเลือกใช้	38
2.4 เปรียบเทียบองค์ประกอบของแผงหน้าอาคารที่ถูกคำนึงในแต่ละบทความ	40
2.5 แจกแจงองค์ประกอบที่จะถูกนำมาเป็นรูปแบบในการเก็บข้อมูล	41
2.6 การสรุปแนวทางการปรับปรุงอาคารเบื้องต้นโดยอ้างอิงวิธีการจากทฤษฎีอนุรักษ์กรอบอาคาร ประกอบกับการอธิบายการเลือกใช้แนวคิด	48
4.1 แสดงลักษณะองค์ประกอบของอาคารเรือนแถวไม้บริเวณตลาดน้ำวัดนิมมานรดี	64
4.2 แสดงการแบ่งประเภทการต่อเติมอาคาร ความหมายและลักษณะที่เข้าข่ายในแต่ละประเภท	69
4.3 แสดงข้อมูลประเภทของร้านค้าในอาคารเรือนแถวไม้ในสมัยอดีต (ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2500) ที่ได้จากการสัมภาษณ์	77
4.4 เหตุผลในการคัดเลือกอาคารตัวแทน เพื่อนำมาศึกษา	82
4.5 เปรียบเทียบอาคารตัวแทนประเภท A : ต่อเติมน้อย	84
4.6 เปรียบเทียบอาคารตัวแทนประเภท B : ต่อเติมปานกลาง (1)	87
4.7 เปรียบเทียบอาคารตัวแทนประเภท B : ต่อเติมปานกลาง (2)	88
4.8 เปรียบเทียบอาคารตัวแทนประเภท C : ต่อเติมมาก	93
4.9 แจกแจงการคัดเลือกประเภทอาคารที่นำมาเป็นต้นแบบในการเสนอแนะแนวทาง	96
5.1 สรุประดับการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบที่เกิดขึ้นในอาคารศึกษา	98
5.2 สรุปแนวคิดการอนุรักษ์ที่นำมาใช้ในงานวิจัย	99
5.3 เสนอแนวทางการปรับปรุงต่อเติมของอาคาร อ.19	112
5.4 เสนอแนวทางการปรับปรุงต่อเติมของอาคาร อ.20-21	113
5.5 เสนอแนวทางการปรับปรุงต่อเติมของอาคาร อ.26	114
ค.1 ตารางสรุปรูปแบบขององค์ประกอบที่มีในพื้นที่	125

Ref. code: 25616016030162EVQ

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แสดงแผนที่โดยรอบของพื้นที่ศึกษา ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ	4
2.1 แผนที่แสดงตำแหน่งของคลองภาษีเจริญในสมัยรัชกาลที่ 5	9
2.2 ภาพวัดนิมมานรดีในอดีตฝั่งติดกับคลองภาษีเจริญ	11
2.3 วัดนิมมานรดีในอดีตภายหลังจากการบูรณะปฏิสังขรณ์ ฝั่งติดกับคลองภาษีเจริญ	12
2.4 วัดนิมมานรดีในปัจจุบัน ฝั่งติดกับคลองภาษีเจริญ	12
2.5 การขุดคลองภาษีเจริญในสมัยรัชกาลที่4 (พ.ศ. 2410) และแล้วเสร็จในสมัยรัชกาลที่5 (พ.ศ. 2415)	13
2.6 รูปถ่ายตลาดน้ำคลองภาษีเจริญในอดีต	14
2.7 รูปแบบที่อยู่อาศัยริมคลองภาษีเจริญในช่วงระยะเวลาแรก	15
2.8 ผังแสดงการเข้าถึงของพื้นที่ศึกษา	16
2.9 ลักษณะของเรือโดยสารในโครงการของบริษัท กรุงเทพธนาคม จำกัด	17
2.10 แสดงเส้นทางเดินเรือของโครงการเดินเรือในคลองภาษีเจริญของบริษัท กรุงเทพธนาคม จำกัด ที่เปิดให้บริการอยู่	18
2.11 แสดงเส้นทางการเดินรถของสถานีรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน(ส่วนต่อขยายหัวลำโพง-บางแค)	19
2.12 แสดงการแบ่งอาณาเขตระหว่างพื้นที่ส่วนเอกชนและพื้นที่ส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯ	20
2.13 แสดงตัวอย่างรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกตัว	22
2.14 แสดงตัวอย่างรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจายตัว	22
2.15 แสดงตัวอย่างรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบแนวเส้นตรง	23
2.16 แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบรวมศูนย์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา	24
2.17 แสดงลักษณะของอาคารที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ถ้าถูกสร้างตามกฎหมาย	30
2.18 ผังแสดงผลที่ได้จากการศึกษาพื้นที่ประกอบกับทดลองลงศึกษาพื้นที่	44
2.19 แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของชุมชนริมน้ำที่สามารถสะท้อนวิถีชีวิตในอดีตของอาคารสถาปัตยกรรม	46
3.1 แผนผังแสดงขั้นตอนการวิจัย	51

Ref. code: 25616016030162EVQ

3.2 แผนที่ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ บริเวณหน้าวัดนิมมานรดี 55
4.1 แสดงรูปแบบของรหัสอาคาร 58
4.2 แสดงผังการเรียงลำดับเลขของอาคารเรือนแถวไม้ 59
4.3 แสดงอาคารเรือนแถวรหัสอ.19ที่นำมาเป็นต้นแบบในการศึกษารูปแบบทางกายภาพของเรือนแถวไม้ในอดีต 60
4.4 แสดงรูปด้านและหมายเลขขององค์ประกอบอาคารเรือนแถวไม้ในพื้นที่ศึกษา 62
4.5 แสดงการแยกประเภทองค์ประกอบ และที่มาของการแยกประเภทองค์ประกอบ 63
4.6 แสดงภาพรวมของทัศนียภาพของอาคารเรือนแถวไม้ในพื้นที่ศึกษาในปัจจุบัน 68
4.7 แสดงผังรวมของการต่อเติมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาในปัจจุบัน 70
4.8 แผนผังแสดงลักษณะทางกายภาพของบริบทรอบอาคารเรือนแถวไม้ โดยอ้างอิงแนวคิดคุณสมบัติของพื้นที่สาธารณะ 72
4.9 แสดงคลองที่เป็นต้นทุนคุณสมบัติความผ่อนคลายที่เกิดขึ้นในพื้นที่ 72
4.10 แสดงพื้นที่ตัวอย่างที่มีคุณสมบัติความผ่อนคลายที่เกิดขึ้นในพื้นที่ 73
4.11 แสดงพื้นที่ตัวอย่างบริเวณปลายสะพานที่มีคุณสมบัติความสะดวกสบายส่วนของการรับรู้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ 73
4.12 แสดงตัวอย่างของคุณสมบัติความผ่อนคลายส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกิดขึ้นในพื้นที่ 74
4.13 แสดงตัวอย่างของคุณสมบัติความผ่อนคลายส่วนของกายภาพที่ทำให้รู้สึกปลอดภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ 74
4.14 แผนผังแสดงระดับการปิดกั้นของพื้นที่บริเวณชานไม้ริมน้ำด้านหน้าอาคารเรือนแถวไม้ 75
4.15 แสดงผังรวมของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา ในช่วงรุ่งเรืองของตลาดน้ำ, ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ อ.26 78
4.16 ภาพบริเวณจุดตัดกันของคลองภาษีเจริญและคลองราชมนตรี เกิดเป็นลักษณะคล้ายสี่แยก 79
4.17 แสดงผังการกระจุกตัวของคนหรือการรวมตัวของคนในสมัยก่อน 79
4.18 แสดงผังรวมของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาในช่วงตลาดน้ำเสื่อมความนิยมลงในปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) 80
4.19 แสดงผังการกระจุกตัวของคนหรือการรวมตัวของคนในปัจจุบัน 81
4.20 แสดงผังที่แสดงอาคารประเภท A : ต่อเติมน้อย ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา 84

Ref. code: 25616016030162EVQ

4.21 แสดงแสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร อ.19 85
4.22 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร ท.35 86
4.23 แสดงผังที่แสดงอาคารประเภท B : ต่อเติมปานกลาง ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา 87
4.24 แสดงผังที่แสดงอาคารประเภท B : ต่อเติมปานกลาง ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา 88
4.25 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร อ.09-11 89
4.26 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร อ.20-21 90
4.27 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร อ.24 91
4.28 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร ท.36-37 92
4.29 แสดงผังที่แสดงอาคารประเภท B : ต่อเติมมาก ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา 93
4.30 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร อ.15 94
4.31 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร อ.26 95
5.1 แสดงรูปแบบขององค์ประกอบของแผงหน้าอาคารที่ควรมีการเก็บรักษาเอาไว้เพื่อยังสามารถรักษาทัศนียภาพหรือภาพรวมความเป็นย่านไว้ได้อยู่ 102
5.2 แสดงขอบเขตการก่อสร้างเรือนแถวไม้ริมน้ำในปัจจุบัน อ้างอิงตามกฎกระทรวง ฉบับที่55 ปีพุทธศักราช 2543 103
5.3 แสดงขอบเขตการก่อสร้างเรือนแถวไม้ริมน้ำในอดีต อ้างอิงจากการสำรวจและสังเกตอาคารในพื้นที่ศึกษา 103
5.4 แสดงขอบเขตการต่อเติมอาคารเรือนแถวไม้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต 104
5.5 แสดงภาพระดับน้ำที่ท่วมถึงอาคารเรือนแถวไม้ ในเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในปี พ.ศ. 2554 105
5.6 แสดงการนำเอากายภาพที่มีในพื้นที่และการใช้งานมาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อแบ่งประเภทและคัดเลือกพื้นที่ที่สามารถนำมาพัฒนาต่อได้ 106
5.7 แผนผังแสดงพื้นที่ที่เลือกมาพัฒนา 108
5.8 ภาพแสดงการนำเอากระเบื้องโปร่งแสงมาใช้มุงบริเวณหลังคาชานริมน้ำ 109
5.9 แสดงโทนสีที่ผู้วิจัยเสนอแนะให้ใช้ในการปรับเปลี่ยนและต่อเติมอาคาร 110
5.10 แสดงแนวทางการปรับเปลี่ยนพื้นที่ชานริมน้ำในแต่ละประเภท 111

Ref. code: 25616016030162EVQ

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา กรุงเทพมหานครมีการขยายตัว (Urban Expansion) อย่างต่อเนื่อง โดยเมื่อดูจากการคมนาคมระบบรางที่มีบทบาทสำคัญในการขนส่งมวลชนในเขตเมือง ซึ่งเป็นตัวกำหนดทิศทางการขยายตัวของเมืองอย่างหนึ่ง (ผังภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พ.ศ. 2600, 2550) ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าพื้นที่ย่านฝั่งธนบุรีในกรุงเทพมหานครที่เป็นที่ตั้งของพื้นที่กรณีศึกษานั้นมีการพัฒนาการของคมนาคมระบบรางที่มากขึ้น ซึ่งสามารถเห็นได้จากโครงการรถไฟฟ้าสาธารณะต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ พื้นที่ เช่น ระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ (BTS) ที่มีโครงการรถไฟฟ้าที่ตั้งอยู่ที่สถานีบางหว้า ที่เปิดให้บริการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 ซึ่งอยู่ห่างจากพื้นที่ศึกษาประมาณ 3.5 กิโลเมตร หรือล่าสุดนั้นมีโครงการของรถไฟฟ้ามหานคร (MRT) สถานีบางแค ที่กำลังจะเปิดให้บริการในปี พ.ศ. 2562 นี้ ที่ตั้งอยู่ห่างจากพื้นที่ศึกษาเพียงแค่ 700 เมตร นอกจากนั้นยังมีโครงการเดินเรือในคลองภาษีเจริญ ที่เปิดให้บริการ โดยโครงการเดินเรือนี้มีการเชื่อมต่อกันกับสถานีรถไฟฟ้าบางหว้า เป็นการเชื่อมโยงระบบคมนาคมทางน้ำกับ โครงข่ายสาธารณะอื่น ๆ ตามนโยบายล้อ-ราง-เรือ ซึ่งเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การแก้ปัญหารถติด

นอกจากนี้เส้นทางเดินเรือในคลองภาษีเจริญนี้ยังสามารถเชื่อมต่อผ่านจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมายอาทิ ตลาดคลองบางหลวง บ้านศิลปิน ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ เป็นต้น ซึ่งเป็นอีกหนึ่งแผนในโครงการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนคลองบางหลวงผ่านการท่องเที่ยวย่านประวัติศาสตร์กรุงธนบุรี (‘ล้อ ราง เรือ’ ยุทธศาสตร์แก้วิกฤตรถติดกรุงเทพมหานคร, 2561)

ทำให้ผู้วิจัยนั้นเล็งเห็นถึงโอกาสของการพัฒนาพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ตอบรับกับโอกาสทางเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มที่จะเข้ามาในพื้นที่

โดยเมื่อผู้วิจัยทำการศึกษาพื้นที่ศึกษาเบื้องต้น พบว่าในพื้นที่ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นเคยถูกฟื้นฟูให้กลับมาเป็นตลาดน้ำครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2553 และประสบความสำเร็จอยู่ในช่วงเวลาหนึ่ง แต่ก็กลับซบเซาลงไปอีกครั้ง โดยสันนิษฐานว่าสาเหตุนั้นอาจมาจากการเดินทางที่ไม่สะดวกสบาย และสถานที่ไม่เอื้ออำนวย เนื่องจากไม่มีพื้นที่ที่รองรับผู้ที่มาเยี่ยมชม

นอกจากนี้อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควรก็คือ การหาหรือพัฒนาเอกลักษณ์หรือจุดขายของพื้นที่ให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนี้ ในสมัยก่อนนั้นเป็นตลาดน้ำที่มีความสำคัญมากแห่งหนึ่งของคลองภาษี

Ref. code: 25616016030162EVQ

เจริญและฝั่งธนบุรี เนื่องจากเป็นจุดรวมพลและจุดแวะพักขนาดใหญ่ของผู้ที่เดินทางสัญจรทางน้ำในเส้นทางปากน้ำภาษีเจริญ-แม่น้ำท่าจีนในสมัยนั้น เนื่องจากอยู่ติดกับวัดนิมมานรดี ซึ่งเป็นวัดใหญ่และมีความสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในสมัยก่อน จากนั้นก็เริ่มเกิดการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้ากันทั้งทางบกและทางน้ำ กลายเป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าขนาดใหญ่ตั้งแต่ในยุคสมัยของรัชกาลที่5 (ประมาณปี พ.ศ. 2425) และจากการลงพื้นที่เพื่อสังเกตผู้วิจัยพบว่าต้นทุนของพื้นที่ที่มีอยู่ก็คือกายภาพของพื้นที่ ที่มีลักษณะเป็นอาคารเรือนแถวไม้ที่อยู่ริมน้ำ และลักษณะของการใช้งานและใช้ชีวิต ซึ่งยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ชีวิตและวิถีชีวิตของชาวตลาดน้ำได้อยู่

ปัญหาหนึ่งที่พบของพื้นที่แห่งนี้ คือตัวอาคารนั้นมีอายุที่เก่าแก่และไม่ได้รับการบูรณะรักษาเท่าที่ควร ทำให้ในปัจจุบันนี้มีสภาพที่เสื่อมโทรมลงตามกาลเวลา เมื่ออาคารหลังใดที่มีการผุพังหรือเสียหายนั้น อาคารหลังนั้นจะถูกซ่อมแซมหรือปรับปรุงตามใจเจ้าของบ้าน โดยชาวบ้านนั้นอาจไม่ได้คำนึงถึงความสวยงามหรือการรักษาบรรยากาศของอาคารให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งอาคารบางหลังยังมีการต่อเติมอาคารเพื่อให้ตอบรับกับการใช้งานในปัจจุบัน ซึ่งการต่อเติมนั้นเป็นการต่อเติมตามความต้องการของผู้อยู่อาศัย ซึ่งไม่คำนึงถึงทัศนียภาพโดยรวมของพื้นที่เช่นเดียวกัน เป็นเหตุทำให้บรรยากาศในทางกายภาพของชุดอาคารเรือนแถวไม้ริมน้ำนั้นถูกลดความเป็นเอกลักษณ์ลง และเนื่องจากการผันเปลี่ยนของกาลเวลา ทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่นั้นมีการเปลี่ยนหน้าไปเป็นคนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นช่วงวัยที่เริ่มมีการเดินทางออกไปทำงานนอกพื้นที่ ทำให้กิจกรรมหรือวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงไป การใช้งานชานริมน้ำเริ่มลดลง มีการปรับเปลี่ยนการใช้งานภายในอาคาร คนขาดปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้การใช้ชีวิตของชุมชนริมน้ำที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่นั้นเลือนหายไป

ดังนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยมีเป้าหมายในการศึกษาถึงลักษณะหรือรูปแบบของสถาปัตยกรรมของชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ เพื่อหาเอกลักษณ์ของเรือนแถวไม้ริมน้ำในพื้นที่ รวมไปถึงการศึกษาวิธีการต่อเติมอาคาร และการใช้ประโยชน์พื้นที่ของผู้อยู่อาศัย เพื่อนำมาทำการแบ่งประเภทของอาคาร เสนอแนะวิธีการการต่อเติมที่เหมาะสมสำหรับอาคารประเภทต่าง ๆ และนำมาประยุกต์ใช้กับสถาปัตยกรรมให้รักษาเอกลักษณ์ของพื้นที่ได้ และสามารถพัฒนาและเป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารที่ตอบรับกับความต้องการของผู้คนที่อยู่อาศัย ควบคู่ไปกับการรักษาทัศนียภาพของพื้นที่เอาไว้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่เชิงเศรษฐกิจได้ในอนาคต

Ref. code: 25616016030162EVQ

1.2 คำถามวิจัย

1. รูปแบบ สภาพอาคารและเอกลักษณ์เรือนแถวไม้ริมน้ำของชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญเป็นอย่างไร?

2. แนวทางการต่อเติมและปรับปรุงอาคารเรือนแถวไม้ของชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ ที่ยังสามารถเก็บรักษาสภาพแวดล้อมหรือทัศนียภาพโดยรวมพื้นที่ไว้ได้อยู่ ควรเป็นอย่างไร?

1.3 วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

1. ศึกษาสภาพของอาคารสถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญบริเวณวัดนิมมานรดีในปัจจุบัน

2. ศึกษาเพื่อหาวิธีการและกระบวนการที่เหมาะสม ในการปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารเพื่อให้ตอบรับกับความต้องการ และยังสามารถเก็บรักษาสภาพของทัศนียภาพรวมของพื้นที่ไว้ได้อยู่

3. กำหนดแนวทางในการปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารที่ควบคู่ไปกับการเก็บรักษาทัศนียภาพของอาคารเรือนแถวไม้เอาไว้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการเสนอแนวทางการออกแบบ เพื่อเตรียมพื้นที่ให้ตอบรับกับโอกาสในการพัฒนาที่จะเข้ามาในอนาคต

1.4 ขอบเขตของการทำวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของงานวิจัยชิ้นนี้คือการศึกษาสภาพของอาคารสถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญในปัจจุบัน เพื่อหาวิธีการและกระบวนการที่เหมาะสม ในการอนุรักษ์อาคารหรือสถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้ริมน้ำ

และจากการลงศึกษาเบื้องต้น พบว่าชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้น มีประวัติความเป็นมาของพื้นที่ที่ยาวนาน อีกทั้งยังมีสถาปัตยกรรมที่ยังคงสภาพเดิมตั้งแต่ในอดีต ที่สามารถสะท้อนถึงอดีตที่เคยเป็นแหล่งการค้าที่มีความรุ่งเรืองมากแห่งหนึ่งในฝั่งธนบุรี และมีสถาปัตยกรรมที่มีความเฉพาะตัว ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นมีศักยภาพในการที่จะถูกนำมากำหนดเป็นพื้นที่ศึกษามากที่สุด

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาพที่ 1.1 แสดงแผนที่โดยรอบของพื้นที่ศึกษา ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ. จาก. *Google Earth,* ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2562

ซึ่งขอบเขตพื้นที่ศึกษาที่ได้ทำการศึกษานั้นอยู่ภายใต้การปกครองของเขตภาษีเจริญ แขวงบางหว้า มีคลอง 2 สาย ได้แก่ คลองภาษีเจริญซึ่งเป็นคลองสายหลัก และคลองราชมนตรีที่เป็นคลองสายรอง ตัดกันอยู่บริเวณหัวมุมของพื้นทีศึกษา ด้านหน้าของพื้นที่ศึกษาหันหน้าเข้าหาวัดนิมมานรดีที่อยู่ตรงข้ามฝั่งคลองภาษีเจริญ และด้านหลังสามารถเดินทางมาถึงได้จากทางถนนเทอดไท ทำให้พื้นที่ศึกษามีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	คลองภาษีเจริญ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ซอยเทอดไท 90
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ซอยเทอดไท 86
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	คลองราชมนตรี

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ บริเวณชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ ครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ที่มาและอดีตของพื้นที่บริเวณชุมชน เพื่อให้ทราบถึงลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่

2. สำรวจรูปแบบและสภาพของสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร และมีองค์ประกอบอะไรบ้าง

3. นำข้อมูลที่ได้จากการลงสำรวจสังเกตพื้นที่มาวิเคราะห์เพื่อแบ่งประเภทของอาคาร จากนั้นทำการคัดเลือกตัวอย่างอาคารเพื่อทำการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก

Ref. code: 25616016030162EVQ

4. ศึกษางานเขียนเกี่ยวกับการอนุรักษ์อาคารหรือสถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้ หรืออาคารสถาปัตยกรรมไม้ ที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อดูวิธีการและกระบวนการต่าง ๆ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน

5. กำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงอาคารให้ควบคู่ไปกับอนุรักษ์อาคารในพื้นที่ศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับผู้อยู่อาศัย

1.5 ขั้นตอนการศึกษา

ศึกษาประวัติศาสตร์ ที่มาและความสำคัญของพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ทราบถึงลักษณะของสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นมาในพื้นที่

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี โดยเฉพาะงานวิจัยที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไม้ และเรือนแถวไม้ต่าง ๆ

2. ลงพื้นที่เพื่อสำรวจและสัมภาษณ์ลักษณะของสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ และทำการบันทึกเพื่อนำมาวิเคราะห์ในขั้นตอนถัดไป

3. สำรวจรูปแบบของอาคารสถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้ริมน้ำในพื้นที่ศึกษา และศึกษาลักษณะการต่อเติมของอาคารเรือนแถวไม้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และทำการแบ่งประเภทของอาคารตามลักษณะการต่อเติม

4. ศึกษาวิธีอนุรักษ์ของอาคารที่มีความใกล้เคียงกันว่ามีวิธีใดบ้าง มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และจัดหาวิธีการที่เหมาะสม เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางในการปรับปรุงอาคารที่ยังสามารถอนุรักษ์ลักษณะหรือรูปแบบของอาคารเรือนแถวไม้เดิมไว้ได้

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงรูปแบบ ลักษณะและสภาพโดยรวม รวมถึงเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้ที่อยู่ริมคลองภาษีเจริญ บริเวณวัดนิมมานรดี

2. ได้แนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงอาคารให้ควบคู่ไปกับอนุรักษ์อาคารในพื้นที่ศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อยู่อาศัยที่ต้องการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตน และต้องการที่จะเก็บรักษาทัศนียภาพหรือบรรยากาศอาคารเรือนแถวไม้เก่าไว้อยู่

3. เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเอาแนวทางไปประยุกต์ หรือปรับใช้เพื่อให้เข้ากับพื้นที่หรือประเด็นที่ตนเองสนใจ

Ref. code: 25616016030162EVQ

1.7 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ คือ พื้นที่ศึกษาบริเวณตรงข้ามวัดนิมมานรดี เป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมคลองภาษีเจริญ มีลักษณะของสถาปัตยกรรมเป็นเรือนแถวไม้ โดยผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นมีการประกอบกิจการทางด้านการค้าและการบริการเป็นหลัก

องค์ประกอบแผงหน้าอาคาร คือ ส่วนประกอบของบริเวณด้านหน้าอาคารที่เมื่อนำมาประกอบกันเป็นสถาปัตยกรรมแล้ว สามารถสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของบริเวณพื้นที่ การใช้สอยที่เกิดขึ้นในอาคาร รวมไปถึงเอกลักษณ์ของอาคารได้

ส่วนต่อเติม คือ ส่วนหนึ่งของอาคารที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของเจ้าของพื้นที่ ถูกสร้างภายหลังจากการสร้างอาคารเรือนแถวไม้ที่เรียงติดกันบริเวณด้านหน้าที่ติดกับแหล่งน้ำ

เอกลักษณ์ คือ ความเป็นหนึ่งเดียว หรือสภาวะที่ไม่มีผู้ใดเหมือน ความมีลักษณะเฉพาะตัว เป็นตัวบ่งชี้ความเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชน มีลักษณะไม่เหมือนกับบริเวณอื่น ๆ

การอนุรักษ์ คือ การพยายามรักษาอาคารเก่าให้คงอยู่ ไม่พังทลายไป และเป็นไปตามวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะสะท้อนถึงวิถีชีวิตท้องถิ่น เอกลักษณ์ของตัวตน และภูมิวัฒนธรรมของพื้นที่นั้น ๆ

การฟื้นฟู คือ การพยายามที่จะทำให้กลับมามีลักษณะที่เหมือนรูปแบบเดิมหรือใกล้เคียงรูปแบบเดิม โดยการฟื้นฟูในงานวิจัยนี้คือการทำให้ทัศนียภาพหรือภาพรวมของพื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นมีจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ขึ้นมา โดยการใช้ทุนเดิมที่มีอยู่คืออาคารเรือนแถวไม้ริมน้ำที่ถูกตั้งหันหน้าเข้าหาคลองภาษีเจริญ

เรือนแถว ถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ห้องแถว” เป็นอาคารที่ถูกสร้างจำนวนหลายคูหาติดต่อกัน มีการกั้นระหว่างคูหาด้วยผนังร่วม วัสดุส่วนมากที่ใช้เป็นวัสดุไม่กันไฟ โดยเรือนแถวที่ถูกสร้างขึ้นในพื้นที่ศึกษานั้นถูกสร้างขึ้นด้วยไม้เนื้อแข็งที่เป็นวัสดุที่พบเจอได้ง่ายในอดีต

Ref. code: 25616016030162EVQ

บทที่ 2
วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมเพื่อหาลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่สะท้อนถึงอดีต และหาวิธีการจัดการกับสถาปัตยกรรมในเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับตัวสถาปัตยกรรม จำเป็นจะต้องศึกษาถึงทฤษฎีและบทความที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อทำความเข้าใจถึงความหมาย ทฤษฎี และแนวความคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย ให้ได้มาซึ่งกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย และจะมีการศึกษาเนื้อหาโดยแบ่งเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ
- 2.1.1 ประวัติวัดนิมมานรดี
- 2.1.2 ประวัติคลองภาษีเจริญ
- 2.1.3 ประวัติชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ
- 2.1.4 ลักษณะทางกายภาพ
  - 2.1.4.1 ที่ตั้งและขอบเขต
  - 2.1.4.2 การสัญจรและการเข้าถึง
  - 2.1.4.3 กรรมสิทธิ์ที่ดิน

2.2 แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐาน
- 2.2.1 ความหมายของการตั้งถิ่นฐาน
- 2.2.2 รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

2.3 แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชนริมน้ำ
- 2.3.1 ความหมายของชุมชนริมน้ำ
- 2.3.2 องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำ

2.4 แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับห้องแถว
- 2.4.1 ความหมายของห้องแถว
- 2.4.2 องค์ประกอบของห้องแถว
- 2.4.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องแถว

2.5 แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์
- 2.5.1 ประเภทของการอนุรักษ์
- 2.5.2 กรณีศึกษาที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์

Ref. code: 25616016030162EVQ

2.6 แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและอนุรักษ์อาคารในย่านชุมชน

2.6.1 ทฤษฎีการอนุรักษ์กรอบอาคาร

2.6.2 แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับการต่อเติมอาคารเก่า

2.6.2.1 การศึกษากรณีศึกษาเพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบของแผงหน้าอาคารที่ถูกคำนึงถึงเวลาที่จะปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารเก่า

2.6.2.2 ทฤษฎีการปรับปรุง ซ่อมแซม ต่อเติมอาคารที่ไม่ใช่อาคารสำคัญในเขตพื้นที่อนุรักษ์

2.7 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ

2.8 สรุปแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

Ref. code: 25616016030162EVQ

2.1 ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ

ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ บริเวณวัดนิมมานรดีเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ที่มีอย่างยาวนาน โดยเริ่มจากการสร้างวัดนิมมานรดี หรือชื่อเดิมคือวัดบางแค ตั้งแต่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช หรือรัชกาลที่1 ประมาณปี พ.ศ. 2350 ซึ่งมีหลักฐานปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุ แต่เนื่องจากวัดบางแคในสมัยนั้นเป็นวัดที่อยู่รอบนอกเมือง และเป็นวัดป่า จึงถูกละเลยและเสื่อมโทรมลงไป (ประวัติวัดนิมมานรดี, 2558) ต่อมาในปี พ.ศ. 2409 จึงมีการริเริ่มการขุดคลองภาษีเจริญขึ้นมา และแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2415 (ปิยนาถ บุนนาค, 2525) ซึ่งคลองภาษีเจริญนี้เป็นคลองที่ขุดภายหลังจากการทำสัญญาเบาริง เพื่อเป็นประโยชน์ในการค้าขาย และความสะดวกในการขนส่งอ้อยและน้ำตาลในสมัยก่อน และต่อมาคลองสายนี้ได้กลายเป็นคลองที่มีความสำคัญในการค้าขายระหว่างหัวเมืองในแม่น้ำท่าจีนกับกรุงเทพ โดยบริเวณที่เป็นจุดตัดของคลองราชมนตรีและคลองภาษีเจริญที่ใกล้กับวัดนิมมานรดีนั้น เคยเป็นที่ตั้งของตลาดน้ำใหญ่แห่งหนึ่งของฝั่งธนบุรี ซึ่งเป็นจุดแลกเปลี่ยนและค้าขายสินค้าที่สำคัญ

ภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงตำแหน่งของคลองภาษีเจริญในสมัยรัชกาลที่ 5. จาก *ชื่อเสียงเรียงนาม ความรู้เรื่อง แม่น้ำลำคลอง* (น. 83). โดย ส.พลายน้อย, 2555. Matichon Public Company Limited.

Ref. code: 25616016030162EVQ

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่5) ในปี พ.ศ. 2415 วัดบางแคได้ถูกบูรณะและพัฒนาอีกครั้งหนึ่ง โดยมีขุนตาลวโนชากร (นิ่ม) และภรรยาชื่อดี เป็นผู้ที่มีฐานะมั่งคั่งในสมัยนั้นเป็นกำลังใหญ่ในการบูรณะปฏิสังขรณ์ และตัววัดนั้นถูกเปลี่ยนชื่อเป็นวัดนิมมานรดีเพื่อเป็นเกียรติดังเช่นในปัจจุบัน

ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นได้เกิดขึ้นภายหลังจากการขุดคลองภาษีเจริญ โดยมีหลักฐานเป็นป้ายของตลาดน้ำคลองภาษีเจริญที่มีการเขียนว่าเป็นตลาดน้ำ 5 แผ่นดิน เกิดขึ้นตั้งแต่ในปีรัตนโกสินทร์ศกที่ 102 หรือประมานปี พ.ศ. 2426 โดยชุมชนแห่งนี้มีอายุประมาณ 136 ปี

จากคำบอกเล่าของอาจารย์สุโชติ ดาวสุโข หรืออาจารย์เล็ก ที่เป็นคนเก่าแก่ในย่านวัดนิมมานรดี (“ท่องเที่ยวและเรียนรู้เส้นทางวัฒนธรรมย่านบางแค-ภาษีเจริญ”, 2559) เล่าให้ฟังว่าบ้านของท่านเคยเป็นร้านค้าใหญ่ริมคลองภาษีเจริญ โดยริเริ่มจากบรรพบุรุษของท่านที่มาตั้งรกรากอยู่ริมคลองภาษีเจริญ ต่อมาได้มีการเปิดกิจการคล้ายกับห้างสรรพสินค้าในปัจจุบัน ซึ่งมีร้านค้าในลักษณะเดียวกันหลายร้าน รวมทั้งในอดีตคลองภาษีเจริญและคลองราชมนตรีนั้น เต็มไปด้วยเรือสินค้าต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะสินค้าที่เป็นพืชผลทางการเกษตร ประกอบกับการลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้นและได้มีการสอบถามพูดคุยกับผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมในพื้นที่แห่งนี้ พบว่าในยุครุ่งเรืองของพื้นที่ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้น ได้มีการเปิดร้านค้าต่าง ๆ มากมาย อันได้แก่ ร้านทอง โรงรับจำนำ ไปจนถึงบ่อนไพ่ของจีน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าในสมัยก่อนนั้น ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นมีความเจริญและรุ่งเรืองทางการค้าเป็นอย่างมาก แต่ภายหลังจากการตัดถนนเพชรเกษมนั้นเอง ทำให้ความรุ่งเรืองนั้นเสื่อมถอยไป เนื่องจากผู้คนหันไปใช้การสัญจรทางบกมากขึ้น และละเลยกับพื้นที่ที่เคยเป็นพื้นที่สำคัญในสมัยก่อน ในปัจจุบันจึงมีการใช้พื้นที่บริเวณนี้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยเป็นหลัก และมีการประกอบกิจกรรมการค้าขายบ้างบางส่วน

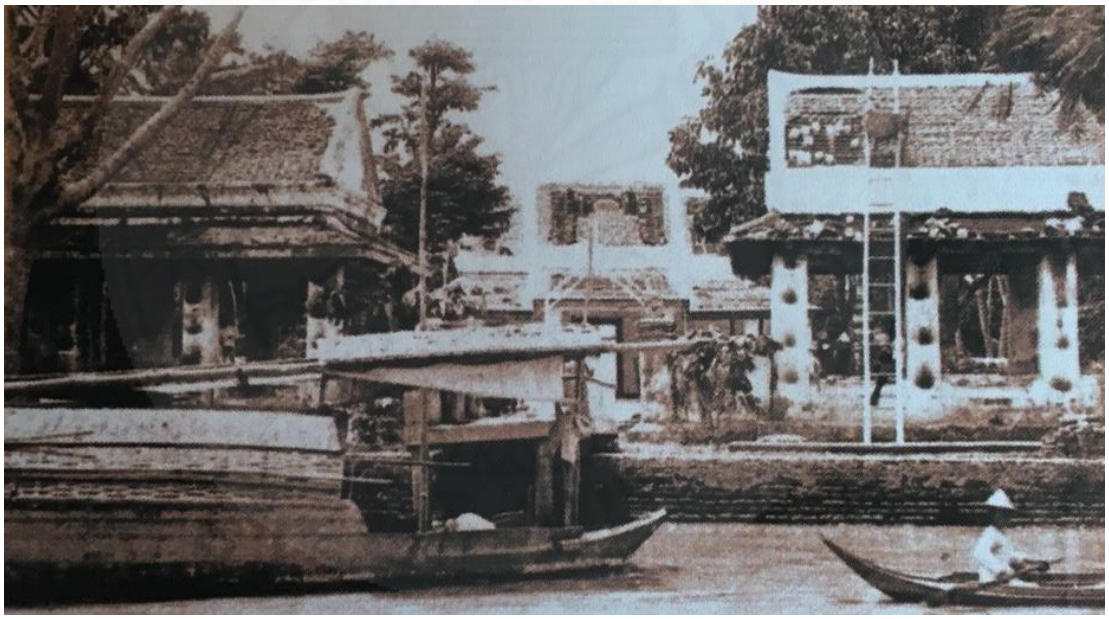
โดยตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นเคยถูกฟื้นฟูให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมาแล้วหลายครั้ง แต่กลับไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยมีสาเหตุมาจากการเดินทางที่ค่อนข้างเข้าถึงลำบาก เนื่องจากในสมัยก่อน (ช่วงการฟื้นฟูตลาดน้ำในปี พ.ศ. 2553) นั้นสามารถเข้าถึงได้ผ่านรถยนต์ส่วนตัว รถสาธารณะ และเรือรับจ้างเท่านั้น แต่ในปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาการคมนาคมของการสัญจรทางน้ำในบริเวณคลองภาษีเจริญเป็นเรือโดยสาร (เปิดให้บริการเมื่อปี พ.ศ. 2557) นอกจากนั้นยังมีการพัฒนาให้มีการเชื่อมต่อกันเป็นระบบ ราง-ล้อ-เรือ กับการคมนาคมระบบรางอย่างระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพหรือ BTS (เปิดให้บริการเมื่อปี พ.ศ. 2556) ในบริเวณท่าเรือบางหว้า ประกอบกับการเข้ามาของรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงินของการรถไฟฟ้ามหานครหรือ MRT ที่กำลังจะเปิดให้บริการในปี พ.ศ. 2562 นี้ ที่มีสถานีบางแคที่ตั้งอยู่ห่างกับพื้นที่ประมาณ 700 เมตรเท่านั้น เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเดินทาง ให้สามารถเดินทางได้สะดวกสบายมากขึ้น

Ref. code: 25616016030162EVQ

ในส่วนของชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ บริเวณวัดนิมมานรดีนั้น มีองค์ประกอบหลักทั้งหมด 3 ส่วนด้วยกัน ซึ่งจะขออภิปรายคร่าว ๆ ดังนี้

2.1.1 ประวัติวัดนิมมานรดี

วัดนิมมานรดี ตั้งอยู่ติดคลองภาษีเจริญ เลขที่ 845 ถนนเพชรเกษม แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ จังหวัดกรุงเทพมหานคร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดมีเนื้อที่ 19 ไร่ 84 ตารางวา เดิมมีนามว่า“วัดบางแค” ถูกสร้างขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นรัชกาลที่1 ประมาณปี พ.ศ. 2350 เนื่องจากมีหลักฐานปรากฏกล่าวถึงวัดนี้ในจดหมายเหตุ รัชกาลที่2 จ.ศ. 1183 (พ.ศ. 2364) แสดงให้เห็นว่าวัดบางแคนั้นมีอยู่ก่อนแล้ว และเป็นวัดที่เจริญรุ่งเรืองมากวัดหนึ่ง แต่ต่อมากลับเสื่อมความนิยมไปตามกาลเวลา

ภาพที่ 2.2 ภาพวัดนิมมานรดีในอดีต ฝั่งติดกับคลองภาษีเจริญ. จาก. *เอกสารประกอบการประชุมในหัวข้อ “การฟื้นฟูตลาดน้ำคลองภาษีเจริญปี2553”*, 2553.

กระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ในปี พ.ศ. 2415 ขุนตาลวโนชากร (นิ่ม เสนะวัต) และนางดีผู้เป็นภรรยา ทั้งคู่เป็นผู้มีฐานะมั่งคั่ง ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ระแวกนั้น ร่วมมือกับพระอธิการแจ้ง ได้มาทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัดครั้งใหญ่ (ภาพที่ 2.3) เมื่อสำเร็จแล้วคณะกรรมการวัดจึงปรึกษากันเปลี่ยนชื่อจากวัดบางแคเป็น "วัดนิมมานรดี" เพื่อเป็นเกียรติอนุสรณ์ของสองสามีภรรยา

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาพที่ 2.3 วัดนิมมานรดีในอดีตภายหลังจากการบูรณะปฏิสังขรณ์ ฝั่งติดกับคลองภาษีเจริญ. จาก. *เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี*, 2515.

ต่อมาในวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2514 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงตัดลูกนิมิตพระอุโบสถ และได้พระราชทานพระปรมาภิไธยย่อ ภ.ป.ร. ประดิษฐานที่หน้าบันพระอุโบสถ ต่อมาปี พ.ศ. 2527 ได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เพื่อสถาปนาวัดนิมมานรดีขึ้นเป็นพระอารามหลวง

ภาพที่ 2.4 วัดนิมมานรดีในปัจจุบัน ฝั่งติดกับคลองภาษีเจริญ. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

2.1.2 คลองภาษีเจริญ

ประวัติดั้งเดิมของคลองภาษีเจริญนั้นเริ่มมาจาก พระยาพิสณฑสมบัติบริบูรณ์ (มีนามเดิมว่า ยิ้ม ตัณสกุลพิศลยบุตร) ซึ่งรับราชการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีตำแหน่งเป็นหลวงภาษีวิเศษ พระภาษีสมบัติบริบูรณ์ พระยาพิสณฑสมบัติบริบูรณ์ ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดในสมัยนั้น และประชาชน ทั่วไปเรียกว่า "เจ้าสัว" เป็นผู้ริเริ่มในการขุดคลองภาษีเจริญ โดยเริ่มตั้งแต่แม่น้ำท่าจีนที่ตำบลดอนไก่ดี จังหวัดสมุทรสาคร ถึงคลองบางกอกใหญ่ใกล้วัดปากน้ำภาษีเจริญ จังหวัดธนบุรี เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการสัญจรทางน้ำ โดยมุ่งเน้นการส่งอ้อยและน้ำตาลจากต่างจังหวัดเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ซึ่งในปี พ.ศ. 2410 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระภาษีสมบัติสมบูรณ์เป็นแม่กลองงาน ขุดคลองยาว 620 เส้น (ประมาณ 25.6 กิโลเมตร) กว้าง 7 วา (ประมาณ 14 เมตร) พระราชทานค่าจ้างเป็นเงิน 112,800 บาท ขุดแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2415 ชาวบ้านจึงเรียกคลองนี้ว่า "คลองภาษีเจริญ" ตามนามของแม่กองงาน ต่อมามีราษฎรย้ายมาอยู่ริมคลองภาษีเจริญมากขึ้นเป็นชุมชนใหญ่ จึงได้ตั้งเป็นอำเภอภาษีเจริญ ขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2442

ภาพที่ 2.5 การขุดคลองภาษีเจริญในสมัยรัชกาลที่4 (พ.ศ.2410) และแล้วเสร็จในสมัยรัชกาลที่5 (พ.ศ.2415). จาก. *เอกสารประกอบการประชุมในหัวข้อ “การฟื้นฟูตลาดน้ำคลองภาษีเจริญปี2553”*, 2553.

จากการขุดคลองทำให้มีผู้คนเข้าไปทำมาหากินสร้างที่อยู่อาศัยหนาแน่นขึ้น พื้นที่สองฝั่งคลองเป็นไร่นาและใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลักจึงมีเรือสินค้าขึ้นล่องจากบางช้าง ดำเนินสะดวกและที่อื่น ๆ เข้ามาจอดพักค้าขายอยู่หลายแห่ง เช่น ริมคลองบริเวณหน้าวัดม่วง ศาลเจ้าแม่

Ref. code: 25616016030162EVQ

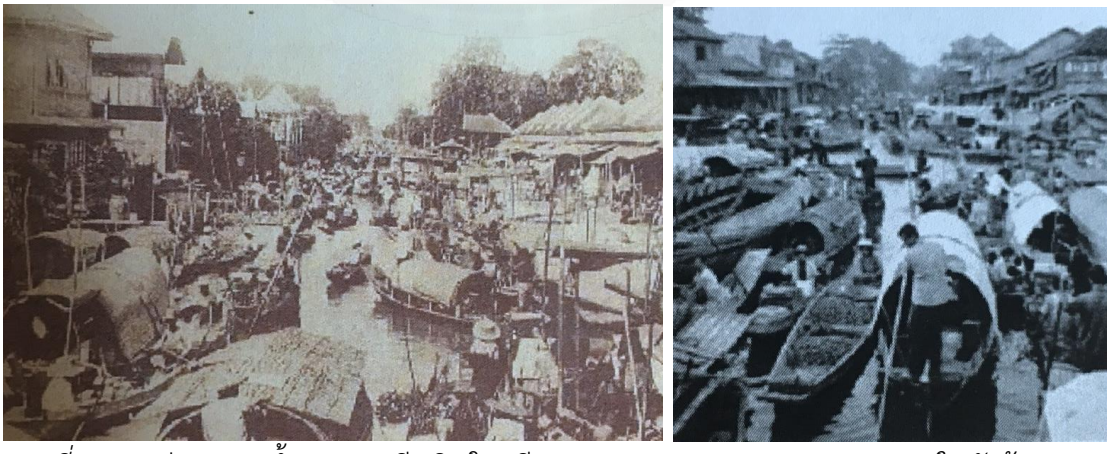
ทับทิม เป็นต้น โดยแหล่งพักใหญ่ของชาวเรือ คือตลาดน้ำบริเวณสี่แยกคลองภาษีเจริญตัดกับคลองขุดพระยาราชมนตรีใกล้วัดนิมมานรดี

ทำให้คลองภาษีเจริญจึงเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในการสัญจรและขนส่งสินค้า ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นก็ได้ใช้คลองนี้เป็นเส้นทางลำเลียงที่สำคัญและเป็นอีกคลองหนึ่งที่คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2510 ให้อนุรักษ์ไว้ (จดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ ของคณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี, 2525)

2.1.3 ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ

ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ หรือตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ เป็นชุมชนที่ถูกก่อตั้งมาตั้งแต่ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่มีการขุดคลองภาษีเจริญเสร็จใหม่ ๆ

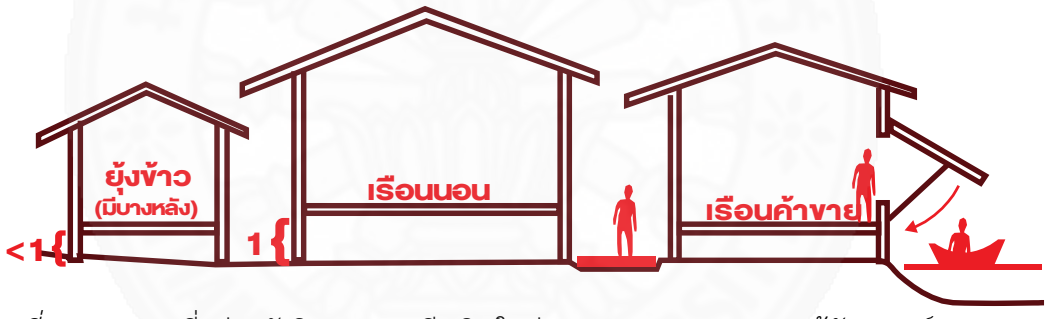
ในสมัยก่อนชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนี้มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากันอย่างคับคั่ง โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นจุดตัดของคลองภาษีเจริญกับคลองราชมนตรี เปรียบเสมือนกับสี่แยก เป็นคล้ายกับจุดรวมตัวขนาดใหญ่ในพื้นที่ในสมัยก่อน เคยมีการเล่าขานว่าในสมัยก่อนนั้นตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นมีความเจริญมาก มีเรือที่เข้ามาค้าขายและเปลี่ยนสินค้าเยอะมาก จนสามารถเดินบนเรือที่ต่อกันจนข้ามไปอีกฝั่งคลองที่เป็นวัดได้ ซึ่งเมื่อดูจากภาพถ่ายในอดีต (ภาพที่ 2.6) ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นมีความคึกคักมาก มีการค้าขายและการสัญจรที่พลุกพล่านอีกจุดหนึ่งของคลองฝั่งธนบุรี อีกทั้งจากการสอบถามผู้ให้สัมภาษณ์ ท.35 ที่อยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่มายาวนาน ก็มีการกล่าวว่า “ในสมัยก่อนนั้น ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญมีร้านค้าที่หลากหลาย ซึ่งบ่งบอกถึงสภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ในบริเวณนั้นได้เป็นอย่างดี ยกตัวอย่างเช่น ร้านทอง โรงรับจำนำ ร้านหมอยา ร้านขายของโชว์ห่วย ไปจนถึงบ่อนไพ่นกกระจอก”

ภาพที่ 2.6 รูปถ่ายตลาดน้ำคลองภาษีเจริญในอดีต. จาก. *เอกสารประกอบการประชุมในหัวข้อ “การฟื้นฟูตลาดน้ำคลองภาษีเจริญปี2553”*, 2553.

Ref. code: 25616016030162EVQ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์อ.09-11 ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนี้มาตั้งแต่กำเนิด ได้กล่าวไว้ว่า “ตอนแรกลักษณะของอาคารไม่ได้เป็นเรือนแถวไม้ต่อยาวกันอย่างที่เห็นในปัจจุบัน แต่จะมีลักษณะเป็นเรือนปลูกแยกออกจากกัน และมีอาคารที่มีลักษณะแยกกันเป็นหลัง ๆ โดยตั้งอยู่ในพื้นที่เช่าของตนเอง ลักษณะของอาคารค้าขายนั้นจะตั้งอยู่บริเวณริมน้ำ มีบานกระทุ้งเปิดและค้ำยันไว้ เพื่อเปิดเป็นช่องเพื่อทำการค้าขายกับเรือที่สัญจรผ่านไปมาทางน้ำ เมื่อไม่มีการใช้งานก็จะเอาค้ำยันออกและปิดบานหน้าต่างกระทุ้งลง (ภาพที่ 2.7) และหลังเรือนค้าขายคือเรือนนอนที่ยกพื้นขึ้นจากพื้นดินประมาณ 1 เมตร ส่วนที่ถัดมาจากเรือนนอนก็คือยุ้งข้าว เนื่องจากในสมัยก่อนนั้นที่บ้านของผู้ให้สัมภาษณ์ อ.09-11 นั้นทำการค้าขายลักษณะคล้ายโชว์ห่วยและมีการค้าขายข้าวเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะของยุ้งข้าวนั้นจะมีการยกพื้นขึ้นจากพื้นดินเช่นกัน แต่จะยกน้อยกว่าส่วนที่เป็นเรือนนอน การยกพื้นของยุ้งข้าวนั้นมีไว้เพื่อป้องกันแมลงและสัตว์ต่าง ๆ ที่จะทำให้ข้าวเกิดความเสียหาย ถัดจากยุ้งข้าวไปด้านหลังก็จะเป็นสวน ซึ่งในสมัยก่อนจะนิยมปลูกส้ม หรือที่เราเรียกว่า “ส้มบางมด” ในปัจจุบัน”

ภาพที่ 2.7 รูปแบบที่อยู่อาศัยริมคลองภาษีเจริญในช่วงระยะเวลาแรก. จาก. *ผู้สัมภาษณ์ อ.09-11* ดัดแปลงเป็นรูปตัดโดยผู้วิจัย, 2562.

ต่อมาในช่วงรุ่งเรืองของตลาดน้ำ ท่านขุนที่เป็นเจ้าของที่นั้นทำการสร้างอาคารเรือนแถวไม้เหมือนอย่างที่เห็นในปัจจุบันขึ้นมาทดแทนเรือนปลูกแบบเก่า และทำการแบ่งขายพื้นที่โดยแบ่งขายให้กับผู้อยู่อาศัยเดิมทั้งหมดก่อน และต่อมาจึงขายให้ผู้อยู่อาศัยใหม่ โดยอาคารเรือนแถวไม้นั้นจะมีหน้าตาภายนอกที่เหมือนกันทั้งหมด แต่ภายในนั้นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามความต้องการของเจ้าของบ้าน

2.1.4 ลักษณะทางกายภาพ

2.1.4.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ เป็นตลาดเก่าแก่ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ ฝั่งตรงข้ามวัดนิมมานรดี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

Ref. code: 25616016030162EVQ

โดยมีวัดนิมมานรดีเป็นศูนย์กลางชุมชน และเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญแห่งนี้มีจุดเด่นคือ ลักษณะทางกายภาพที่ยังสามารถคงไว้ได้ซึ่งกลิ่นอายในอดีต ที่สามารถสะท้อนถึงวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ในสมัยก่อนไว้ได้

ซึ่งขอบเขตพื้นที่ศึกษาที่ได้ทำการศึกษานั้นอยู่ภายใต้การปกครองของเขตภาษีเจริญ แขวงบางหว้า มีคลอง 2 สาย ได้แก่ คลองภาษีเจริญซึ่งเป็นคลองสายหลัก และคลองราชมนตรีที่เป็นคลองสายรอง ตัดกันอยู่บริเวณหัวมุมของพื้นที่ศึกษา ด้านหน้าของพื้นที่ศึกษาหันหน้าเข้าหาวัดนิมมานรดีที่อยู่ตรงข้ามฝั่งคลองภาษีเจริญ และด้านหลังสามารถเดินทางมาถึงได้จากทางถนนเทอดไท ทำให้พื้นที่ศึกษามีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	คลองภาษีเจริญ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ซอยเทอดไท 90
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ซอยเทอดไท 86
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	คลองราชมนตรี

2.1.4.2 ทางสัญจรและการเข้าถึง

การเข้าถึงตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นสามารถเดินทางเข้าถึงพื้นที่ได้ทั้งหมด 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) การสัญจรทางบก (2) การสัญจรทางน้ำ และ (3) การสัญจรโดยขนส่งสาธารณะ

ภาพที่ 2.8 ผังแสดงการเข้าถึงของพื้นที่ศึกษา, จาก *Google Earth* ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

(1) การเข้าถึงโดยการสัญจรทางบก

ในปัจจุบันเนื่องจากการตัดถนนต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการสัญจรและสามารถเชื่อมต่อได้หลายสาย ผู้คนส่วนมากหันมาใช้งานการสัญจรทางบกกันมากขึ้น ส่งผลให้สัญจรทางบกนั้นกลายเป็นทางสัญจรหลักที่เข้ามาแทนที่การสัญจรทางน้ำ ทำให้ในบริเวณพื้นที่นั้นมีเส้นทางสัญจรทางบกที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ศึกษาได้หลากหลายเส้นทาง แต่มี 2 เส้นทางหลัก ๆ ที่สำคัญ ได้แก่

เส้นทางแรก คือ เส้นทางที่มาจากถนนเพชรเกษม เลี้ยวเข้าถนนบางแค ในบริเวณสี่แยกบางแค และเลี้ยวเข้าซอยบางแค 1 หรือซอยวัดนิมมานรดี เพื่อเข้าไปจอดรถในพื้นที่วัด และเดินข้ามสะพานข้ามคลองเพื่อเข้าสู่พื้นที่ศึกษา เส้นทางซอยบางแค1 นั้นจะเหมาะกับผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมโดยเฉพาะ เนื่องจากมีที่จอดรถของทางวัดที่สะดวกสบาย

เส้นทางที่สอง คือ เส้นทางที่มาจากถนนเทอดไท โดยถนนเทอดไทนี้เป็นถนนที่ตัดผ่านถนนบางแคที่เชื่อมระหว่าง ถนนเพชรเกษม กับถนนราชพฤกษ์ ดังนั้นจึงสามารถเดินทางจากถนนหลักถนนใดก็ได้ ต่อจากนั้นจึงเข้าสู่ถนนบางแค ตัดเข้าถนนเทอดไท และเลี้ยวเข้าซอยเทอดไท 90 ที่เป็นถนนส่วนบุคคลนั้นเข้าไปด้านในสุดของซอย ก็จะเจอกับพื้นที่ศึกษา โดยเส้นทางถนนเทอดไทนี้จะเป็นเส้นทางสัญจรสำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ภายในพื้นที่ ไม่มีที่จอดรถสาธารณะเหมือนวัดนิมมานรดี

(2) การเข้าถึงโดยการสัญจรทางน้ำ

เส้นทางสัญจรทางน้ำในบริเวณพื้นที่ศึกษานั้นถูกลดความสำคัญจากอดีตลงไปมาก แต่ในปัจจุบันยังถูกผู้คนใช้ในการสัญจรไปมาอยู่ ทำให้เกิดโครงการเดินเรือในคลองภาษีเจริญขึ้นมา โดยจะเป็นเรือโดยสารที่มีลักษณะดังภาพ (ภาพที่2.9) ซึ่งโครงการเดินเรือในคลองภาษีเจริญนี้ บริษัท กรุงเทพธนาคม จำกัด เป็นผู้ให้บริการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557

ภาพที่ 2.9 ลักษณะของเรือโดยสารในโครงการของบริษัท กรุงเทพธนาคม จำกัด, โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

โดยการเดินทางนั้นเริ่มต้นจากท่าเทียบเรือประตูน้ำภาษีเจริญ ถึงท่าเทียบเรือเพชรเกษม69 รวมระยะทางประมาณ 11.5 กิโลเมตร มีท่าเทียบเรือจำนวน 15 ท่า ประกอบด้วย ท่าเรือประตูน้ำภาษีเจริญ ท่าเรืออู่รถเมล์สาย9 ท่าเรือประชารัฐ ท่าเรือสะพานตากสิน-เพชรเกษม ท่าเรือวัดอ่างแก้วท่าเรือเพชรเกษม31 ท่าเรือวัดรางบัว ท่าเรือเพชรเกษม35 ท่าเรือเพชรเกษม37 ท่าเรือเพชรเกษม39 ท่าเรือวัดนิมมานรดี ท่าเรือเกษตร-บางแค ท่าเรือสะพานกาญจนาภิเษก ท่าเรือวัดม่วง และท่าเรือเพชรเกษม69 ซึ่งประชาชนสามารถเชื่อมต่อการเดินทางรถไฟฟ้า BTS ได้ที่สถานีบางหว้า กำหนดการการเดินเรือ คือ เรือจะออกจากท่าเทียบเรือทุก ๆ 15 นาที ทุกวันจันทร์-ศุกร์ ส่วนวันเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เรือจะออกจากท่าเทียบเรือทุก ๆ 30 นาที โดยการเข้าถึงพื้นที่ศึกษานั้นจะต้องลงท่าเรือภาษีเจริญ แล้วเดินข้ามสะพานข้ามคลองเพื่อเข้าสู่พื้นที่

ภาพที่ 2.10 แสดงเส้นทางเดินเรือของโครงการเดินเรือในคลองภาษีเจริญของบริษัท กรุงเทพธนาคม จำกัดที่เปิดให้บริการอยู่. จาก. *http://www.thanakom.co.th/thanakom/boat.html*.

Ref. code: 25616016030162EVQ

(3) การเข้าถึงโดยการใช้บริการขนส่งสาธารณะ

ขนส่งสาธารณะที่ให้บริการในบริเวณพื้นที่รอบคลองภาษีเจริญนั้นมีด้วยกันหลายประเภท ได้แก่ รถโดยสารประจำทาง รถไฟฟ้าBTS รถไฟฟ้าMRT

โดยจะเริ่มจากโครงการรถไฟฟ้าBTS หรือระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ ที่มีสถานีบางหว้าเป็นสถานีที่ใกล้กับพื้นที่ศึกษาที่สุด (ประมาณ 4 กิโลเมตร) มีการเปิดให้บริการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 ซึ่งทางกรุงเทพมหานครนั้นมีโครงการ ราง-ล้อ-เรือ ที่มีการเชื่อมต่อกันระหว่างสถานีBTS บางหว้าและเรือโดยสารบริเวณท่าสะพานตากสิน-เพชรเกษม (P4) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสนับสนุนการเดินทางให้มีความสะดวกสบายมากขึ้น โดยในพื้นที่ศึกษานั้นมี ท่าวัดนิมมานรดี (P11) ซึ่งเป็นท่าเรือโดยสารของโครงการเดียวกันตั้งอยู่ในพื้นที่ศึกษา ส่งผลทำให้การเดินทางเพื่อเข้าสู่พื้นที่ศึกษานั้นมีความสะดวกมากขึ้น

ต่อมาในปีพ.ศ. 2562 โครงการรถไฟฟ้าMRT หรือรถไฟฟ้ามหานคร มีการเปิดรถไฟฟ้าสายใหม่ที่เป็นส่วนต่อขยายของสายสีน้ำเงิน วิ่งเชื่อมหัวลำโพง-บางแค สถานีที่ใกล้กับพื้นที่ศึกษาที่สุดคือสถานีบางแค ซึ่งอยู่บริเวณปากทางเข้าถนนบางแค ที่อยู่ห่างจากพื้นที่ศึกษาเพียง 700 เมตร

ภาพที่ 2.11 แสดงเส้นทางการเดินรถของสถานีรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน(ส่วนต่อขยายหัวลำโพง-บางแค). จาก. *https://www.renderthailand.com/mrt-blueline-update/.*

Ref. code: 25616016030162EVQ

2.1.5 กรรมสิทธิ์ที่ดิน

ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นมีรูปแบบกรรมสิทธิ์ที่ดินอยู่ 2 รูปแบบ สามารถแบ่งอาณาเขตของกรรมสิทธิ์ได้จากตำแหน่งของสะพานราษฎร์มิตรเจริญกรุง ที่เป็นสะพานข้ามคลองระหว่างเขตวัดกับตัวชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ เมื่อเดินข้ามมาจากเขตวัด หันหน้าเข้าสู่ตัวอาคารเรือนแถวที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ทางซ้ายมือของสะพานคือที่ดินส่วนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีจำนวนทั้งหมด 14 คูหา ส่วนทางขวามือคือที่ดินส่วนเอกชน หรือที่ดินส่วนบุคคล มีจำนวน 29 คูหา

ภาพที่ 2.12 แสดงการแบ่งอาณาเขตระหว่างพื้นที่ส่วนเอกชนและพื้นที่ส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯ. จาก *Google Earth*. ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2562.

โดยที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์นั้น เริ่มแรกนั้นเป็นที่ดินของเชื้อสายราชวงศ์จักรีตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเกิดขึ้น ทำให้ที่ดินในบริเวณนี้ถูกเปลี่ยนมาเป็นการดูแลภายใต้สำนักงานทรัพย์สินฯ และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นผู้ดูแล ในปัจจุบัน ที่ดินผืนนี้ถูกแบ่งเช่าให้ประชาชนอยู่อาศัย โดยจะมีการเรียกเก็บค่าเช่ารายปี สัญญาเช่าอยู่ที่ 3 ปี และเมื่อครบกำหนดสัญญาเช่าและต้องการต่อสัญญา สำนักงานทรัพย์สินฯจะเข้ามาตรวจสอบและบันทึกข้อมูล ที่เกี่ยวกับอาคารสถาปัตยกรรมว่ามีการต่อเติมหรือปรับปรุงบริเวณใดหรือไม่ หากพบเห็นการต่อเติมที่ไม่ได้รับอนุญาตก่อน ส่วนต่อเติมนั้นจะต้องถูกรื้อถอน

ในส่วนของที่ดินของเอกชนหรือส่วนบุคคลนั้น อ้างอิงจากคำบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์ อ.09-11 แต่เดิมเป็นที่ดินของท่านขุน ต่อมาได้ตกเป็นของหม่อมหลวงประไพผู้เป็นภรรยา

Ref. code: 25616016030162EVQ

ในช่วงแรกมีการแบ่งเช่าที่ดินผืนนี้เพื่อให้คนมาเช่าและปลูกที่อยู่อาศัย ต่อมาได้ทำการสร้างเป็นเรือนแถวไม้โดยจ้างวานช่างอำนวยศิลป์ให้มาทำการก่อสร้าง หลังจากนั้นจึงทำการแบ่งขายที่ดิน โดยจะทำการขายให้กับผู้ที่อยู่อาศัยดั้งเดิมก่อนเป็นอันดับแรก ทำให้ผู้คนที่อยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณที่ดินส่วนบุคคลนั้น ยังมีผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมหลงเหลืออยู่

2.1.6 โครงการในอนาคต

เนื่องจากในปัจจุบัน ทางกรุงเทพมหานครนั้นมีการต้องการที่จะพัฒนาการคมนาคมล้อ-ราง-เรือ ให้มีการเชื่อมต่อกันมากขึ้น และมีความตั้งใจที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเส้นทางการเดินเรือให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวไปได้

โดยเป็นโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำ ชื่อว่า “10 สายนที แห่งมหานคร” ที่เป็นการฟื้นฟูพัฒนา 10 คลองสายหลักในบริเวณพื้นที่กรุงเทพมหานคร จุดมุ่งหมายของการพัฒนานี้คือมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยว เลือกการท่องเที่ยวทางน้ำ หรือเดินทางทางน้ำมากขึ้น ซึ่งในโครงการ 10 สายนทีแห่งมหานครนั้น ประกอบไปด้วย 5 ลำคลองฝั่งพระนคร ได้แก่ 1.คลองบางลำภูและโอ่งอ่าง 2.คลองผดุงกรุงเกษม 3.คลองพระโขนง-คลองประเวศบุรีรมย์(ตอนใน) 4.คลองประเวศบุรีรมย์ (ตอนนอก) 5.คลองแสนแสบ (ตอนนอก) และ 5 ลำคลองฝั่งธนบุรี ได้แก่ 1.คลองบางกอกน้อย-คลองชักพระ-คลองมอญ 2.คลองบางกอกใหญ่-คลองด่าน 3.คลองภาษีเจริญ 4.คลองบางระมาด-คลองลัดมะยม และ5.คลองมหาสวัสดิ์ (“สั่งฟื้น 10 คลองหนุนท่องเที่ยวทางน้ำ,” 2561)

เห็นได้ว่าในโครงการนี้มีคลองภาษีเจริญเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งด้วย ประกอบกับการพัฒนาการคมนาคมระบบรางที่ขยายอย่างกว้างขวาง และเข้าถึงพื้นที่ศึกษาได้มากขึ้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาพื้นที่บริเวณชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ เพื่อตอบรับโอกาสที่จะเข้ามาในอนาคต

2.2 แนวความหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐาน

2.2.1 ความหมายของการตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐาน หมายถึง การที่มนุษย์เข้ามาบุกเบิกพื้นที่ที่ไม่มีผู้อยู่อาศัยมาก่อน มีวัตถุประสงค์ในการครอบครองพื้นที่เพื่อใช้ในการอยู่อาศัย การตั้งถิ่นฐานในแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานแบบคนเดียวโดด ๆไปจนถึงการตั้งถิ่นฐานที่มีการรวมกลุ่มกันของผู้คนที่กลายมาเป็นชุมชน การตั้งถิ่นฐานนั้นสามารถแสดงให้เห็นถึงการจัดการพื้นที่ การใช้ที่ดิน การจัดการอาคารบ้านเรือน และเส้นทางสัญจรต่าง ๆ ของมนุษย์ได้

Ref. code: 25616016030162EVQ

2.2.2 รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

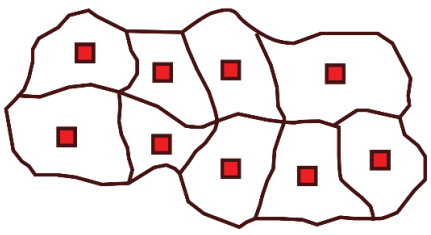
รูปแบบการตั้งถิ่นฐานหลัก ๆในประเทศไทยของฉัตรชัย พงศ์ประยูร มีทั้งหมดด้วยกัน 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกตัว หรือแบบรวมศูนย์ (Cluster Settlement) เป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของไทยที่เก่าแก่ พบเจอได้มากในบริเวณใกล้แหล่งน้ำ ตามปากแม่น้ำ บริเวณที่มีการเพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ หรือบริเวณเส้นทางคมนาคมต่าง ๆ โดยในระยะแรกของการตั้งถิ่นฐานนั้นจะก่อตัวจากกลุ่มบ้านขนาดเล็ก วัด โรงเรียน ตลาด และต่อมาจึงขยายใหญ่ออกจากศูนย์กลาง จนกลายมาเป็นหมู่บ้านและชุมชน และเนื่องจากเป็นการขยายตัวจากศูนย์กลาง ทำให้ไม่มีขอบเขตที่แน่นอน จึงมีการนำเอาปัจจัยทางธรรมชาติมากำหนดขอบเขต เช่น แนวคลอง แนวทิวไม้ หรือสิ่งกีดขวางทางธรรมชาติ เป็นต้น

ภาพที่ 2.13 แสดงตัวอย่างรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกตัว. โดยผู้วิจัย, 2562.

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Scattered Settlement) เป็นรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายออกจากกัน โดยส่วนมากจะพบในบริเวณที่มีการทำเกษตรกรรม เช่น ไร่ นา สวน เป็นต้น มีศูนย์กลางของชุมชนเป็นวัด โรงเรียน สถานีอนามัย และตลาด ซึ่งการตั้งถิ่นฐานแบบกระจายนี้ จะมีความสัมพันธ์กับพื้นที่เกษตรกรรมที่ไม่ไกลจากที่อยู่อาศัย ทำให้ระยะทางในการเดินทางไปพื้นที่เพาะปลูกลดน้อยลง

ภาพที่ 2.14 แสดงตัวอย่างรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจายตัว. โดยผู้วิจัย, 2562.

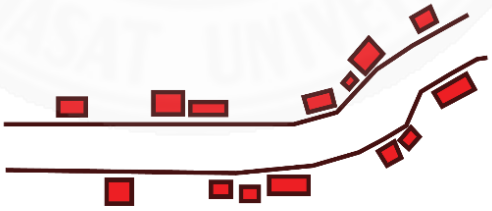
Ref. code: 25616016030162EVQ

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบแนวเส้นตรง หรือตามแนวคมนาคม (Linear Settlement) เป็นการตั้งถิ่นฐานตามแนวแม่น้ำลำคลอง ถนน หรือตามแนวเส้นทางคมนาคมต่าง ๆ โดยจะแบ่งออกเป็น

การตั้งถิ่นฐานตามแม่น้ำ การตั้งถิ่นฐานบริเวณริมฝั่งแม่น้ำนั้นจะมีลักษณะการตั้งเป็นแนวยาวตามทางคมนาคม โดยในเขตที่เป็นย่านการค้า หรือทางแยกของเส้นทางคมนาคม จะมีลักษณะการตั้งที่เป็นกลุ่มก้อน และจะตั้งห่างกันเมื่ออยู่ไกลออกไป เป็นชุมชนที่มักมีบทบาทในด้านของการบริการเล็กน้อย เช่น การเกษตร การค้า และบริการ เป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีการตั้งถิ่นฐานตามลำคลอง ที่เป็นการคมนาคมทางน้ำอีกรูปแบบหนึ่ง ที่เกิดขึ้นจากการขุดเพื่อเชื่อมแม่น้ำสายหนึ่ง กับแม่น้ำอีกสายหนึ่ง เพื่อใช้เป็นทางลัด ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นแนวตรง และอยู่ในบริเวณที่ราบ เพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำจืด ในการอุปโภค บริโภค รวมไปถึงการใช้ในการเกษตร และการคมนาคมขนส่ง ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของบ้านเรือนต่าง ๆขึ้น และทำให้การตั้งถิ่นฐานตามแม่น้ำลำคลอง (River Linear Settlement) กลายเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิมของไทย เนื่องจากในสมัยก่อนคนไทยส่วนใหญ่นั้นมีการประกอบอาชีพทำการเกษตร หรือเลี้ยงสัตว์ ที่ต้องอาศัยน้ำในการอุปโภคบริโภคเป็นหลัก รวมกับการที่ต้องใช้ทางน้ำในการเป็นเส้นทางหลักในการคมนาคม

และสุดท้ายคือการตั้งถิ่นฐานตามถนน ซึ่งเป็นการคมนาคมทางบก เช่น รถยนต์ หรือทางรถไฟ เป็นต้น ซึ่งเป็นเส้นทางที่เกิดขึ้นภายหลัง ที่มีการทำให้เกิดความสะดวกสบายและรวดเร็วมากกว่าการคมนาคมทางน้ำ เป็นเหตุทำให้สามารถดึงดูดผู้คนให้ออกมาตั้งถิ่นฐานบริเวณริมสองฝั่งถนนมากขึ้น

ภาพที่ 2.15 แสดงตัวอย่างรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบแนวเส้นตรง. โดยผู้วิจัย, 2562.

โดยสรุปก็คือการศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานนั้น นอกจากที่จะมองเห็นในด้านกายภาพของการเรียงตัวของอาคารและความหนาแน่นแล้ว ยังสามารถมองในมุมมองของเศรษฐกิจและวิถีชีวิตได้ด้วย เช่น การที่ชุมชนรวมกันเป็นกระจุก เป็นการชี้บอกถึงความต้องการปัจจัยทางด้านความปลอดภัย หรือการที่ชุมชนตั้งอยู่ตามแนวเส้นทางคมนาคมนั้น มักจะมีการบริการเกี่ยวกับการเกษตร เป็นต้น

Ref. code: 25616016030162EVQ

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานนั้น ได้ความว่าการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์นั้นเกิดจากความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมนั้นหมายถึง การที่มนุษย์เข้ามากระทำหรือเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนอะไรบางอย่างในสภาพแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเอง เช่น การสร้างที่กำบัง การสร้างขอบเขตของตนเอง การสร้างระบบโครงข่ายต่าง ๆ เพื่อความสะดวกสบาย ทั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อความอยู่รอด และเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยการตั้งถิ่นฐานนี้มักจะเกิดในพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ในด้านของแหล่งน้ำ และอาหาร

โดยในพื้นที่กรณีศึกษา ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกตัว หรือแบบรวมศูนย์ (Cluster Settlement) ซึ่งเป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของไทยที่เก่าแก่ พบเจอได้มากในบริเวณใกล้แหล่งน้ำ ตามปากแม่น้ำ บริเวณที่มีการเพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ หรือบริเวณเส้นทางคมนาคมต่าง ๆ โดยในระยะแรกของการตั้งถิ่นฐานนั้นจะก่อตัวจากกลุ่มบ้านขนาดเล็ก วัด โรงเรียน ตลาด และต่อมาจึงขยายใหญ่ออกจากศูนย์กลาง

ภาพที่ 2.16 แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบรวมศูนย์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา. จาก. Google Earth, ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2562.

2.3 แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชนริมน้ำ

2.3.1 ความหมายของชุมชนริมน้ำ

ประเทศไทยนั้นผูกพันกับแหล่งน้ำมาตั้งแต่ในอดีต เนื่องจากผู้คนต้องใช้น้ำทั้งในการอุปโภคบริโภค ในการคมนาคมขนส่งต่าง ๆ รวมไปถึงการที่สังคมไทยในอดีตนั้นเป็นสังคมเกษตรกรรม ทำให้แหล่งน้ำนั้นถูกเลือกเป็นปัจจัยสำคัญในการตั้งถิ่นฐาน เป็นเหตุทำให้ผู้คนเลือกที่จะตั้งถิ่นฐานในบริเวณริมแหล่งน้ำ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง กันเป็นจำนวนมาก ทำให้กลุ่มอาคารต่าง ๆนั้นเกิดการรวมกลุ่มกันและพัฒนาและกลายเป็นชุมชน โดยชุมชนในยุคสมัยก่อนนั้นจะมีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนที่สำคัญ ในทั้งด้านสังคม และศาสนา ตัววัดนั้นมักจะตั้งอยู่บริเวณริมน้ำ และหันหน้าออกไปใน

Ref. code: 25616016030162EVQ

บริเวณแหล่งน้ำ เพื่อตอบรับกับการคมนาคมของผู้คนในสมัยก่อนที่ใช้ทางน้ำเป็นเส้นทางหลักในการเดินทาง (ปิยะพร กัญชนะ, 2537)

ลักษณะของบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมแหล่งน้ำนั้นจะมีความโดดเด่น เนื่องจากจะมีองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมที่ยื่นลงไปในน้ำ เพื่อให้ตอบรับการวิถีชีวิตของผู้คนในยุคสมัยก่อน (สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา, 2529) เนื่องจากในสมัยก่อนนั้น ผู้คนมักใช้แม่น้ำหรือแหล่งน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในการเดินทาง และพัฒนาจนเกิดการแลกเปลี่ยนสินค้า และค้าขายกันในบริเวณแหล่งน้ำ ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันในด้านเศรษฐกิจ จนเกิดการปรับเปลี่ยนอาคารให้สามารถเกิดการค้าขายร่วมกับการอยู่อาศัยได้

สามารถสรุปได้ว่าแหล่งน้ำนั้นมีความสำคัญกับการตั้งถิ่นฐานของคนไทยมาก ทั้งในเรื่องของการเลือกแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานที่อยู่ใกล้กับแหล่งน้ำ เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน และการใช้ในการประกอบอาชีพ การทำการเกษตร การที่ใช้แหล่งน้ำเป็นทางคมนาคมขนส่งและแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงด้านสังคม รวมไปถึงด้านเศรษฐกิจ และความผูกพันกับน้ำของผู้คนในสมัยก่อนนั้น สามารถสะท้อนออกมาให้เห็นในด้านของกายภาพ เช่น การปรับเปลี่ยนอาคารให้มีลักษณะของอาคารผสมผสานเพื่อการค้าขาย และวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่มีลักษณะหันหน้าเข้าแหล่งน้ำ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้งานแหล่งน้ำในสมัยก่อน เป็นต้น

2.3.2 องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำ

อรศิริ ปาณินท์ (2528) ศึกษาความสัมพันธ์และองค์ประกอบของชุมชนริมน้ำจากการศึกษาอาคารพักอาศัย สรุปได้ใจความว่า องค์ประกอบที่สำคัญของชุมชนริมน้ำนั้นคือสถาปัตยกรรมหรืออาคารที่มีลักษณะยื่นลงไปในน้ำ มีบันไดเพื่อลงไปสู่น้ำ หรือเทียบเรือ เป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของผู้คนกับแหล่งน้ำ โดยรายละเอียดของการสรุปผลการศึกษา มีดังนี้

การวางอาคาร จะมีลักษณะของอาคารที่สัมพันธ์กับแหล่งน้ำ คือ มีลักษณะการวางยาวตามแนวลำคลอง มีการหันหน้าเข้าสู่แหล่งน้ำ

อาคารที่ปลูกบนที่ดิน ยังมีลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับแหล่งน้ำอยู่ คือ การยื่นตัวอาคารบางส่วนลงไปในน้ำ เพื่อใช้เทียบเรือขึ้นฟาก

เขื่อน ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อบรรเทาการกัดเซาะของตลิ่ง นอกจากนั้นยังสามารถใช้เป็นสิ่งบ่งบอกขอบเขตของพื้นที่ได้ด้วย แบ่งคร่าว ๆตามวัตถุประสงค์การใช้งานได้ทั้งหมด 3 ลักษณะ ได้แก่ ชั่วคราว กึ่งถาวร และถาวร

Ref. code: 25616016030162EVQ

รั้ว เกิดขึ้นเพื่อสร้างความเป็นส่วนตัว ควรมีลักษณะเป็นรั้วโปร่ง เนื่องจากสามารถสร้างความต่อเนื่องของอาคารกับแหล่งน้ำได้

ศาลา และชาน เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ ใช้รองรับการทำกิจกรรมหลากหลายอย่าง มีความสำคัญเนื่องจากเป็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมต่อระหว่างภายในอาคารและแหล่งน้ำ

หลังคา เป็นองค์ประกอบทำให้เกิดเส้นแนวหลังคา (Roof line) ตลอดแนวลำคลอง เกิดความน่าสนใจ

องค์ประกอบอื่น ๆของตัวอาคารที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เช่น ช่องเปิดของอาคาร ผนังที่มีลักษณะโปร่ง องค์ประกอบที่ใช้บังแดด เป็นต้น

ฤทัย ใจจงรัก (2539) กล่าวว่าในสมัยก่อน ศูนย์กลางของชุมชนนั้นคือตลาดและลานวัด โดยตลาดนั้นเป็นศูนย์กลางเนื่องจากเป็นพื้นที่บริเวณที่มีการพบปะกันระหว่างคนภายในชุมชนและภายนอกชุมชนที่ต้องการทำการค้าขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้ากัน และในส่วนของวัดหรือลานวัดนั้นเป็นที่พบปะกันของผู้คนในชุมชน

เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร (2541) นั้นมีแนวคิดที่สอดคล้องกัน แต่มีส่วนเพิ่มเติมคือในส่วนของท่าเรือร่วม เนื่องจากบ้านหรือชุมชนริมคลองส่วนใหญ่จะมีการเดินทางโดยใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก ทำให้ต้องมีท่าเรือร่วมในบริเวณส่วนที่เป็นศูนย์รวมของชุมชน เช่น วัด หรือสถานที่สำคัญของชุมชน

2.4 แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับห้องแถว

2.4.1 ความหมายของห้องแถว

จากข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องการควบคุมอาคาร พ.ศ. 2544 นั้นได้มีการวิเคราะห์จำกัดความศัพท์ไว้ว่า “ห้องแถว มีความหมายว่า เป็นอาคารที่ก่อสร้างต่อเนื่องกันเป็นแถวตั้งแต่สองคูหาขึ้นไป คูหาที่อยู่ติดกันมีการผนังร่วมกัน และจะมีการใช้วัสดุไม่ทนไฟเป็นส่วนใหญ่”

เช่นเดียวกับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ที่มีการให้คำจำกัดความไว้ว่า “ห้องแถว คือ อาคารที่ก่อสร้างด้วยไม้ เรียงเป็นห้อง ๆ ตีดกันเป็นแถว เป็นอาคารที่มีการก่อสร้างเกินสองห้อง และประกอบด้วยวัสดุไม่ทนไฟเป็นส่วนใหญ่”

นอกจากนี้ ในงานวิจัยเรื่องความเข้าใจบางประการจากการศึกษาสถาปัตยกรรมห้องแถว (สันติ ฉันทวิลาสวงศ์, 2521, น.133-134) ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับห้องแถว ในช่วงยุคก่อนการออกพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร ได้มีการสรุปคำนิยามของห้องแถวไว้ ดังนี้

1. เป็นคูหาที่ปลูกติดกันเป็นแถว โดยมีการกั้นผนังร่วมเพื่อแบ่งคูหา

Ref. code: 25616016030162EVQ

2. การใช้ที่ดินของแต่ละคูหา มักใช้ที่ดินเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือสี่เหลี่ยมด้านขนาน โดยมีด้านแคบเป็นทางเข้าออก ด้านยาวเป็นแนวผนังร่วม

3. แต่ละคูหาในแถวเดียวกัน มีลักษณะซ้ำ ๆ กัน โครงสร้างและแบบเหมือนกัน

4. ประโยชน์ใช้สอยในคูหาในย่านเดียวกัน มักมีจุดประสงค์เดียวกัน ทำให้เกิดความเป็นย่านขึ้นมา หรือช่วยให้เห็นลักษณะการใช้ที่ดินบริเวณนั้น ๆ ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

5. การใช้สอยในอาคารนั้นมักใช้เป็นที่อยู่อาศัยร่วมกับกิจกรรมอื่น เช่น ร้านค้า คลังสินค้า โรงงานขนาดย่อม เป็นต้น

6. ตัวอาคารสามารถใช้วัสดุได้หลายชนิด คูหาที่ประกอบด้วยวัสดุไม่ทนไฟ เรียกว่า “ห้องแถว” แต่ถ้าเป็นวัสดุทนไฟ เรียกว่า “ตึกแถว”

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความหมายและคำนิยามของ “ห้องแถว” จากทั้งหมดที่กล่าวมานั้นมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันทั้งหมด นั่นคือเป็นอาคารที่ถูกสร้างจำนวนหลายคูหาติดต่อกัน มีการกั้นระหว่างคูหาด้วยผนังร่วม ซึ่งมีความใกล้เคียงกับ “ตึกแถว” เพียงแต่วัสดุที่ใช้ใน “ห้องแถว” ส่วนใหญ่มักจะเป็นวัสดุไม่ทนไฟ และมีเพิ่มเติมในส่วนของการใช้งานคือมักจะเป็นอาคารที่มีการใช้งานแบบผสมผสาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอาคารที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยผสมกับการทำการค้าขาย

2.4.2 องค์ประกอบของห้องแถว

องค์ประกอบของตึกแถวนั้นถูกบัญญัติในกฎกระทรวงฉบับที่55 ปีพุทธศักราช 2543 โดยส่วนใหญ่นั้นจะเป็นลักษณะทางกายภาพของตึกแถว ดังนี้

1. ตึกแถวจะต้องมีความลึกไม่น้อยกว่า 4 เมตร แต่ไม่เกิน 24 เมตร หากตึกแถวที่มีความลึกเกิน 16 เมตรขึ้นไป จะต้องมีพื้นที่ว่างในช่วงระยะ 12-16 เมตร

2. ความกว้างของตึกแถวนั้นจะต้องไม่น้อยกว่า 4 เมตร โดยจะทำการวัดจากจุดกึ่งกลางเสาถึงจุดกึ่งกลางเสา

3. ขนาดพื้นที่ต้องมีบริเวณพื้นที่ชั้นล่างไม่น้อยกว่า 30 ตารางเมตร มีประตูเข้า-ออกอย่างน้อยหนึ่งประตูทั้งสองด้าน

4. ความสูงจากพื้นถึงพื้นของชั้นที่หนึ่งจะต้องไม่น้อยกว่า 3.50 เมตร และความสูงของชั้นบนต้องไม่น้อยกว่า 3 เมตร

ประกอบกับการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมต่างประเทศและสรุปออกมาได้ความว่าตึกแถวเป็นอาคารพักอาศัยประเภทหนึ่งที่มีต้นกำเนิดมาจากประเทศจีน ส่วนมากมีจุดประสงค์เพื่อใช้สำหรับการประกอบกิจการพาณิชย์เป็นหลัก โดยตัวอาคารนั้นจะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันทั้งหมด และบริเวณด้านหน้าของอาคารจะมีการสร้างทางเดินหน้าตึกแถว เชื่อมกันเป็นทางยาวตลอดแนวอาคาร โดยความกว้างของตัวทางเดินนี้จะมีตั้งแต่ 1.50-2.10 เมตร แต่ที่พบเห็นกัน

Ref. code: 25616016030162EVQ

โดยมากนั้นจะมีขนาด 1.50 เมตร ซึ่งทางเดินหน้าอาคารนั้นจะถูกจัดให้เป็นพื้นที่สาธารณะ ที่สร้างความสะดวกสบายให้กับผู้ที่เข้ามาซื้อสินค้าหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ (Shan Deqi, 2004, p.60)

2.4.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องแถว

เนื่องจากห้องแถวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาเป็นอาคารสถาปัตยกรรมที่มีการสร้างขึ้นก่อนการบังคับใช้กฎหมาย พรบ.ควบคุมอาคาร หรือข้อบัญญัติอาคารต่าง ๆ ทำให้อาคารห้องแถวไม้ที่ทำการศึกษานั้นมีลักษณะที่แตกต่างไปจากอาคารที่ถูกสร้างตามกฎหมาย โดยจะเป็นห้องแถวไม้สูง 2 ชั้น ตั้งอยู่ริมคลองภาษีเจริญที่มีความกว้าง 7 วา (ประมาณ 14 เมตร) โดยแผงด้านหน้าของอาคารนั้นตั้งอยู่ห่างจากเขตคลองของกรมเจ้าท่าประมาณ 1.50 เมตร ตัวห้องแถวนั้นมีขนาดหน้ากว้างประมาณ 3.50 เมตร ยาวติดต่อกันมากกว่า 10 คูหา

ทำให้ผู้วิจัยจำเป็นที่จะต้องศึกษากฎหมายที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อให้ทราบว่าตามกฎหมายแล้ว ผู้อยู่อาศัยนั้นสามารถทำการปรับปรุงหรือต่อเติมส่วนใดได้บ้าง โดยที่จะไม่ผิดข้อบังคับต่าง ๆ และเพื่อนำข้อบังคับต่าง ๆ นั้นมาเป็นกรอบในการปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารที่ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

โดยจะเริ่มจากการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณริมคลองภาษีเจริญตามกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2556 ที่กำหนดให้พื้นที่บริเวณพื้นที่ศึกษาเป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย หนาแน่นมากและประเภทพาณิชยกรรม (พ.3-35) ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความเจริญที่เข้ามาในพื้นที่

นอกจากนั้นยังมีในส่วนของกฎกระทรวงฉบับที่ 55 (พ.ศ.2543) ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ซึ่งจะมีข้อบังคับต่าง ๆ ดังนี้

หมวด 1 : ลักษณะของอาคาร

ข้อ 2 ห้องแถวหรือตึกแถวแต่ละคูหา ต้องมีความกว้างโดยวัดระยะตั้งฉากจากแนวศูนย์กลางของเสาด้านหนึ่งไปยังแนวศูนย์กลางของเสาอีกด้านหนึ่งไม่น้อยกว่า 4 เมตร มีความลึกของอาคารโดยวัดระยะตั้งฉากกับแนวผนังด้านหน้าชั้นล่างไม่น้อยกว่า 4 เมตร และไม่เกิน 24 เมตร มีพื้นที่ชั้นล่างแต่ละคูหาไม่น้อยกว่า 30 ตารางเมตร และต้องมีประตูให้คนเข้าออกได้ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง

ในกรณีที่ความลึกของอาคารเกิน 16 เมตร ต้องจัดให้มีที่ว่างอันปราศจากสิ่งปกคลุมขึ้นบริเวณหนึ่งที่ระยะระหว่าง 12 เมตรถึง 16 เมตร โดยให้มีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 10 ใน 100 ของพื้นที่ชั้นล่างของอาคารนั้น

Ref. code: 25616016030162EVQ

ห้องแถวหรือตึกแถวที่สร้างอยู่ริมถนนสาธารณะต้องให้ระดับพื้นชั้นล่างของห้องแถวหรือตึกแถวมีความสูง 10 เซนติเมตรจากระดับทางเท้าหน้าอาคาร หรือมีความสูง 25 เซนติเมตรจากระดับกึ่งกลางถนนสาธารณะหน้าอาคาร แล้วแต่กรณี

ข้อ 4 ห้องแถว ตึกแถว หรือบ้านแถวจะสร้างต่อเนื่องกันได้ไม่เกินสิบคูหา และมีความยาวของอาคารแถวหนึ่ง ๆ รวมกันไม่เกิน 40 เมตร โดยวัดระหว่างจุดศูนย์กลางของเสาแรกถึงจุดศูนย์กลางของเสาสุดท้าย ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของเดียวกัน และใช้โครงสร้างเดียวกันหรือแยกกันก็ตาม

หมวด 2 : ส่วนต่าง ๆ ของอาคาร

(1) ส่วนที่ 1 : วัสดุของอาคาร

ข้อ 16 ผนังของตึกแถวหรือบ้านแถว ต้องทำด้วยวัสดุถาวรที่เป็นวัสดุทนไฟด้วย แต่ถ้าก่อด้วยอิฐธรรมดาหรือคอนกรีตไม่เสริมเหล็ก ผนังนี้ต้องหนาไม่น้อยกว่า 8 เซนติเมตร

ข้อ 17 ห้องแถว ตึกแถว หรือบ้านแถวที่สร้างติดต่อกัน ให้มีผนังกันไฟทุกระยะไม่เกินห้าคูหา ผนังกันไฟต้องสร้างต่อเนื่องจากพื้นดินจนถึงระดับดาดฟ้าที่สร้างด้วยวัสดุถาวรที่เป็นวัสดุทนไฟ กรณีที่เป็นหลังคาสร้างด้วยวัสดุไม่ทนไฟให้มีผนังกันไฟสูงเหนือหลังคาไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร ตามความลาดของหลังคา

ข้อ 18 ครัวในอาคารต้องมีพื้นและผนังที่ทำด้วยวัสดุถาวรที่เป็นวัสดุทนไฟ ส่วนฝาและเพดานนั้นหากไม่ได้ทำ ด้วยวัสดุถาวรที่เป็นวัสดุทนไฟ ก็ให้บุด้วยวัสดุทนไฟ

(2) ส่วนที่ 2 : พื้นที่ภายในอาคาร

ข้อ 21 ช่องทางเดินในอาคาร สำหรับอาคารอยู่อาศัยต้องมีความกว้างไม่น้อยกว่า1.00 เมตร

ข้อ 22 ห้องหรือส่วนของอาคารที่ใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องแถวต้องมีความสูง(พื้น-ถึง-พื้น) ไม่น้อยกว่าตามที่กำหนดไว้ดังต่อไปนี้ ชั้นล่าง 3.50 เมตร และตั้งแต่ชั้นสองขึ้นไป 3.00 เมตร

หมวดที่ 4 : แนวอาคารและระยะต่าง ๆ ของอาคาร

ข้อ 42 อาคารที่ก่อสร้างหรือดัดแปลงใกล้แหล่งน้ำสาธารณะ เช่น แม่น้ำ คู คลอง ลำราง หรือลำกระโดง ถ้าแหล่งน้ำสาธารณะนั้นมีความกว้างน้อยกว่า 10 เมตร ต้องร่นแนวอาคารให้ห่างจากเขตแหล่งน้ำสาธารณะนั้นไม่น้อยกว่า 3 เมตร แต่ถ้าแหล่งน้ำสาธารณะนั้นมีความกว้างตั้งแต่ 10 เมตรขึ้นไป ต้องร่นแนวอาคารให้ห่างจากเขตแหล่งน้ำสาธารณะนั้นไม่น้อยกว่า 6 เมตร

สำหรับอาคารที่ก่อสร้างหรือดัดแปลงใกล้แหล่งน้ำสาธารณะขนาดใหญ่ เช่น บึง ทะเลสาบ หรือทะเล ต้องร่นแนวอาคารให้ห่างจากเขตแหล่งน้ำสาธารณะนั้นไม่น้อยกว่า 12 เมตร

Ref. code: 25616016030162EVQ

ทั้งนี้ เว้นแต่ สะพาน เขื่อน รั้ว ท่อระบายน้ำ ท่าเรือ ป้าย อู่เรือ คานเรือ หรือที่ว่างที่ใช้เป็นที่จอดรถไม่ต้องร่นแนวอาคาร

ข้อ 44 ความสูงของอาคารไม่ว่าจากจุดหนึ่งจุดใด ต้องไม่เกินสองเท่าของระยะราบวัดจากจุดนั้นไปตั้งฉากกับแนวเขตด้านตรงข้ามของถนนสาธารณะที่อยู่ใกล้อาคารนั้นที่สุด

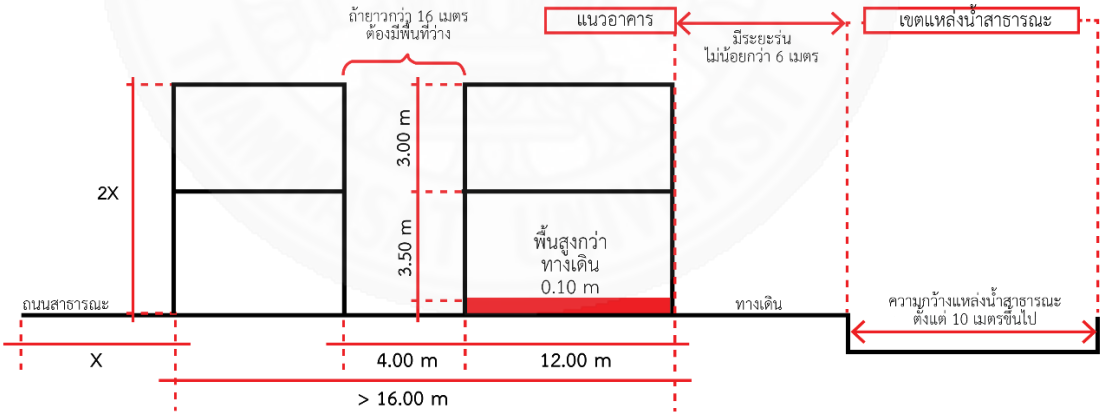
ความสูงของอาคารให้วัดแนวดิ่งจากระดับถนนหรือระดับพื้นดินที่ก่อสร้างขึ้นไปถึงส่วนของอาคารที่สูงที่สุด สำหรับอาคารทรงจั่วหรือปั้นหยาให้วัดถึงยอดผนังของชั้นสูงสุด

ข้อ 50 ผนังของอาคารที่มีหน้าต่าง ประตู ช่องระบายอากาศหรือช่องแสง หรือระเบียงของอาคารต้องมีระยะห่างจากแนวเขตที่ดิน ดังนี้

อาคารที่มีความสูงไม่เกิน 9 เมตร ผนังหรือระเบียงต้องอยู่ห่างเขตที่ดินไม่น้อยกว่า 2 เมตร

อาคารที่มีความสูงเกิน 9 เมตร แต่ไม่ถึง 23 เมตร ผนังหรือระเบียงต้องอยู่ห่างเขตที่ดินไม่น้อยกว่า 3 เมตร

ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปออกมาเป็นภาพแสดงลักษณะของอาคารที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ ถ้าถูกสร้างตามกฎหมายได้ดังนี้ (ภาพที่ 2.17)

ภาพที่ 2.17 แสดงลักษณะของอาคารที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ถ้าถูกสร้างตามกฎหมาย. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

2.5 แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์

2.5.1 แนวคิดการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์

จากแนวคิดของ Aldo Rossi (1999) ที่มีการกล่าวไว้ว่า การอนุรักษ์ย่านมีความจำเป็นที่จะต้องมองภาพรวมเป็นสำคัญ ซึ่งภาพรวมนั้นจะประกอบขึ้นจากองค์ประกอบสองส่วนเป็นหลัก คือ

องค์ประกอบทางกายภาพ หมายถึง ร่างกายของย่านที่ปกคลุมอยู่ภายนอก สามารถมองเห็นได้ด้วยตา อันได้แก่ สถาปัตยกรรม

และองค์ประกอบส่วนที่สอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่อยู่ภายใน มองไม่เห็นได้ด้วยตา เรียกได้ว่าเป็นคุณค่าทางจิตใจ โดยจะเป็นองค์ประกอบที่เกิดจากวิถีชีวิตของผู้คน ที่เกิดการสะสมและซ้อนทับกันของเรื่องราวต่าง ๆ ตั้งแต่ในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน จนเกิดเป็นความทรงจำร่วมกันของผู้คนในย่าน เกิดเป็น “เอกลักษณ์ของย่าน” จนเป็นที่รับรู้ของผู้คนโดยทั่วไปได้

แนวความคิดในการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ ด้วยการรักษาและส่งเสริมองค์ประกอบทางกายภาพ และองค์ประกอบของวิถีชีวิต เป็นการปรับปรุงย่านเก่าให้กลับมามีชีวิตชีวา โดยทั้งสององค์ประกอบนั้นยังต้องมีการสื่อถึงความสำคัญของพื้นที่ไว้ได้ด้วย เกิดเป็น “เอกลักษณ์ของย่าน” ขึ้นมา

ผลจากการทบทวนวรรณกรรมทำให้ผู้วิจัยเลือกที่จะทำการแบ่งและพิจารณาทุนของพื้นที่ที่มีอยู่ออกตามแนวคิดของ Aldo Rossi ซึ่งจะแบ่งออกเป็น องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่ และองค์ประกอบของการใช้ชีวิตหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และเมื่อประกอบกันก็จะออกมาเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งสามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่ได้ในอนาคต

2.5.2 ประเภทของการอนุรักษ์

จากงานเขียนในหัวข้อการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและการอนุรักษ์เมือง (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556) ได้มีการกำหนดวิธีการอนุรักษ์ของสถาปัตยกรรมไว้ทั้งหมด 7 ระดับด้วยกัน ได้แก่

(1) การป้องกัน (Protection)

(2) การสงวนรักษา (Preservation)

(3) การบูรณะ (Restoration)

(4) การฟื้นฟู (Rehabilitation)

(5) การสร้างขึ้นใหม่หรือปฏิสังขรณ์ (Reconstruction)

(6) การย้ายที่ตั้ง (Relocation)

(7) การสื่อความหมาย (Interpretation)

Ref. code: 25616016030162EVQ

ตารางที่ 2.1

อธิบายประเภทและความหมายของการอนุรักษ์

วิธีการอนุรักษ์	คำอธิบาย
การป้องกัน (Protection)	การไม่รบกวนสภาพอาคารในปัจจุบัน เพื่อรักษาคุณค่าและความแท้ของอาคารให้คงอยู่มากที่สุด แต่จะต้องมีการดำเนินการไม่ให้เสื่อมสภาพลงไปมากกว่าเดิม
การสงวนรักษา (Preservation)	การอนุรักษ์อาคารด้วยการไม่ต่อเติมหรือดัดแปลงอาคาร เพื่อรักษาสภาพอาคารให้ยังคงสภาพมากที่สุด โดยสามารถเสริมความมั่นคงได้เล็กน้อย
การบูรณะ (Restoration)	การทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมในอดีต โดยอ้างอิงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พิสูจน์ได้ สามารถเพิ่มเติมส่วนที่ขาดหายไปได้โดยที่จะต้องแสดงความแตกต่างระหว่างของเก่าและของใหม่
การฟื้นฟู (Rehabilitation)	การปรับปรุงภายนอกของแหล่งมรดก สามารถเพิ่มเติมส่วนอื่น ๆ ได้ โดยไม่ไปรบกวนโครงสร้างและองค์ประกอบของอาคาร เพื่อรักษาคุณค่าของมรดก สามารถปรับเปลี่ยนการใช้สอยให้ตอบสนองต่อปัจจุบัน โดยไม่ไปทำลายองค์ประกอบส่วนอื่น ๆ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า Adaptive Reuse ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้อาคารนั้นยังคงอยู่รอดทางเศรษฐกิจ และฟื้นฟูให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง
การสร้างขึ้นใหม่หรือปฏิสังขรณ์ (Reconstruction)	การก่อสร้างแหล่งมรดกขึ้นมาใหม่ โดยการนำชิ้นส่วนที่พังทลายประกอบเป็นรูปร่างใหม่ในตำแหน่งเดิม หรือการทำชิ้นส่วนขึ้นมาใหม่ให้เหมือนกับรูปแบบดั้งเดิมบนตำแหน่งเดิม โดยจะต้องมีหลักฐานของอาคารเดิมปรากฏอยู่
การย้ายที่ตั้ง (Relocation)	การย้ายแหล่งมรดกออกไปจากที่ตั้งเดิม เนื่องจากสภาพแวดล้อมได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่เอื้ออำนวยในขณะที่อาคารนั้นยังมีคุณค่าและความสำคัญสูง แต่การอนุรักษ์ประเภทนี้จะทำให้สูญเสียความสัมพันธ์ระหว่างอาคารกับบริบทไป
การสื่อความหมาย (Interpretation)	การสร้างสรรค์งานใหม่ โดยจะต้องสื่อให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกนั้น ๆ ซึ่งอาจจะไม่มีร่อยรอยหลงเหลือแล้วก็ได้

Ref. code: 25616016030162EVQ

2.5.3 กรณีศึกษาที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษากรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ และนำเสนอวิธีการออกแบบเพื่ออนุรักษ์ ด้วยกันทั้งหมด 3 บทความ

2.5.3.1 รูปแบบการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมแบบมีพลวัต เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์เมืองมหาสารคาม (เมธี พิริยการนนท์, 2556)

ปัญหาที่พบ : เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต ทำให้เมืองเก่าต้องมีการพัฒนาเช่นเดียวกัน แต่ยังต้องการที่จะรักษาอัตลักษณ์ของเมืองไว้อยู่ จึงมีความจำเป็นจะต้อง มีการพัฒนาเมืองเก่าในเชิงอนุรักษ์

สิ่งที่ศึกษาจากสถาปัตยกรรม : การใช้งานอาคาร, จำนวนชั้น, ประเภทอาคาร, วัสดุ, สภาพของอาคาร

วิธีการที่ใช้ : แบ่งรูปแบบของสถาปัตยกรรมออกเป็นประเภท จากนั้นจัดลำดับอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ จากนั้นทำการคัดเลือกอาคารตัวแทนของย่านหรือเมืองขึ้นมาเพื่อเป็นตัวอย่างในการเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์

แนวทางที่ใช้ : มีทั้งหมด 1 แนวทาง ได้แก่

- ควบคุมการเปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะในการออกแบบ :

- ควบคุมการใช้วัสดุ ให้สอดคล้องกับวัสดุเดิม รวมถึงเสนอแนะแนวทาง
- การควบคุมความสูงอาคาร ควรมีการควบคุมความสูงอาคารโดยการแบ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่รอบสถาปัตยกรรมหรือวัดต่าง ๆ
- การนำเสนอนำเสนอรูปแบบอาคารที่จะเกิดขึ้นใหม่ในพื้นที่ ควรมีองค์ประกอบของลักษณะที่เด่นของอาคารเดิมมาเป็นส่วนประกอบเพื่อให้เกิดความกลมกลืน
- มีการควบคุมสีของอาคาร ให้ไม่แตกต่างหรือผิดไปจากเดิมมากนัก

2.5.3.2 การบริหารจัดการสถาปัตยกรรมในย่านเมืองเก่าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ตึกแถวในชุมชนวัดโอกาสสอง ถนนสุนทรวิจิตร จังหวัดนครพนม (ณัฐวุฒิ ชัวนินี, 2557)

ปัญหาที่พบ : กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมถูกพัฒนาจนเกิดการสูญเสียรูปลักษณ์เดิม เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์อาคารให้คงความดั้งเดิม

สิ่งที่ศึกษาจากสถาปัตยกรรม : การใช้งานอาคาร, ลักษณะองค์ประกอบ, วัสดุ, ทิศการวางอาคาร

Ref. code: 25616016030162EVQ

วิธีการที่ใช้ : แบ่งประเภทของอาคารภายในชุมชน เลือกอาคารตัวแทนเพื่อทำการศึกษาเชิงลึก เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์รูปแบบดั้งเดิมของอาคาร

แนวทางที่ใช้ : มีทั้งหมด 3 แนวทาง ได้แก่

- ควบคุมการเปลี่ยนแปลง
- ฟื้นฟูอาคารให้มีลักษณะคงเดิมให้ได้มากที่สุด เน้นการรักษาองค์ประกอบ
- การบริหารจัดการให้มีทัศนียภาพที่สวยงาม

ข้อเสนอแนะในการออกแบบ :

- มีการควบคุมความสูงของอาคารที่จะถูกสร้างในอนาคต ให้กลมกลืนกับบริบทไม่ให้โดดเด่นเกินไป
- กำหนดจุดการติดตั้งของป้ายโฆษณา
- ควบคุมโทนสีของอาคาร รวมไปถึงลักษณะของประตู หน้าต่าง ให้มีลักษณะคล้ายของเดิม หรือไม่ฉูดฉาดเกินไป
- เสนอแนะให้เปลี่ยนการใช้วัสดุมุงหลังคาที่เทียบเท่าวัสดุเดิมได้ แต่ง่ายต่อการจัดหาและคงทนกับสภาพอากาศ

2.5.3.3 คู่มือการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้างในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเมืองโบราณคดีศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี (สำนักงานสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2559)

ปัญหาที่พบ : อาคารเรือนแถวที่เป็นรูปแบบดั้งเดิมนั้นเหลือน้อยลงเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น ทำให้การออกแบบอาคารนั้นมีการใช้วัสดุที่แตกต่างไปจากเดิม ส่งผลให้รูปแบบอาคารเรือนแถวมีลักษณะที่เปลี่ยนไป จึงอยากที่จะมีการคงรูปแบบอาคารเดิมไว้

สิ่งที่ศึกษาจากสถาปัตยกรรม : สัดส่วนอาคาร และวัสดุท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม

วิธีการที่ใช้ : แบ่งประเภทเรือนแถวออกเป็น 3 ประเภท หลังจากนั้นทำการศึกษาองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในอาคารแต่ละประเภท เพื่อหาแนวทางสำหรับแต่ละประเภท

แนวทางที่ใช้ : มีทั้งหมด 3 แนวทาง ได้แก่

- การรักษาของเดิม คือการดูแลรักษาคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของอาคารบ้านเรือนให้คงอยู่ต่อไป
- แนวทางในการปรับปรุงซ่อมแซม เป็นการบูรณะซ่อมแซมและปรับประโยชน์ใช้สอยเพื่อส่งเสริมคุณค่าที่ถูกลดทอนลงในปัจจุบัน

Ref. code: 25616016030162EVQ

- แนวทางในการต่อเติมและเพิ่มเติมสิ่งใหม่เปนการปรับปรุงเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เช่น การใช้สอยใหม่หรือการสร้างอาคารให้ สอดคล้องกับอาคารเก่าในพื้นที่เดิม (infill)

ข้อเสนอแนะในการออกแบบ :

- การใช้วัสดุสีหลังคา และผนังต่าง ๆ ด้วย จะเป็นสีที่ถอดองค์ประกอบมาจากสีของศิลาแลงและดินลูกรัง ทำให้ตัวสถาปัตยกรรมนั้นมีความเชื่อมโยงกับบริบทเมือง

- มีการแนะนำถึงวัสดุต่าง ๆ ที่นำมาใช้แทนที่วัสดุเก่า

- มีการแนะนำถึงตำแหน่งการติดตั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ ของอาคาร เช่น จานดาวเทียม ป้ายร้านค้า

ตารางที่ 2.2

สรุปผลของการศึกษาบทความที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์

ชื่อบทความ	แนวทางในการอนุรักษ์ที่ใช้	ข้อเสนอแนะการออกแบบ
1. รูปแบบการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมแบบมีพลวัต เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์เมืองมหาสารคาม (เมธี พิริยการนนท์, 2556)	1. ควบคุมการเปลี่ยนแปลง	- ควบคุมการใช้วัสดุ/สี ให้สอดคล้องกับวัสดุเดิม - การควบคุมความสูงอาคาร - ควรมีองค์ประกอบของลักษณะที่เด่นของอาคารเดิมมาเป็นส่วนประกอบเพื่อให้เกิดความกลมกลืน
2. การบริหารจัดการสถาปัตยกรรมในย่านเมืองเก่าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาตึกแถวในชุมชนวัดโอกาสสอง ถนนสุนทรวิจิตร จังหวัดนครพนม (ณัฐวุฒิ ชัวนินี, 2557)	1. ควบคุมการเปลี่ยนแปลง 2. ฟื้นฟูอาคารให้มีลักษณะคงเดิมให้ได้มากที่สุด 3. การบริหารจัดการให้มีทัศนียภาพที่สวยงาม	- มีการควบคุมความสูง ให้กลมกลืนกับบริบท - กำหนดจุดการติดตั้งของป้ายโฆษณา - ควบคุมโทนสีของอาคาร ลักษณะของประตู หน้าต่าง ให้มีลักษณะคล้ายของเดิม - เปลี่ยนการใช้วัสดุมุงหลังคาที่เทียบเท่าวัสดุเดิมได้ แต่ง่ายต่อการจัดหาและคงทนกับสภาพอากาศ

Ref. code: 25616016030162EVQ

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

สรุปผลของการศึกษาบทความที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์

ชื่อบทความ	แนวทางในการอนุรักษ์ที่ใช้	ข้อเสนอแนะการออกแบบ
3. คู่มือการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้างในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเมืองโบราณคดีศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี (สำนักงานสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2559)	1. การรักษาของเดิม คือการดูแลรักษาคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของอาคารบ้านเรือนให้คงอยู่ 2. แนวทางในการปรับปรุงซ่อมแซม เป็นการบูรณะซ่อมแซมและปรับประโยชน์ใช้สอยเพื่อส่งเสริมคุณค่าที่ถูกลดทอนลงในปัจจุบัน 3. แนวทางในการต่อเติมและเพิ่มเติมสิ่งใหม่เป็นการปรับปรุงเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เช่น การใช้สอยใหม่หรือการสร้างอาคารให้ สอดคล้องกับอาคารเก่าในพื้นที่เดิม (infill)	- การใช้วัสดุสีหลังคา และผนังจะเป็นสีที่ถอดมาจากสีของศิลาแลงและดินลูกรัง ทำให้ตัวสถาปัตยกรรมนั้นมีความเชื่อมโยงกับบริบทเมือง - มีการแนะนำถึงวัสดุต่าง ๆ ที่นำมาใช้แทนที่วัสดุเก่า - มีการแนะนำถึงตำแหน่งการติดตั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ ของอาคาร เช่น จานดาวเทียม ป้ายร้านค้า

จากการศึกษากรณีศึกษาจากบทความนั้น พบว่าทั้ง 3 บทความนั้นมีการสรุปแนวทางการออกแบบโดยใช้การควบคุมการเปลี่ยนแปลงเยอะที่สุด โดยการควบคุมการเปลี่ยนแปลงนั้นหมายถึง การควบคุมความสูงของอาคารที่จะถูกสร้างขึ้นในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับบริบท ทั้งการควบคุมการใช้โทนสี และวัสดุของอาคาร ไปจนถึงการควบคุมจุดติดตั้งป้ายร้านค้าหรือโฆษณาต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าวิธีการเหล่านี้สอดคล้องกับ การฟื้นฟู (Rehabilitation) ในหัวเรื่องประเภทของการอนุรักษ์

Ref. code: 25616016030162EVQ

2.6 แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและอนุรักษ์อาคารในย่านชุมชน

2.6.1 ทฤษฎีการอนุรักษ์กรอบอาคาร

หลักการของทฤษฎีนี้คือ การรักษารูปแบบของแผงหน้าอาคารไว้ให้คงเดิมได้มากที่สุด โดยจะมีการปรับประโยชน์การใช้สอยภายในอาคารได้ ซึ่งเปรียบเสมือนการสร้างอาคารใหม่ในกรอบอาคารเดิม ทำเพื่อสามารถคงบรรยากาศเดิมของบริบทในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด โดยแนวคิดของ David Highfield (1991) นั้นมีทั้งหมด 13 แนวทางด้วยกัน ได้แก่

(1) การเก็บรักษาแผงหน้าอาคาร โดยรักษาสภาพด้านหน้าอาคารให้มีรูปแบบเดิมให้ได้มากที่สุด

(2) การซ่อนโครงสร้างของอาคารใหม่

(3) ขนาดของพื้นที่ว่างภายในอาคารควรมีลักษณะใกล้เคียงกับของเดิม

(4) การสร้างระดับภายในพื้นที่ใหม่ให้มีความสัมพันธ์กับภายนอกอาคาร

(5) การบูรณะลักษณะดั้งเดิมของอาคารที่มีความสำคัญ

(6) การออกแบบทางเข้าออกใหม่

(7) การใช้วัสดุใหม่ หรือวัสดุชนิดเดียวกันที่มีความใกล้เคียงกันมาแทนของเดิมที่ชำรุดหรือเสียหายไปตามกาลเวลา โดยจะต้องคำนึงถึงความกลมกลืนด้วย

(8) การใช้วัสดุที่ทำเลียนแบบ

(9) การต่อเติมอาคารโดยคำนึงถึงสัดส่วน ภาพรวม และตำแหน่งที่ต่อเติม

(10) การอนุรักษ์ และการทำขึ้นใหม่ของชิ้นส่วนอาคารที่มีความสำคัญรองลงมา

(11) การสงวนรักษา หรือการสร้างสรรค์หลังคาขึ้นใหม่

(12) การเปลี่ยนรูปแบบหลังคาใหม่

(13) การตกแต่งลวดลายประดับที่สำคัญ

แต่เนื่องจากที่พื้นที่กรณีศึกษานั้นมีข้อจำกัดบางประการทำให้ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกแนวทางที่มีความเป็นไปได้ เพื่อนำมาพิจารณาเพื่อปรับใช้กับพื้นที่กรณีศึกษา โดยจะมีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นตัวกำหนดวิธีการในการปรับปรุงและต่อเติมอาคาร ที่ยังสามารถเก็บรักษาบรรยากาศและทัศนียภาพของบริบทในพื้นที่ได้อยู่ และจะมีเหตุผลของการคัดออกของแนวทางที่ไม่ถูกคัดเลือก โดยจะแสดงผ่านตารางที่ 2.3 ดังนี้

Ref. code: 25616016030162EVQ

ตารางที่ 2.3

แสดงแนวทางในการอนุรักษ์ และการวิเคราะห์เพื่อเลือกใช้

แนวทาง		เลือกใช้	ไม่เลือกใช้	คำอธิบาย
1	การเก็บรักษาแผงหน้าอาคาร	●		แผงหน้าของอาคารที่ศึกษานั้นยังมีความเป็นรูปแบบที่คล้ายเดิมอยู่ ทำให้ผู้วิจัยพิจารณาที่จะเลือกใช้แนวทางนี้ เพื่อเป็นการรักษาเอกลักษณ์ของรูปแบบอาคารที่เกิดขึ้นในพื้นที่ไว้ได้
2	การซ่อนโครงสร้างของอาคารใหม่	●		เนื่องจากอาคารที่ศึกษานั้นมีแนวโน้มที่จะถูกปรับเปลี่ยนหรือมีการต่อเติม เพื่อรองรับการใช้งานในปัจจุบัน ทำให้ผู้วิจัยพิจารณาเลือกใช้แนวทางดังกล่าว
3	ขนาดของพื้นที่ว่างภายในอาคารควรมีลักษณะใกล้เคียงกับของเดิม		●	ชุดอาคารดังกล่าวนั้นเป็นอาคารที่มีเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละอาคาร ผู้วิจัยจึงไม่กำหนดการใช้งานหรือขนาดของพื้นที่ในอาคารได้
4	การสร้างระดับพื้นภายในพื้นที่ใหม่ให้มีความสัมพันธ์กับภายนอกอาคาร	●		ผู้วิจัยพิจารณาเลือกใช้แนวทางดังกล่าวเนื่องจาก ในบริเวณพื้นที่ศึกษานั้นเคยประสบภัยน้ำท่วมเมื่อปีพ.ศ. 2554 ทำให้เกิดความเสียหายจำนวนมาก และภัยพิบัติดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นอีกในอนาคต
5	การบูรณะลักษณะดั้งเดิมของอาคารที่มีความสำคัญ		●	เนื่องจากอาคารนั้นเป็นอาคารที่ยังมีการใช้งานเพื่ออยู่อาศัยในปัจจุบัน ดังนั้น การปรับเปลี่ยนให้อาคารนั้นกลับสู่ความดั้งเดิม อาจจะไม่สามารถรองรับกับความต้องการและตอบรับกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน
6	การออกแบบทางเข้าออกใหม่		●	ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะเก็บรักษารูปแบบขององค์ประกอบเดิมเอาไว้ ทำให้การออกแบบทางเข้า-ออกใหม่จึงไม่อยู่ในการพิจารณาเลือกใช้
7	การใช้วัสดุที่มีความใกล้เคียงกันมาแทนของเดิมที่ชำรุด	●		เลือกใช้เนื่องจากอาคารที่ทำการศึกษานั้นมีอายุที่มาก ทำให้วัสดุบางอย่างนั้นเกิดการผุพังลง จึงต้องมีการนำวัสดุใหม่มาทดแทน
8	การใช้วัสดุที่ทำเลียนแบบ	●		แนวทางนี้จะถูกใช้ในกรณีที่ผู้อยู่อาศัยต้องการเพิ่มความแข็งแรงและความคงทนของวัสดุ แต่ยังคงต้องการเก็บรักษาบรรยากาศเดิมของอาคารไว้ได้อยู่

Ref. code: 25616016030162EVQ

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

แสดงแนวทางในการอนุรักษ์ และการวิเคราะห์เพื่อเลือกใช้

แนวทาง		เลือกใช้	ไม่เลือกใช้	คำอธิบาย
9	การต่อเติมอาคารโดยคำนึงถึงสัดส่วนและภาพรวม	●		เลือกใช้เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้มีความต้องการการต่อเติมที่จะไม่รบกวนบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมโดยรวมของพื้นที่
10	การทำขึ้นใหม่ของชิ้นส่วนอาคารที่สำคัญรองลงมา		●	ชุดอาคารดังกล่าวนั้นเป็นอาคารที่มีเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละอาคาร และมีการปรับเปลี่ยนที่เป็นไปตามความต้องการของผู้อยู่อาศัยแต่ละคน
11	การสงวนรักษาหรือการสร้างสรรค์หลังคาขึ้นใหม่	●		เลือกใช้แนวทางดังกล่าวเนื่องจากอาคารที่ทำการศึกษานั้นมีอายุที่มาก และมีลักษณะที่ยาวเป็นผืนเดียวกัน ทำให้ต้องเกิดการสงวนรักษาไว้
12	การเปลี่ยนรูปแบบหลังคาใหม่		●	เนื่องจากหลังคาของอาคารเรือนแถวไม้ที่ศึกษานั้นมีลักษณะที่เป็นผืนเดียวกันยาวต่อกันหมด ทำให้การเปลี่ยนรูปแบบหลังคานั้นไม่ถูกเลือกนำมาพิจารณา เพราะมีความเป็นไปได้ยาก และการเปลี่ยนรูปแบบหลังคาอาจจะทำให้ภาพลักษณ์ของพื้นที่นั้นเปลี่ยนไป
13	การตกแต่งลวดลายประดับที่สำคัญ		●	เนื่องจากองค์ประกอบของอาคารที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้นไม่มีลวดลายประดับใดที่ตกแต่งได้

2.6.2 แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับการต่อเติมอาคารเก่า

2.6.2.1 การศึกษากรณีศึกษาเพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบของแผงหน้าอาคารที่ถูกคำนึงถึงเวลาที่จะปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารเก่า

เนื่องจากในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะเก็บรักษาแผงหน้าอาคารไว้เพื่อดึงเอาเอกลักษณ์จากทุนเดิมที่พื้นที่ศึกษามีอยู่ขึ้นมา เพื่อสร้างบรรยากาศภาพรวมของย่าน จึงมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิดและกรณีศึกษาของการต่อเติมอาคาร ที่ยังคงมีความต้องการในรูปแบบเดียวกัน และศึกษาว่าในแต่ละบทความนั้นมีการคำนึงถึงองค์ประกอบใดเป็นสำคัญบ้าง เพื่อที่จะเก็บรักษาภาพรวมเดิมของบริบทและย่านเอาไว้ โดยในกรณีศึกษาต่าง ๆ จะมีการจำแนกองค์ประกอบของแผงหน้าอาคารออกมา ได้ดังนี้ (ตารางที่2.4)

Ref. code: 25616016030162EVQ

ตารางที่2.4

เปรียบเทียบองค์ประกอบของแผงหน้าอาคารที่ถูกคำนึงในแต่ละบทความ

แนวคิด	วิธีการในการอนุรักษ์	องค์ประกอบที่ถูกคำนึงถึง
แนวคิดด้านการอนุรักษ์รูปแบบเดิม	ศึกษาสภาพปัจจุบัน เพื่อพิจารณาขอบเขตของการต่อเติม เพื่อให้การต่อเติมนั้นยังคงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเดิมไว้	ประตูและหน้าต่าง กันสาด หลังคาและเชิงชาย ลวดลายฉลุ และลายปูนปั้น วัสดุและสี สัดส่วนอาคาร ระยะถอยร่น
แนวคิดด้านการต่อเติมส่วนใหม่ในงานสถาปัตยกรรม (ปิ่นรัฐ กาญจนัษฐิติ, 2552, น.91)	การต่อเติมโดยสร้างอาคารใหม่ ที่มีรูปแบบร่วมสมัย หรือการต่อเติมอาคารเก่าจะต้องเคารพสภาพแวดล้อมของที่ตั้ง โดยจะมีการพิจารณาองค์ประกอบ เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการต่อเติมอาคาร	ความสูงของอาคาร สัดส่วนต่าง ๆ ของรูปด้านหน้าอาคาร (สัดส่วนความสูง:ความกว้างอาคาร) จังหวะของช่องเปิด ลักษณะของพื้นที่ว่างรอบอาคาร ลักษณะของวัสดุต่าง ๆ เช่น ชนิด และสี ทิศทางของรูปด้านอาคาร รูปทรงหลังคาอาคาร และส่วนประกอบของอาคาร
แนวทางการอนุรักษ์ตึกแถวเอกชนในพื้นที่เมืองเก่า กรณีศึกษา ตึกแถวบนถนนกลางและถนนเยาวราชเมืองเก่าภูเก็ต (อรวรรณ ศาสนียกุล, 2559)	ศึกษาองค์ประกอบที่มีในปัจจุบัน แล้วทำการถามผู้มีส่วนเกี่ยวข้องว่าองค์ประกอบใดที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่มากที่สุด จากนั้นทำการรวบรวมและกำหนดออกมาเป็นกรอบในการพัฒนาอาคาร ว่าสิ่งใดของอาคารนั้นควรคงอยู่เพื่อสะท้อนถึงเอกลักษณ์ย่าน	ลักษณะหลังคา วัสดุมุงหลังคา ระเบียง หน้าต่าง กรอบหน้าต่าง ช่องลมประตู รูปแบบประตูชั้น 1 ลวดลายปูนปั้น ลายปูนปั้นหัวเสา ลายปูนปั้นซุ้มโค้งทางเดิน ลายบัวคานและประตู รายละเอียดผนัง

Ref. code: 25616016030162EVQ

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่ทั้ง 3 แนวคิดหรือกรณีศึกษาที่เลือกมานั้น คำนึงถึงมากที่สุดคือวัสดุที่นำมาใช้ ควรจะต้องเป็นวัสดุที่มีความกลมกลืน เหมือนหรือคล้ายของเดิม เพื่อให้ไม่ทำลายบรรยากาศของย่านไป ต่อมาจะเป็นในส่วนของสัดส่วนของช่องเปิดต่าง ๆ ที่ต้องการที่จะรักษาไว้ในขนาดความกว้างความสูงที่เท่าเดิม เพื่อให้หน้าตาอาคารไปในทิศทางเดียวกัน และอีกจุดหนึ่งที่มีการคำนึงถึงเหมือนกันคือลักษณะหรือรูปทรงของหลังคา และส่วนอื่น ๆ ที่มีการคำนึงถึงเหมือนกันก็คือองค์ประกอบที่เป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่ เช่น ลวดลายปูนปั้น ช่องลม ฯลฯ

ผลจากการทบทวนวรรณกรรมทำให้ผู้วิจัยสามารถจำแนกองค์ประกอบออกมาได้เป็นประเภทต่าง ๆ ได้ จึงทำการคัดเลือกองค์ประกอบที่จะนำมาใช้ในการเก็บบันทึกข้อมูลเบื้องต้น เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ว่าองค์ประกอบใดนั้นควรเก็บรักษาไว้เพื่อที่จะสามารถรักษาสภาพบรรยากาศของย่านเอาไว้ได้ โดยอ้างอิงจากตารางที่ได้ทำการเปรียบเทียบมา ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือก ทำให้ได้องค์ประกอบของแผงหน้าอาคารออกมาทั้งหมด 9 องค์ประกอบด้วยกัน

ตารางที่2.5

แจกแจงองค์ประกอบที่จะถูกนำมาเป็นรูปแบบในการเก็บข้อมูล

	องค์ประกอบ	**ประเภท**	**ที่มา**
1	รูปแบบผนัง (การใช้วัสดุ/สี)	ภาพรวมของพื้นที่	มาจากการทบทวนวรรณกรรม
2	หลังคา (วัสดุ/รูปทรง)		
3	ช่องเปิดประตูบานเฟี้ยม	สัดส่วนของช่องเปิด	
4	ช่องเปิดหน้าต่างบริเวณชั้นบน		
5	ช่องลมเหนือช่องเปิดประตู	องค์ประกอบที่เป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่	ส่วนที่ผู้วิจัยนำมาเพิ่มเติม
6	ช่องลมบริเวณชั้นบน		
7	ป้ายร้านค้า		
8	หลังคาคลุมชานริมน้ำ		
9	ชานริมน้ำด้านหน้า		

โดยเมื่อดูจากในตารางแจกแจงองค์ประกอบ (ตารางที่ 2.5) จะเห็นได้ว่าในส่วนของ 4 องค์ประกอบแรกนั้นถูกคัดเลือกมาจากการทบทวนวรรณกรรม และอีก 5 ส่วนที่เป็นองค์ประกอบที่เป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่นี้ได้มาจากการลงสำรวจและสังเกตพื้นที่ของผู้วิจัย ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สามารถพบเห็นได้ในพื้นที่ศึกษา และสามารถสะท้อนถึงการใช้งานพื้นที่ในอดีตได้

Ref. code: 25616016030162EVQ

2.6.2.2 การปรับปรุง ซ่อมแซม ต่อเติมอาคารที่ไม่ใช่อาคารสำคัญในเขตพื้นที่อนุรักษ์

เป็นทางเลือกในการปรับปรุง ซ่อมแซม หรือต่อเติมอาคารขึ้นใหม่ โดยมีทั้งหมด 5 รูปแบบ (Mamley and Guises 1998, อ้างถึงใน ยงธนิศร์, 2557) ได้แก่

1. การใช้รูปแบบอาคารดั้งเดิม โดยวิธีการคือการศึกษาลักษณะของรูปแบบอาคารดั้งเดิม เพื่อสร้างให้เหมือนของเดิม ซึ่งวิธีการนี้อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจผิด ผู้ที่พบเห็นจะแยกไม่ออกว่าส่วนไหนคือของเก่า และส่วนไหนคือส่วนที่ถูกปรับปรุงใหม่

2. การใช้รูปแบบอาคารข้างเคียง เป็นวิธีที่จะถูกนำมาใช้เมื่อไม่สามารถหาข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงได้ จึงนำรายละเอียดของอาคารข้างเคียงมาปรับใช้แทน มีจุดประสงค์เพื่อรักษาภาพรวมของย่าน

3. การเคารพองค์ประกอบของอาคารสำคัญ เป็นวิธีการที่จะนำเอาส่วนที่เป็นเอกลักษณ์หรือที่เห็นเด่นชัดของอาคารมาเป็นตัวกำหนดในการออกแบบ เช่น สัดส่วนอาคาร รูปแบบขององค์ประกอบต่าง ๆ รูปทรงหลังคา เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของย่านให้ไปในทิศทางเดียวกัน

4. การใช้บริบทของอาคารสำคัญ เป็นวิธีการที่จะต้องเข้าใจถึงแนวคิดอาคาร และนำมาออกแบบใหม่โดยที่ยังรักษาความกลมกลืนของย่านไว้ได้อยู่

5. การสร้างความขัดแย้ง เป็นการออกแบบหรือปรับปรุงอาคารให้แตกต่างไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง แต่ยังคงมีการรักษาสัดส่วนของอาคารเอาไว้เพื่อรักษาบรรยากาศของย่านให้ไปในทิศทางเดียวกัน

2.6.2.3 การอนุรักษ์ทัศนียทรัพยากร

เป็นแนวความคิดที่มีการเสนอเทคนิคการวิเคราะห์การแลเห็น (Seen Area Analysis) ที่ใช้เพื่อลดความเดือดร้อนของประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการควบคุมคุณภาพของทัศนียทรัพยากรว่าไม่ต้องถูกควบคุมจนกระดิกอะไรไม่ได้ วิธีการโดยสังเขปคือกำหนดจุด มุม หรือช่องมอง ที่มีผู้คนเห็น หรือใช้งานมาก เช่น จุดชมวิว แล้วฉายแนวสายตาไปตามแนวการเคลื่อนที่ทั้งไปและกลับ ทำให้เราสามารถกำหนดจุดหรือบริเวณที่ถูกแลเห็น และสามารถนำมากำหนดขอบเขตหรือเป็นโซนควบคุมมลทัศน์ได้ตามความเหมาะสม

โดยเทคนิคนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับวิธีการต่าง ๆ ในการกำหนดมาตรการในการอนุรักษ์ทัศนียภาพที่มีแนวคิดที่ใกล้เคียงกัน หรือแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการต่อเติมที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นในหัวข้อที่ 2.6.2

Ref. code: 25616016030162EVQ

2.7 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ

แนวคิดของ Matthew Carmona et al. (2010) กล่าวถึงคุณสมบัติพื้นฐานของพื้นที่สาธารณะ เพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้คนในชุมชน ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 6 ด้าน ดังนี้

1. ความสะดวกสบาย (Comfort) คนจะอยู่ในพื้นที่ สาธารณะนานหรือไม่ขึ้นอยู่กับสะดวกสบายหรือไม่ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วนย่อย ๆ ได้แก่

(1) Sense of comfort เช่น แสงแดด ลม ภาวะสบาย (2) Physical comfort เช่น ม้านั่ง ทางเดิน และ (3) Social & psychological comfort เช่น พื้นที่มีเอกลักษณ์ และ พื้นที่ที่มีความรู้สึกปลอดภัย

2. ความผ่อนคลาย (Relaxation) คนจะรู้สึกผ่อนคลายเมื่อมีส่วนประกอบของธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ลำธาร ความเขียวชอุ่ม

3. การได้เฝ้ามอง (Passive engagement) คนที่ต้องการเฝ้าดูจ้องมองดูผู้คน แต่ในขณะเดียวกันก็จะหลบเหลี่ยงสายตาจากคนอื่น ๆ

4. การได้เข้าร่วมกิจกรรม (Active engagement) คนที่เข้าไปมีส่วนร่วมกระทำบางสิ่งบางอย่างให้คนเข้ามา สนใจสิ่งนั้น ๆ เป็นปฏิกิริยาระหว่างกัน เช่น การมีพื้นที่นั่งให้คนนั่ง มีโอกาสเกิดการพูดคุยกัน ที่พักผ่อน ใช้สอย ทำให้เกิดกิจกรรมขึ้นในพื้นที่สาธารณะ

5. การได้ค้นพบกับประสบการณ์ที่ไม่คาดคิด (Discovery) การพบเจอประสบการณ์ใหม่ๆ ขึ้นอยู่กับ ความหลากหลายและการสร้างโอกาสเอื้อให้เกิดขึ้น เช่น คนรับใช้แม่บ้าน เป็นต้น พื้นที่สาธารณะไม่มีกีดกั้นพฤติกรรมคน คนจะสัมพันธ์กันโดยอัตโนมัติและมีความรู้สึกอยากจะเล่น กลายเป็นผู้แสดงในที่สาธารณะ เช่น เต้นรำ ร้องเพลง

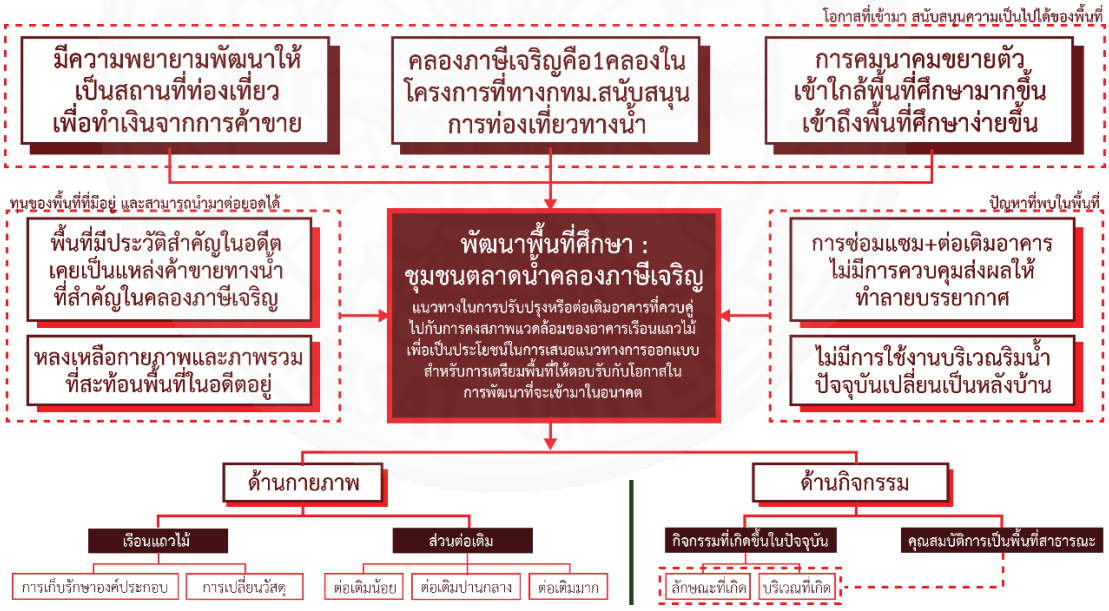
6. การได้แสดงออกถึงตัวตน (Display) การแสดงออก ที่รู้สึกถึงความเป็นอัตลักษณ์และความเป็นเจ้าของพื้นที่ เช่น กลุ่มวัยรุ่นแสดงออกถึงแฟชั่นการแต่งกายของกลุ่ม เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงกลุ่มของตนเอง ที่แตกต่างจากกระแสหลักทั่วไป

2.8 สรุปแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผลของการศึกษาประวัติความเป็นมา และความสำคัญของพื้นที่ ประกอบกับการทดลองลงสำรวจพื้นที่ศึกษาเบื้องต้น ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงโอกาสและโครงการต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มที่จะเข้ามาสนับสนุนความเป็นไปได้ของการพัฒนาพื้นที่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเห็นถึงโอกาสในการพัฒนาพื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญให้กลายเป็นแหล่งพื้นที่ที่ตอบรับกับโครงการ

Ref. code: 25616016030162EVQ

เหล่านั้น การพัฒนานั้นจะต้องมีในส่วนของการเตรียมความพร้อมของพื้นที่ให้มีความโดดเด่น โดยนำเอาต้นทุนของพื้นที่ที่มีอยู่ซึ่งคือทัศนียภาพรวมที่ยังเก็บรักษาลักษณะทางกายภาพของอาคารเรือนแถวไม้ในอดีตเอาไว้ มาต่อยอดให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ได้ และจากการลงสำรวจพื้นที่ ทำให้ผู้วิจัยพบประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นคือการที่ผู้อยู่อาศัยนั้นมีการปรับปรุงหรือต่อเติมอาคาร โดยไม่ได้คำนึงถึงในเรื่องของทัศนียภาพรวมของพื้นที่ทำให้คุณค่าของทัศนียภาพนั้นเกิดการเสื่อมถอยลงไป เป็นผลให้เกิดการจัดทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อนี้ขึ้นมา ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อการเก็บรักษาองค์ประกอบของเรือนแถวไม้ และเสนอแนะการปรับปรุงแผงหน้าอาคารให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ยังคงทัศนียภาพที่เป็นลักษณะเด่นของพื้นที่ไว้ได้อยู่ และเสนอแนะข้อบังคับควบคุมการต่อเติมอาคาร เพื่อไม่ให้ส่วนที่ต่อเติมนั้นถูกสร้างจนโดดเด่นหรือผิดแปลดจากบริบทไป ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำลายทัศนียภาพโดยรวมของพื้นที่ และสุดท้ายจะเป็นการศึกษาถึงกายภาพของพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และทำการปรับปรุงหรือเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป เพื่อดึงดูดให้คนในพื้นที่หรือผู้ที่มาเยี่ยมชมนั้นเกิดการใช้งานพื้นที่ โดยรายละเอียดต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.18 ผังแสดงผลที่ได้จากการศึกษาพื้นที่ประกอบกับทดลองลงศึกษาพื้นที่. โดยผู้วิจัย, 2562.

ในส่วนของการทบทวนวรรณกรรมนั้นมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาให้เข้าใจในทฤษฎีหรือแนวความคิดที่นำมาใช้เป็นส่วนประกอบในงานวิจัย โดยงานวิจัยนี้จะต้องเป็นแนวความคิดที่สอดคล้องกับการนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงและต่อเติมอาคารควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทัศนียภาพรวมของพื้นที่ศึกษา ซึ่งเนื้อหาของการทบทวนวรรณกรรมนี้ประกอบไปด้วยแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการตั้งถิ่นฐาน องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำ ความหมายและองค์ประกอบของห้อง

Ref. code: 25616016030162EVQ

แถว การอนุรักษ์ในส่วนของประเภทและวิธีการอนุรักษ์ โดยในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะทำการแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือในส่วนของการศึกษาพื้นที่ และวิธีการอนุรักษ์อาคาร ซึ่งจะประกอบไปด้วยการเก็บรักษาอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า การควบคุมการต่อเติมด้านหลังของอาคารเรือนแถวไม้ และการปรับปรุงพื้นที่บริเวณชานริมน้ำด้านหน้า

ในส่วนแรกคือการศึกษาพื้นที่ จากการสำรวจและสังเกตเบื้องต้นจากชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นจะมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกตัว หรือแบบรวมศูนย์ (Cluster Settlement) ซึ่งเป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของไทยที่เก่าแก่ และเนื่องจากบริเวณพื้นที่ศึกษานั้นเป็นบริเวณที่มีคลองวิ่งตัดกันสองสาย ได้แก่ คลองภาษีเจริญ และคลองราชมนตรี ทำให้มีผู้คนสัญจรผ่านไปมามากขึ้น รวมถึงมีการตั้งอยู่ของวัดนิมมานรดีที่ได้มีการตัดคลองผ่านด้านหน้าวัด เป็นเหตุทำให้ผู้คนย้ายมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่นี้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการนิยามของการตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกตัว ซึ่งกล่าวไว้ว่าการตั้งถิ่นฐานในรูปแบบนี้นั้นจะพบเจอได้มากในบริเวณใกล้แหล่งน้ำ ตามปากแม่น้ำ บริเวณที่มีการเพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ หรือบริเวณเส้นทางคมนาคมต่าง และจะก่อตัวจากกลุ่มบ้านขนาดเล็ก วัด โรงเรียน ตลาด และต่อมาจึงขยายใหญ่ออกจากศูนย์กลาง

โดยผลจากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมทั้งหมดที่มีการกล่าวถึงองค์ประกอบริมน้ำประกอบกับการลงพื้นที่ศึกษาเบื้องต้น ได้ความว่า ในพื้นที่กรณีศึกษา ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้น มีองค์ประกอบของชุมชนริมน้ำที่ถูกกล่าวถึงอยู่หลายสิ่ง อันได้แก่

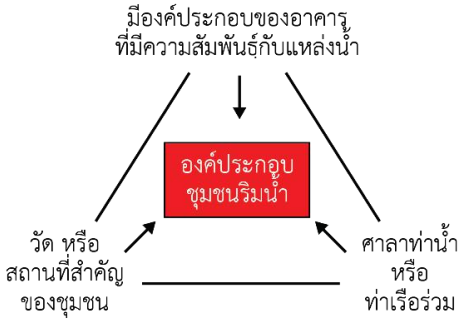
(1) มีองค์ประกอบของอาคารยื่นออกไปในบริเวณแหล่งน้ำ อันได้แก่ การวางอาคาร ที่มีลักษณะการวางยาวตามแนวลำคลอง มีการหันหน้าเข้าสู่แหล่งน้ำ, เขื่อน ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อบรรเทาการกัดเซาะของตลิ่ง, ศาลา และชาน เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ ใช้รองรับการทำกิจกรรมหลากหลายอย่าง มีความสำคัญเนื่องจากเป็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมต่อระหว่างภายในอาคารและแหล่งน้ำ, หลังคา เป็นองค์ประกอบทำให้เกิดเส้นแนวหลังคา (Roof line) ตลอดแนวลำคลอง เกิดความน่าสนใจ

(2) วัด หรือสถานที่สำคัญของชุมชนนั้น ๆ ที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน

(3) ศาลาท่าน้ำหรือท่าเรือร่วม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชุมชนริมน้ำ เนื่องจากชุมชนริมคลองส่วนใหญ่นั้นจะใช้เรือในการเดินทางเป็นหลัก จึงทำให้ท่าเรือนั้นเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างผู้คน

ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานั้น เป็นผลเนื่องมาจากการตอบสนองความต้องการใช้แหล่งน้ำในการอุปโภค บริโภค และใช้เป็นเส้นทางสัญจรหลักในการคมนาคมในอดีต ซึ่งเป็นหนึ่งสิ่งที่สามารถสะท้อนวิถีชีวิตในอดีตของอาคารสถาปัตยกรรมได้

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาพที่ 2.19 แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของชุมชนริมน้ำที่สามารถสะท้อนวิถีชีวิตในอดีตของอาคารสถาปัตยกรรม. โดยผู้วิจัย, 2562.

ต่อมาเป็นการศึกษาความหมายและองค์ประกอบของห้องแถว อธิบายรูปแบบของห้องแถวที่เป็นสากล ได้แก่ ความกว้าง-ความลึกของห้องแถว องค์ประกอบต่าง ๆ ของห้องแถว เช่น ทางเดินหน้าอาคาร หรือลักษณะการใช้งานอาคาร เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้วิจัยรับรู้และเข้าใจถึงลักษณะของห้องแถวมากขึ้น

ในส่วนที่สองเป็นการทบทวนวรรณกรรมในส่วนของการอนุรักษ์ต่าง ๆ เริ่มจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีของ Aldo Rossi ที่กล่าวไว้ว่า การอนุรักษ์ย่านนั้นจะต้องมีองค์ประกอบหลักทั้งหมด 2 อย่างด้วยกันคือทางด้านกายภาพ และกิจกรรมการใช้งานที่สะสมกันจนพื้นที่นั้นมีความหมายขึ้นมา โดยในส่วนของกายภาพ เมื่อได้ทำการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมแล้ว พบว่าประเภทของการอนุรักษ์ของสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นจะมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดของอาจารย์ยงธนิศร์ที่ได้กล่าวไปข้างต้น ซึ่งแบ่งเป็น 7 ประเภท ได้แก่ การป้องกัน การสงวนรักษา การบูรณะ การฟื้นฟู การสร้างขึ้นใหม่ การย้ายที่ตั้ง และการสื่อความหมาย

แต่เนื่องจากจุดประสงค์ของงานวิจัยนี้คือการที่พยายามเก็บรักษาเอกลักษณ์ที่มีอยู่ในพื้นที่เอาไว้ได้ (เช่น ทัศนียภาพรวมที่เป็นอาคารเรือนแถวไม้ ที่มีหน้าตาที่ไปในทิศทางเดียวกัน และการใช้งานพื้นที่ ที่ยังสะท้อนถึงอดีตของพื้นที่) ซึ่งการอนุรักษ์โดยการฟื้นฟู ที่มีความหมายว่าการปรับปรุงภายนอกของแหล่งมรดก สามารถเพิ่มเติมส่วนอื่น ๆ ได้ โดยไม่ไปรบกวนโครงสร้างและองค์ประกอบของอาคาร เพื่อรักษาคุณค่าของมรดก และสามารถปรับเปลี่ยนการใช้สอยให้ตอบสนองต่อปัจจุบัน โดยไม่ไปทำลายองค์ประกอบส่วนอื่น ๆ มีจุดประสงค์เพื่อให้พื้นที่นั้นกลับมามีชีวิตอีกครั้ง เป็นวิธีการที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด ทำให้ผู้วิจัยนั้นเลือกใช้การอนุรักษ์โดยการฟื้นฟูนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

ในส่วนของการอนุรักษ์ฟื้นฟูทางด้านกายภาพนั้น มีการแบ่งออกเป็น 2 ส่วนย่อย ๆ คือ ส่วนของอาคารเรือนแถวไม้เดิม กับส่วนของอาคารที่ต่อเติมใหม่

Ref. code: 25616016030162EVQ

แนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาเลือกใช้เป็นวิธีการหลักในการฟื้นฟูทางกายภาพ คือแนวคิดการอนุรักษ์กรอบอาคารของ David Highfield มีหลักการคือการรักษารูปแบบของแผงหน้าอาคารไว้ให้อยู่ในรูปแบบเดิม ทำเพื่อสามารถรักษาบรรยากาศเดิมของบริบทในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด และจากการวิเคราะห์แนวคิดเบื้องต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถคัดเลือกแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ และแบ่งแนวทางทั้งหมดออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ (1) การเก็บรักษา (2) การเปลี่ยนแปลงวัสดุ และ (3) การต่อเติมอาคาร ซึ่งประเภทที่ (1) และ (2) นั้นจะถูกนำมาใช้กับการปรับปรุงอาคารเรือนแถวไม้เดิม และประเภทที่ (3) นั้นจะถูกนำมาปรับใช้กับการควบคุมอาคารที่ถูกต่อเติมใหม่

จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการของแต่ละอาคาร เพื่อนำมาปรับใช้ให้เข้ากับแนวทางแต่ละประเภท เริ่มจากประเภทที่ (1) การเก็บรักษา จะมีการเปรียบเทียบกรณีศึกษาที่ทำการแจกแจงองค์ประกอบของแผงหน้าอาคารออกมา เพื่อพิจารณาว่าองค์ประกอบใดนั้นสมควรที่จะถูกเก็บรักษา หรือคงสภาพไว้ไม่ให้หายไปในระหว่างที่ทำการปรับปรุงหรือต่อเติมอาคาร เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดเป็นเอกลักษณ์ของย่าน โดยผู้วิจัยได้ทำการแบ่งออกมาเป็น 9 องค์ประกอบ ซึ่งจะนำมาวิเคราะห์ร่วมกับสภาพของแผงหน้าอาคารในปัจจุบันเพื่อดูว่าผู้อยู่อาศัยนั้นให้ความสำคัญกับองค์ประกอบใดมากที่สุด โดยการดูว่าสิ่งใดยังคงเหลือไว้ได้มากที่สุด

ประเภทที่ (2) การเปลี่ยนแปลงวัสดุ ผู้วิจัยจะทำการศึกษากรณีศึกษาต่าง ๆ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบวิธีการหรือการเลือกใช้วัสดุว่ามีวิธีการอย่างไรที่จะมีการเปลี่ยนวัสดุแล้วบรรยากาศหรือภาพรวมของย่านนั้นยังสามารถมีเอกลักษณ์และเป็นไปในทิศทางเดียวกับบริบทได้อยู่

และสุดท้าย ประเภทที่ (3) การต่อเติมอาคาร ผู้วิจัยนั้นจะทำการศึกษาข้อบังคับของกฎหมาย เพื่อให้ทราบถึงขอบเขตของการต่อเติมอาคารในปัจจุบันว่าถ้าจะต่อเติมให้ถูกต้องตามกฎหมาย จะสามารถต่อเติมได้เท่าใด และนำเอาแนวคิดต่าง ๆ มาปรับใช้ร่วมกัน เริ่มจากการอนุรักษ์ทัศนียภาพ ซึ่งมีการเสนอแนะเกี่ยวกับเทคนิคที่ชื่อว่า การวิเคราะห์การแลเห็น (Seen Area Analysis) ซึ่งจากการลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้น ทำให้ผู้วิจัยพิจารณาเลือกจุดมุมมองจากวัดนิมมานรดีที่อยู่ฝั่งตรงข้ามคลองภาษีเจริญที่อยู่ตรงข้ามกับพื้นที่ศึกษา เนื่องจากในบริเวณวัดจะมีที่จอดรถที่อำนวยความสะดวกสำหรับผู้ที่มาเยี่ยมชม และเป็นพื้นที่ที่มีเส้นทางเชื่อมต่อจากสถานี MRT บางแค นอกจากนั้นยังเป็นที่ตั้งของท่าเรือนิมมานรดีที่เป็นท่าเรือในโครงการเดินเรือคลองภาษีเจริญ ทำให้พื้นที่บริเวณวัดนิมมานรดีที่ตั้งอยู่ตรงข้ามกับพื้นที่ศึกษาเป็นจุดสำคัญที่สามารถมองเห็นทัศนียภาพในพื้นที่ได้ และควรจะมีการตั้งจุดมุมมองที่ทำการวิเคราะห์การแลเห็นไว้เพื่อกำหนดโซนควบคุมทัศนียภาพรวม ต่อมาเป็นแนวคิดการปรับปรุง ซ่อมแซม ต่อเติมอาคารที่ไม่ใช่อาคารสำคัญในเขตพื้นที่อนุรักษ์ ของ Mamley and Guises ซึ่งมีการกล่าวถึงการเคารพองค์ประกอบของอาคารสำคัญเป็นวิธีการที่จะนำเอาส่วนที่เป็นเอกลักษณ์หรือที่เห็นเด่นชัดของอาคารมาเป็นตัวกำหนดในการ

Ref. code: 25616016030162EVQ

ออกแบบ เช่น สัดส่วนอาคาร รูปแบบขององค์ประกอบต่าง ๆ รูปทรงหลังคา เพื่อยังคงรักษาภาพลักษณ์ของย่านให้ไปในทิศทางเดียวกัน ประกอบกับการศึกษาอาคารในช่วงแรกของการทำวิจัยว่ามีลักษณะแบบใดบ้าง เพื่อมาเป็นกรอบในการแนะแนวทางการต่อเติมของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่ต้องการที่จะต่อเติมที่อยู่อาศัยในอนาคต โดยจะสามารถแจกแจงรายละเอียดของการฟื้นฟูเชิงกายภาพได้ ดังนี้ (ตารางที่ 2.6)

ตารางที่ 2.6

การสรุปแนวทางการปรับปรุงอาคารโดยอ้างอิงจากทฤษฎีอนุรักษ์กรอบอาคาร

แนวทาง	เหตุผลที่เลือกใช้	วิธีการที่นำมาปรับใช้
ประเภทที่ 1 : การเก็บรักษา		
การเก็บรักษาแผงหน้าอาคาร	แผงหน้าของอาคารที่ศึกษานั้นยังมีความเป็นรูปแบบที่คล้ายเดิมอยู่ ทำให้ผู้วิจัยพิจารณาที่จะเลือกใช้แนวทางนี้ เพื่อเป็นการรักษาเอกลักษณ์ของรูปแบบอาคารที่เกิดขึ้นในพื้นที่ไว้ได้	ศึกษากรณีศึกษาที่กล่าวถึงองค์ประกอบของแผงหน้าอาคารที่ถูกคำนึงถึงเวลาที่จะปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารเก่า
ประเภทที่ 2 : การเปลี่ยนแปลงวัสดุ		
การใช้วัสดุที่มีความใกล้เคียงกันมาแทนของเดิมที่ชำรุด	เลือกใช้แนวทางดังกล่าวเนื่องจากอาคารที่ทำการศึกษานั้นมีอายุที่มาก ทำให้วัสดุบางอย่างนั้นเกิดการผุพังลง จึงต้องมีการนำวัสดุใหม่มาทดแทน	วิเคราะห์และพิจารณาจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ เพื่อศึกษาถึงวิธีการ หรือวัสดุที่นำมาปรับใช้
การใช้วัสดุที่ทำเลียนแบบ	แนวทางนี้จะถูกใช้ในกรณีที่ผู้อยู่อาศัยต้องการเพิ่มความแข็งแรงและความคงทนของวัสดุ แต่ยังคงต้องการเก็บรักษาบรรยากาศเดิมของอาคารไว้ได้อยู่	
การสงวนรักษาหรือการสร้างสรรค์หลังคาขึ้นใหม่	เลือกใช้แนวทางดังกล่าวเนื่องจากอาคารที่ทำการศึกษานั้นมีอายุที่มาก และมีลักษณะที่ยาวเป็นผืนเดียวกัน ทำให้ต้องเกิดการสงวนรักษาไว้	

Ref. code: 25616016030162EVQ

ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

การสรุปแนวทางการปรับปรุงอาคารโดยอ้างอิงจากทฤษฎีอนุรักษ์กรอบอาคาร

ประเภทที่ 3 : การต่อเติมอาคาร		
การซ่อนโครงสร้างของอาคารใหม่	เนื่องจากอาคารที่ศึกษานั้นมีแนวโน้มที่จะถูกปรับเปลี่ยนหรือมีการต่อเติม เพื่อรองรับการใช้งานในปัจจุบัน ทำให้ผู้วิจัยพิจารณาเลือกใช้แนวทางดังกล่าว	ข้อบังคับของกฎหมาย และทฤษฎีการปรับปรุง ซ่อมแซม ต่อเติมอาคารที่ไม่ใช่อาคารสำคัญในเขตพื้นที่อนุรักษ์
การต่อเติมอาคารโดยคำนึงถึงสัดส่วนและภาพรวม	เลือกใช้เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้มีความต้องการการต่อเติมที่จะไม่รบกวนบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมโดยรวมของพื้นที่	
การสร้างระดับพื้นภายในพื้นที่ใหม่ให้มีความสัมพันธ์กับภายนอกอาคาร	ผู้วิจัยพิจารณาเลือกใช้แนวทางดังกล่าวเนื่องจากในบริเวณพื้นที่ศึกษานั้นเคยประสบภัยน้ำท่วมเมื่อปีพ.ศ. 2554 ทำให้เกิดความเสียหายจำนวนมาก และภัยพิบัติดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นอีกในอนาคต	

หลังจากนั้นในส่วนขององค์ประกอบทางด้านกิจกรรม ผู้วิจัยจะทำการศึกษาแนวคิดคุณสมบัติพื้นฐานของพื้นที่สาธารณะเพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้คนในชุมชน ของ Matthew Carmona et al. (2013) ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 6 ด้าน นำมาปรับใช้กับพื้นที่สาธารณะภายในพื้นที่ศึกษา โดยจะทำการสอบถามผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ว่าพื้นที่แบบไหนที่คนในพื้นที่จะมารวมตัวกัน ทั้งในอดีต และในส่วนของปัจจุบัน ทำการลงสำรวจพื้นที่ศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลทางกายภาพ และจะทำการปรับปรุงกายภาพของพื้นที่นั้น ๆ ตามแนวคิดที่ได้กล่าวมาข้างต้น ให้ตอบรับกับการใช้งานและดึงดูดให้ผู้คนในพื้นที่เข้ามาใช้งานมากขึ้น และเมื่อองค์ประกอบด้านกิจกรรมหรือการใช้งานนั้นประกอบกับองค์ประกอบด้านกายภาพ ก็จะเกิดเป็นภาพรวมของย่านที่มีความเป็นเอกลักษณ์ขึ้นมา

Ref. code: 25616016030162EVQ

บทที่ 3
วิธีการวิจัย

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมเพื่อหาลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่สะท้อนถึงอดีต และหาวิธีการจัดการกับสถาปัตยกรรมในเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับตัวสถาปัตยกรรม ประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย ขั้นตอนการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1.1 รูปแบบการวิจัย

รูปแบบของงานวิจัยนี้คืองานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มีการมุ่งศึกษาถึงลักษณะและรูปแบบของสถาปัตยกรรมอาคารเรือนแถวไม้ริมน้ำของชุมชนริมน้ำคลองภาษีเจริญ เพื่อค้นหาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ที่สะท้อนถึงอดีตและความเฉพาะตัวของพื้นที่ และทำการกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยสามารถปรับปรุงอาคารให้ตรงกับความต้องการ และยังสามารถรักษาความเป็นเอกลักษณ์ไว้ได้ โดยเริ่มศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เบื้องต้นของพื้นที่กรณีศึกษา แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีการเก็บข้อมูลจะถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน

ในส่วนแรกจะเป็นการเก็บข้อมูลโดยการลงพื้นที่เพื่อสำรวจและสังเกตอาคารสถาปัตยกรรม ในทางด้านกายภาพคือการบันทึกถึงลักษณะขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นสถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้ริมน้ำขึ้นมา การต่อเติมอาคารที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และในทางด้านของลักษณะการใช้งานอาคารต่าง ๆ ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ ภายหลังจากการสำรวจจึงทำการวาดภาพ บันทึกเป็นรูปถ่าย และบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ลงบนแผนผังชุมชน เพื่อทำเป็นชุดข้อมูลของอาคารแต่ละหลัง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการแบ่งประเภทอาคารในขั้นตอนถัดไป

ถัดมาในส่วนที่สองจะเป็นการสัมภาษณ์ชุดข้อมูลที่ไม่สามารถเก็บได้จากการสำรวจและสังเกตโดยผู้วิจัย จึงต้องทำการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในปัจจุบัน โดยการเก็บรวบรวมจะมุ่งเน้นถึงข้อมูลของพื้นที่กรณีศึกษาว่าอาคารสถาปัตยกรรมในปัจจุบันนั้นมีรูปแบบหรือลักษณะแบบใด และมีการเปลี่ยนแปลงหรือต่อเติมอย่างไรบ้างในช่วงเวลาที่ผ่านมา และสอบถามถึงลักษณะการใช้งานในพื้นที่ของผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ทั้งภายนอกอาคาร และภายในอาคารที่มีการเชื่อมต่อกัน

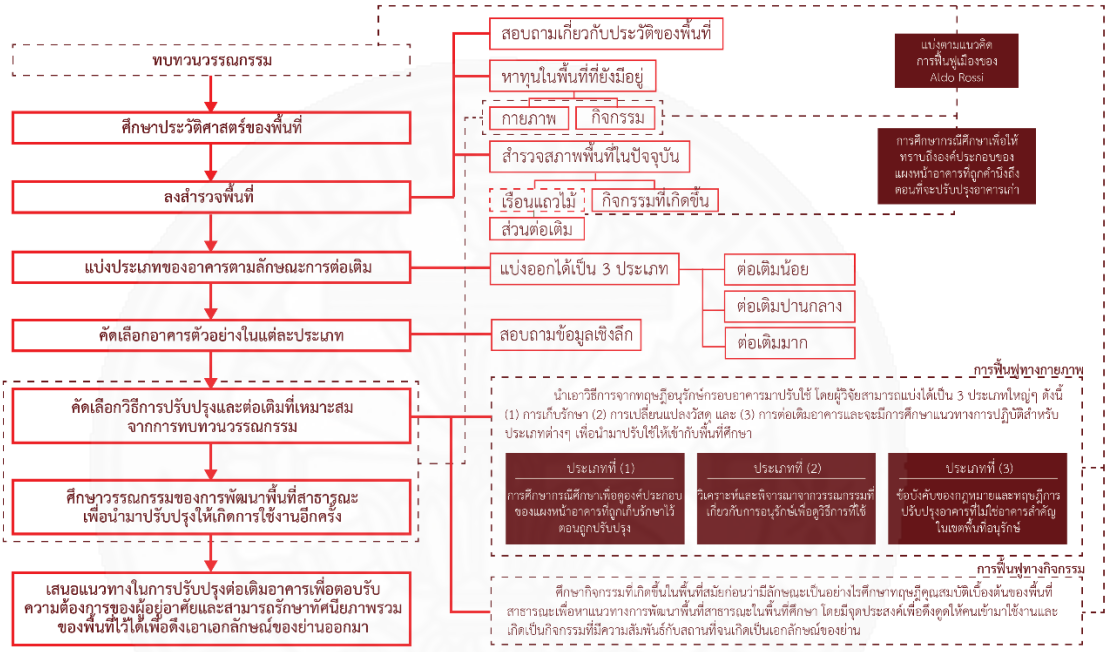
หลังจากการเก็บข้อมูลปฐมภูมิทั้งหมดแล้วนั้น จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ และทำการสรุปผล เพื่อเป็นการแบ่งประเภทอาคารต่าง ๆ จึงมีการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์

Ref. code: 25616016030162EVQ

โดยมีจุดประสงค์เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรมเพื่อให้ผู้อยู่อาศัยสามารถปรับปรุงอาคารให้ตรงกับความต้องการ และยังสามารถรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มอาคารและพื้นที่ไว้ได้

3.1.2 ขั้นตอนการวิจัย

กระบวนการของงานวิจัยจะมีการเรียบเรียงเป็นขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 3.1 แผนผังแสดงขั้นตอนการวิจัย. โดยผู้วิจัย, 2562.

1. ศึกษาประวัติศาสตร์ ที่มาและความสำคัญของพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ทราบถึงลักษณะของสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นมาในพื้นที่

2. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ทีมีความเกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของเรือนแถวไม้ริมน้ำ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนริมน้ำ ว่ามีความเกี่ยวข้องหรือเหมือนกับพื้นที่ศึกษาอย่างไร

3. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ตั้งแต่ความหมาย ประเภท กระบวนการ

4. ลงพื้นที่สำรวจรูปแบบของอาคารสถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้ริมน้ำในพื้นที่ศึกษา และศึกษาลักษณะการต่อเติมของอาคารเรือนแถวไม้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จากนั้นนำข้อมูลมาจัดกลุ่มแบ่งประเภทอาคารตามลักษณะของการต่อเติม เพื่อคัดเลือกอาคารตัวอย่างในแต่ละประเภท

Ref. code: 25616016030162EVQ

5. ทำการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในอาคารที่ได้รับการคัดเลือก โดยจะมีการสอบถามถึงลักษณะของสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน ลักษณะการต่อเติมอาคาร ยกตัวอย่างเช่น ผังอาคารที่มีการต่อเติม ประเภทของวัสดุที่ใช้ เหตุผลในการต่อเติมปรับปรุง ไปจนถึงการใช้ประโยชน์พื้นที่อาคาร

6. ศึกษาวิธีอนุรักษ์ของอาคารที่มีความใกล้เคียงกันว่ามีวิธีใดบ้าง มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และจัดหาวิธีการที่เหมาะสม เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางในการปรับปรุงอาคารที่ยังสามารถอนุรักษ์ลักษณะหรือรูปแบบของอาคารเรือนแถวไม้เดิมไว้ได้

3.2 วิธีการเก็บข้อมูล

3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

เป็นข้อมูลที่เกี่ยวกับลักษณะของพื้นที่ศึกษา โดยวิธีการเก็บข้อมูลชุดนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่

3.2.1.1. การสำรวจภาคสนาม (Field Survey)

โดยจะเป็นการลงสำรวจและสังเกตพื้นที่ เพื่อเก็บข้อมูลทางกายภาพและบันทึกรายละเอียดลงสมุดจดบันทึก และทำการระบุลงในผังของพื้นที่ โดยจะมีข้อมูลดังต่อไปนี้

(1) สภาพแวดล้อมเชิงกายภาพโดยรวมของพื้นที่ศึกษา

- ลักษณะการเข้าถึง (การสัญจรทางบก การสัญจรทางน้ำ การสัญจรโดยขนส่งสาธารณะ)
- ตำแหน่งของสิ่งก่อสร้าง (สะพานข้ามคลอง ทางเดิน ฯลฯ)

(2) องค์ประกอบทางกายภาพของอาคารสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่

- ขนาดความกว้างของอาคาร
- ลักษณะและขนาดขององค์ประกอบอาคาร

(3) ลักษณะการต่อเติมของอาคาร

- การเปลี่ยนแปลงของแผงด้านหน้าอาคาร
- ขนาดของอาคารที่ถูกต่อเติม
- วัสดุที่ใช้ในการต่อเติมอาคาร

(4) การใช้งานอาคาร

- การใช้งานพื้นที่ หรือกิจกรรมของผู้อยู่อาศัยในปัจจุบัน
- ทางเข้า-ออกอาคาร

Ref. code: 25616016030162EVQ

- การใช้งานชานไม้ริมน้ำ
- พื้นที่ทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่

โดยภายหลังจากการทำการระบุลงบนผังแล้ว จะมีการกำกับหมายเลขของอาคาร บันทึกภาพและจดบันทึกไว้ เพื่อนำมาจัดแยกเป็นบัญชีรายการ (Inventory) เก็บข้อมูลของสภาพในปัจจุบัน และจัดหมวดหมู่ของลักษณะอาคาร จากนั้นจะนำเอาลักษณะการต่อเติมอาคารมาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งประเภท

3.2.1.2 การสัมภาษณ์ (In-depth Interview)

ในการสัมภาษณ์นั้นจะมีจุดประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลในส่วนที่ไม่ใช่กายภาพหรือข้อมูลที่ไม่สามารถเก็บจากการสำรวจและสังเกตได้ โดยการสัมภาษณ์นี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลมาทั้งหมด 2 ชุด ได้แก่

(1) ชุดข้อมูลที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และความเป็นมาของพื้นที่

- ความสำคัญในอดีตของพื้นที่ศึกษา ในสมัยก่อนนั้นมีความสำคัญอย่างไรและมีลักษณะเป็นอย่างไร วิวัฒนาการของพื้นที่
- ความเป็นมาของอาคารเรือนแถวไม้
- เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ข้อมูลชุดนี้จะใช้ในการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่กำเนิด มีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่เป็นอย่างดี และผู้ที่มีความสำคัญในพื้นที่ เช่น เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี หรือผู้ที่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมฟื้นฟูตลาดน้ำคลองภาษีเจริญในปี พ.ศ. 2553 รวมไปถึงผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่มากกว่า 65 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นช่วงเดียวกันกับช่วงเวลาที่สร้างเรือนแถวไม้

(2) ชุดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัยในอาคารเรือนแถวไม้

- เรื่องลักษณะของอาคารเรือนแถวไม้ในสมัยอดีต ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร
- ลักษณะของการต่อเติมหรือปรับปรุงอาคาร ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีการเปลี่ยนแปลงมาก-น้อยเพียงใด
- เรื่องวิถีชีวิตประจำวันต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เช่น การใช้งานพื้นที่กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เป็นต้น
- ขั้นตอนและกลไกในการขอปรับปรุง-ต่อเติมอาคารในฝั่งที่เป็นที่ดินส่วนของสำนักงานทรัพย์สินฯ

Ref. code: 25616016030162EVQ

โดยข้อมูลชุดนี้จะใช้ในการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ที่เป็นเจ้าของอาคารตัวอย่างที่ถูกคัดเลือกมาเป็นตัวแทนของอาคารแต่ละประเภท โดยส่วนมากตัวอย่างผู้ถูกสัมภาษณ์นั้นมักเป็นผู้ที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่กำเนิด ที่เห็นพัฒนาการของอาคารตั้งแต่เริ่มต้น

3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

ในส่วนของข้อมูลทุติยภูมินั้นจะเป็นการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ หรือสิ่งที่ได้มีการบันทึกไว้ที่เกี่ยวกับพื้นที่ และมีการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดต่าง ๆที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย อันได้แก่

- ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุมชนริมน้ำ องค์ประกอบแผงหน้าอาคารของอาคารเรือนแถวไม้ริมน้ำ เพื่อนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลเบื้องต้น

- ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสถาปัตยกรรมในเชิงอนุรักษ์ เพื่อที่จะนำมาใช้ในการตั้งเป็นกรอบในการอนุรักษ์และพัฒนา

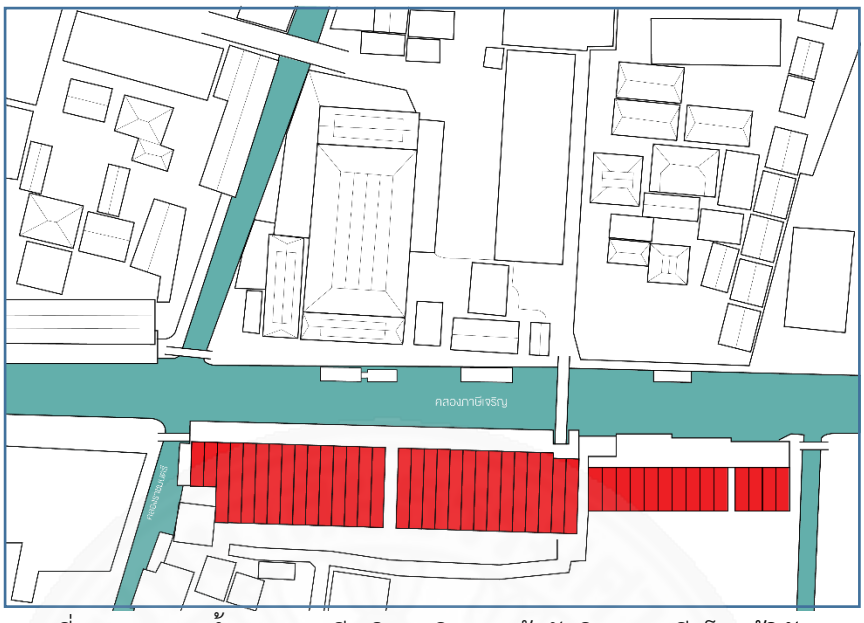
นอกจากนี้จะมีการติดต่อไปที่สำนักงานเขตเพื่อขอข้อมูลที่เกี่ยวกับพื้นที่นั้น ๆ เช่น ผังของพื้นที่ กรรมสิทธิ์การถือครองพื้นที่ หรือขอบเขตของพื้นที่ เพื่อนำมาใช้เป็นฐานในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 แผนที่ และผังชุมชน

เป็นการสร้างขึ้นโดยผู้วิจัย โดยในเบื้องต้นจะอ้างอิงจากภาพถ่ายทางอากาศ ต่อมาจะทำการลงพื้นที่เพื่อสำรวจ จากนั้นจะมีการแก้ไขผังให้มีความถูกต้อง และเพื่อให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยการทำผังนี้ มีไว้เพื่อช่วยในการศึกษาด้านกายภาพ เวลาลงสำรวจพื้นที่ ก็จะมีการนำผังมาใช้ในการระบุตำแหน่งอาคาร สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ไปจนถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ (ภาพที่ 3.2)

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาพที่ 3.2 แผนที่ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ บริเวณหน้าวัดนิมมานรดี. โดยผู้วิจัย, 2562.

3.3.2 แบบบันทึกการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

แบบบันทึกการสำรวจลักษณะทางกายภาพ เป็นการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สำรวจและสังเกต โดยจะครอบคลุมถึงองค์ประกอบในทางกายภาพต่าง ๆ ดังนี้

- ลักษณะการเข้าถึง หรือทางสัญจรของพื้นที่ ได้แก่ ทางสัญจรทางบก ทางสัญจรทางน้ำ ทางเดินเท้า
- ตำแหน่งของสิ่งก่อสร้างที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ เช่น ท่าเรือ สะพานข้ามคลอง ศาลา ฯลฯ
- พืชพรรณที่เกิดขึ้นในพื้นที่
- ลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่

เมื่อทำการสำรวจลักษณะโดยรวมของพื้นที่แล้ว จะทำการบันทึกลักษณะของอาคาร และต่อมาจะมีการวัดอาคารด้วยตลับเมตรเพื่อให้ทราบถึงขนาดความกว้าง ความยาว ความสูงของอาคาร โดยจะบันทึกข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบของหน่วยเมตร (Meter) เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลของอาคารเรือนแถวไม้เบื้องต้น และมีการบันทึกลงแผนที่ถึงความเหมือนหรือต่างกันของอาคาร ทั้งในเรื่องของรูปด้านหน้าอาคาร ที่มีองค์ประกอบต่าง ๆ ตามที่ได้ศึกษามาในการทบทวนวรรณกรรม (หน้า 40) และทำการเก็บบันทึกในเรื่องรูปแบบการต่อเติมว่ามีรูปแบบอย่างไรบ้าง จากนั้นจึงทำการสำรวจการใช้งานของอาคารเรือนแถวไม้และชานด้านหน้าในปัจจุบัน

จากนั้นจะมีการใช้อุปกรณ์ถ่ายภาพในการบันทึกข้อมูลเป็นภาพถ่าย และจะมีการวาดภาพ (Sketch) เพื่อเป็นการบันทึกและแจกแจงถึงรายละเอียดต่าง ๆ เช่น ลักษณะของ

Ref. code: 25616016030162EVQ

องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปข้างต้น สามารถเก็บรวบรวมได้จากการลงพื้นที่สำรวจ เพื่อนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ

3.3.3 แบบสัมภาษณ์

ในการสัมภาษณ์นั้นจะมีจุดประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลในส่วนที่ไม่สามารถเก็บได้จากการลงสำรวจ สังเกตและการถ่ายภาพ และจะแบ่งเป็น 2 ส่วน ซึ่งส่วนแรกคือการสัมภาษณ์ถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์และข้อมูลในอดีตของพื้นที่ เช่น ความสำคัญของพื้นที่ศึกษา มีลักษณะเป็นอย่างไร วิวัฒนาการของพื้นที่ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ สภาพหรือลักษณะของพื้นที่ในอดีต รูปแบบของอาคารที่เกิดขึ้นในอดีตก่อนเกิดการเปลี่ยนแปลง และส่วนต่อมาจะเป็น ลักษณะของอาคารที่ต่อเติม กิจวัตรหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นของผู้คนในพื้นที่ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือมีความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับสถาปัตยกรรม วิธีการหรือขั้นตอนในการขอปรับปรุง-ต่อเติมอาคารสถาปัตยกรรมในส่วนของพื้นที่ฝั่งสำนักงานทรัพย์สิน เป็นต้น โดยในส่วนของการสัมภาษณ์ถึงลักษณะของอาคารที่ต่อเติมนั้นผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่อาศัยในอาคารที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งจะถูกกล่าวถึงในหัวข้อที่ 4.2

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง

ในวัตถุประสงค์ข้อแรกนั้นคือการศึกษาสภาพของอาคารสถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญในปัจจุบัน

โดยส่วนแรกจะเริ่มจากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิที่เป็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ เช่น ประวัติความเป็นมา เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในสมัยก่อนมาจนถึงปัจจุบัน รวมไปถึงข้อมูลทางกายภาพของคลอง

ต่อมามีการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะ และองค์ประกอบของชุมชนริมน้ำ รวมไปถึงองค์ประกอบของอาคารเรือนแถวไม้ริมน้ำ โดยเฉพาะแนวคิดในส่วนขององค์ประกอบของอาคารสถาปัตยกรรมว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้าง

เมื่อได้องค์ประกอบต่าง ๆ ของสถาปัตยกรรมจากการศึกษาเบื้องต้นมาแล้ว จึงทำการศึกษาและลงสำรวจลักษณะของสถาปัตยกรรมที่อยู่ในพื้นที่ วัดขนาดความกว้าง ความสูง และสำรวจว่ามีองค์ประกอบใดบ้างที่ถูกนำมาใช้ในสถาปัตยกรรม ขนาดขององค์ประกอบ และจะมีการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวกับลักษณะการต่อเติมต่าง ๆ โดยจะเป็นการเก็บข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกต

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภายหลังจากการทำการลงสำรวจพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลที่สำคัญต่าง ๆ จึงนำมาแบ่งประเภทอาคารตามลักษณะการต่อเติม และการลักษณะใช้งานของผู้อยู่อาศัย เพื่อทำเป็นชุดข้อมูลที่มีลักษณะของอาคารที่แตกต่างกันออกไป เพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ร่วมกัน

3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สอง

หลังจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม นำเอาชุดข้อมูลมาสรุปและวิเคราะห์ เพื่อแบ่งประเภทของอาคารแล้ว ก็จะนำมาสู่วัตถุประสงค์ข้อที่สอง คือการศึกษาเพื่อหาวิธีการและกระบวนการที่เหมาะสม ในการปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารเรือนแถวไม้ริมน้ำ เพื่อให้ตอบรับกับความต้องการ และยังสามารถเก็บรักษาสภาพของทัศนียภาพรวมของพื้นที่ไว้ได้อยู่ โดยจากการสำรวจผู้วิจัยสามารถแบ่งประเภทอาคารออกมาได้ 3 ประเภท ตามลักษณะการต่อเติมของอาคาร จะเป็นการไล่ระดับการต่อเติมตั้งแต่น้อย-ปานกลาง-มาก จากนั้นจะมีการคัดเลือกตัวแทนของอาคารแต่ละประเภทออกมา และทำการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวกับการต่อเติมของอาคารประเภทนั้น ๆ เพื่อนำเอามาศึกษาเป็นตัวอย่างในการหาแนวทางการปรับปรุงหรือต่อเติมที่เหมาะสมกับอาคารประเภทนั้น ๆ

นอกจากนั้นยังศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และกรณีศึกษาต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในการนำมาประยุกต์ใช้กับอาคารในพื้นที่ศึกษา

3.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สาม

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อสุดท้าย คือการกำหนดแนวทางในการปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารที่ควบคู่ไปกับการเก็บรักษาสภาพแวดล้อมของอาคารเรือนแถวไม้ไว้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการเสนอแนวทางการออกแบบ สำหรับการเตรียมพื้นที่ให้ตอบรับกับโอกาสในการพัฒนาที่จะเข้ามาในอนาคต เป็นขั้นตอนหลังจากที่เลือกวิธีการอนุรักษ์เพื่อนำมาใช้กับอาคารแต่ละประเภทได้แล้ว จะทำการนำเสนอเป็นแนวทางเพื่อเสนอแนะวิธีการปรับปรุงหรือต่อเติมอาคาร ให้กับผู้อยู่อาศัยที่ต้องการจะปรับปรุงอาคารของตนเอง ควบคู่ไปกับการรักษาทัศนียภาพของอาคารเรือนแถวไม้ซึ่งเป็นกายภาพที่สะท้อนถึงอดีตที่พื้นที่ศึกษานั้นหลงเหลืออยู่ไว้ได้

Ref. code: 25616016030162EVQ

บทที่ 4
ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การศึกษาพื้นที่ศึกษาที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้นจะมีการอภิปรายลงในบทนี้ โดยจะมีการแบ่งเป็น 2 หัวข้อใหญ่ ได้แก่

4.1 ข้อมูลชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

4.1.1.1 ส่วนของเรือนแถวไม้เดิมในปัจจุบัน

4.1.1.2 ส่วนของส่วนที่ถูกต่อเติมในปัจจุบัน

4.1.1.3 บริบทโดยรอบอาคารในปัจจุบัน

4.1.2 ลักษณะการอยู่อาศัย และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่

4.1.2.1 ลักษณะของการใช้งานอาคารและบริบทรอบอาคารในอดีต

4.1.2.2 ลักษณะของการใช้งานอาคารและบริบทรอบอาคารในปัจจุบัน

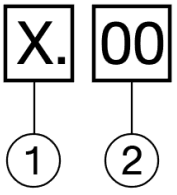
4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคัดเลือกอาคารตัวแทน

4.2.1 การศึกษาอาคารตัวแทนแต่ละประเภท

- อาคารตัวแทนประเภท A : ต่อเติมน้อย
- อาคารตัวแทนประเภทที่ B : ต่อเติมปานกลาง
- อาคารตัวแทนประเภทที่ C : ต่อเติมมาก

4.2.1 การศึกษาอาคารตัวแทนแต่ละประเภทเพื่อนำไปเป็นอาคารต้นแบบในการเสนอแนะแนวทาง

เนื่องจากข้อมูลนั้นมาจากการสำรวจ สังเกต และสอบถาม ซึ่งเป็นการเก็บชุดข้อมูลที่มีความคล้ายคลึงกันในจำนวนมากภายในช่วงเวลาเดียวกัน อาจจะทำให้เกิดความสับสนในข้อมูลได้ เป็นเหตุให้ผู้วิจัยทำการระบุเป็นรหัสในแต่ละอาคารที่เก็บบันทึกข้อมูล มีจุดประสงค์เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการจดบันทึกข้อมูล ให้เข้าใจง่าย และสามารถแจกแจงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว โดยความหมายของรหัสดังกล่าว จะมีดังนี้

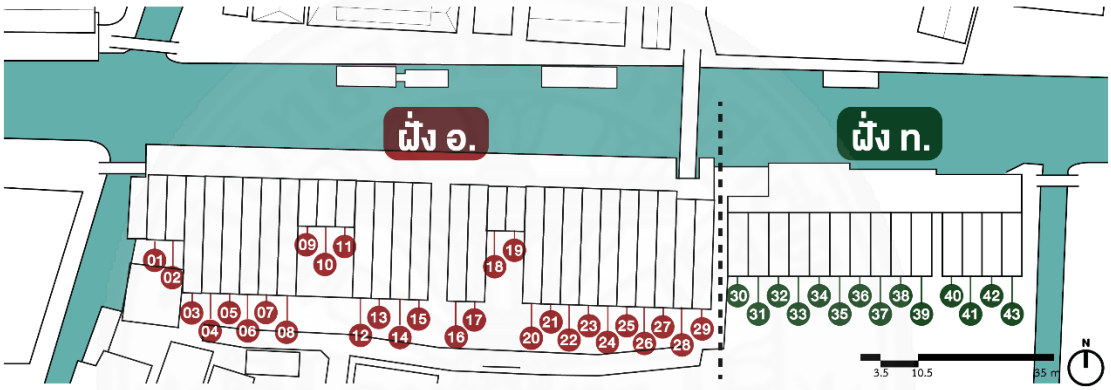
ภาพที่ 4.1 แสดงรูปแบบของรหัสอาคาร. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

โดยรหัสในหมายเลขที่ 1 นั้นจะมีความหมายถึงส่วนบริเวณหรือฝั่งกรรมสิทธิ์ที่ผู้ถูกสัมภาษณ์นั้นได้อาศัยอยู่ โดยจะมีทั้งหมด 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่

1. อ. ย่อมาจาก บุคคลที่มาจากอาคารส่วนเอกชน หรือส่วนบุคคล
2. ท. ย่อมาจาก บุคคลที่มาจากส่วนอาคารที่ดูแลโดยฝ่ายสำนักงานทรัพย์สินฯ

ต่อมาหมายเลขที่ 2 จะมาจากหมายเลขของอาคารในแต่ละฝั่ง โดยจะเริ่มนับเรียงจากอาคารทางด้านซ้ายมือของแผนผังนับเป็นหลังแรก และนับเรียงต่อไปจนถึงอาคารหลังสุดท้ายทางด้านขวามือของแผนผัง โดยจะมีภาพตัวอย่างแสดงการนับหมายเลขอาคาร ดังนี้

ภาพที่ 4.2 แสดงผังการเรียงลำดับเลขของอาคารเรือนแถวไม้, โดยผู้วิจัย, 2562.

โดยผู้วิจัยจะตัวอย่างการใช้รหัส เช่น ผู้ถูกสัมภาษณ์นั้นอาศัยอยู่ในอาคารส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯ คูหาที่ 31 จะถูกเรียกเป็นรหัส ท.31 หรือในกรณีที่เป็นอาคารที่มีอาณาเขตติดกันและมีการรวมพื้นที่กัน เช่น ผู้ถูกสัมภาษณ์นั้นอาศัยอยู่ในอาคารส่วนเอกชน คูหาที่ 09 10 และ 11 จะถูกเรียกรวมกันเป็น อ.09-11 เป็นต้น

4.1 ข้อมูลชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

ในหัวข้อลักษณะทางกายภาพของพื้นที่นี้ ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งลักษณะทางกายภาพออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนของเรือนแถวไม้เดิมในปัจจุบัน ส่วนที่ถูกต่อเติมในปัจจุบัน และบริบทโดยรอบอาคารในปัจจุบัน

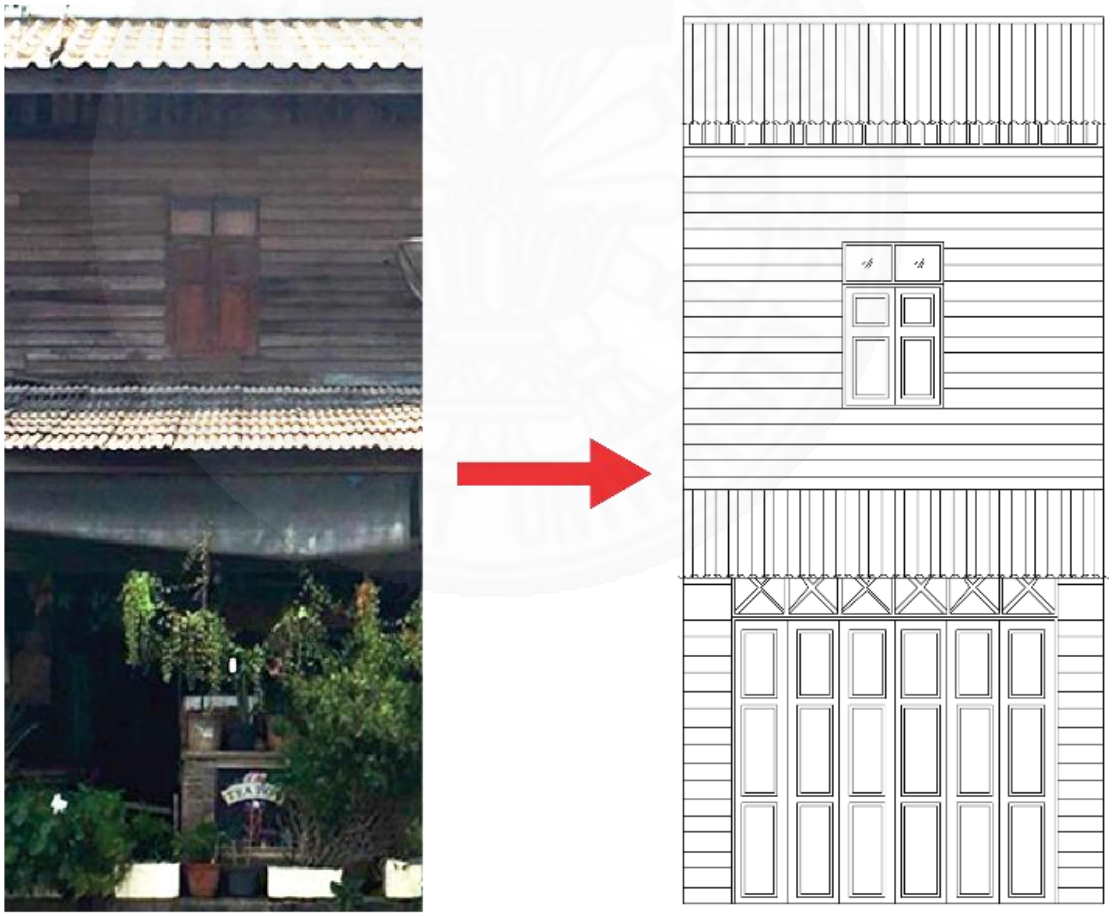
4.1.1.1 ลักษณะทางกายภาพของอาคารเรือนแถวไม้เดิมในปัจจุบัน

โดยเริ่มจากการศึกษาถึงลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นของอาคารเรือนแถวไม้บริเวณด้านหน้า อ้างอิงจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ อ.19 พบว่าอาคาร อ.19 นี้เป็นอาคาร

Ref. code: 25616016030162EVQ

ที่มีองค์ประกอบและลักษณะของอาคารที่ใกล้เคียงกับอาคารเรือนแถวไม้ในอดีตมากที่สุด เนื่องจากอาคาร อ.19 อดีตเคยเป็นร้านโชว์ห่วย ต่อมาเกิดการพัฒนาระบบการคมนาคมทางบก เป็นเหตุให้เจ้าของที่อยู่อาศัยย้ายออกไป และทิ้งร้างเรือนแถวไม้นี้ ต่อมาภายหลังจากการทิ้งร้าง ผู้เป็นเจ้าของอาคารจึงเปิดเป็นคูหาให้เช่าอาศัย และเนื่องจากการเช่าอาศัย เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เช่าไม่ต้องการจะลงทุนในการปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารเรือนแถวไม้ เนื่องจากไม่ได้เป็นทรัพย์สินของตนเอง ทำให้รูปแบบหรือสภาพของอาคาร อ.19 นั้นยังคงสภาพเดิมไว้ทั้งหมด

ผู้วิจัยจึงนำเอาอาคาร อ.19 มาเป็นอาคารต้นแบบในการศึกษารูปแบบอาคารเรือนแถวไม้ในอดีต เนื่องจากเป็นอาคารที่ถูกสร้างขึ้นมาในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า รูปแบบของอาคารข้างเคียงในช่วงเริ่มแรกของการสร้างนั้นมีความใกล้เคียงกันกับอาคาร อ.19 ในปัจจุบัน โดยจะปรากฏรูปแบบของอาคารออกมาเป็นภาพ ดังนี้ (ภาพที่ 4.3)

ภาพที่ 4.3 แสดงอาคารเรือนแถวรหัส อ.19 ที่นำมาเป็นต้นแบบในการศึกษารูปแบบทางกายภาพของเรือนแถวไม้ในอดีต. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการอนุรักษ์ที่มีการเก็บรักษาแผงหน้าอาคาร ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ต้องการเก็บรักษาทัศนียภาพของพื้นที่ไว้ ซึ่งจากการวิเคราะห์ตามแนวคิดของ Aldo Rossi ที่มีการกล่าวถึงองค์ประกอบของย่านที่ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ กายภาพและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ประกอบกับผู้วิจัยทดลองลงสำรวจพื้นที่บริเวณริมคลองภาษีเจริญ โดยการนั่งเรือโดยสารของกรุงเทพธนาคมตลอดเส้นทางการเดินเรือในคลองภาษีเจริญ พบว่าลักษณะเด่นหรือเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญที่มีอยู่คือ ลักษณะทางกายภาพของอาคารเรือนแถวไม้ที่มีลักษณะที่ยาวติดต่อกัน ทำให้เกิดทัศนียภาพที่โดดเด่นขึ้นมา ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเก็บรักษาทัศนียภาพหรือบรรยากาศที่หลงเหลืออยู่ไว้ เพื่อที่จะสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์เพื่อตอบรับโอกาสที่เข้ามาได้ในอนาคต

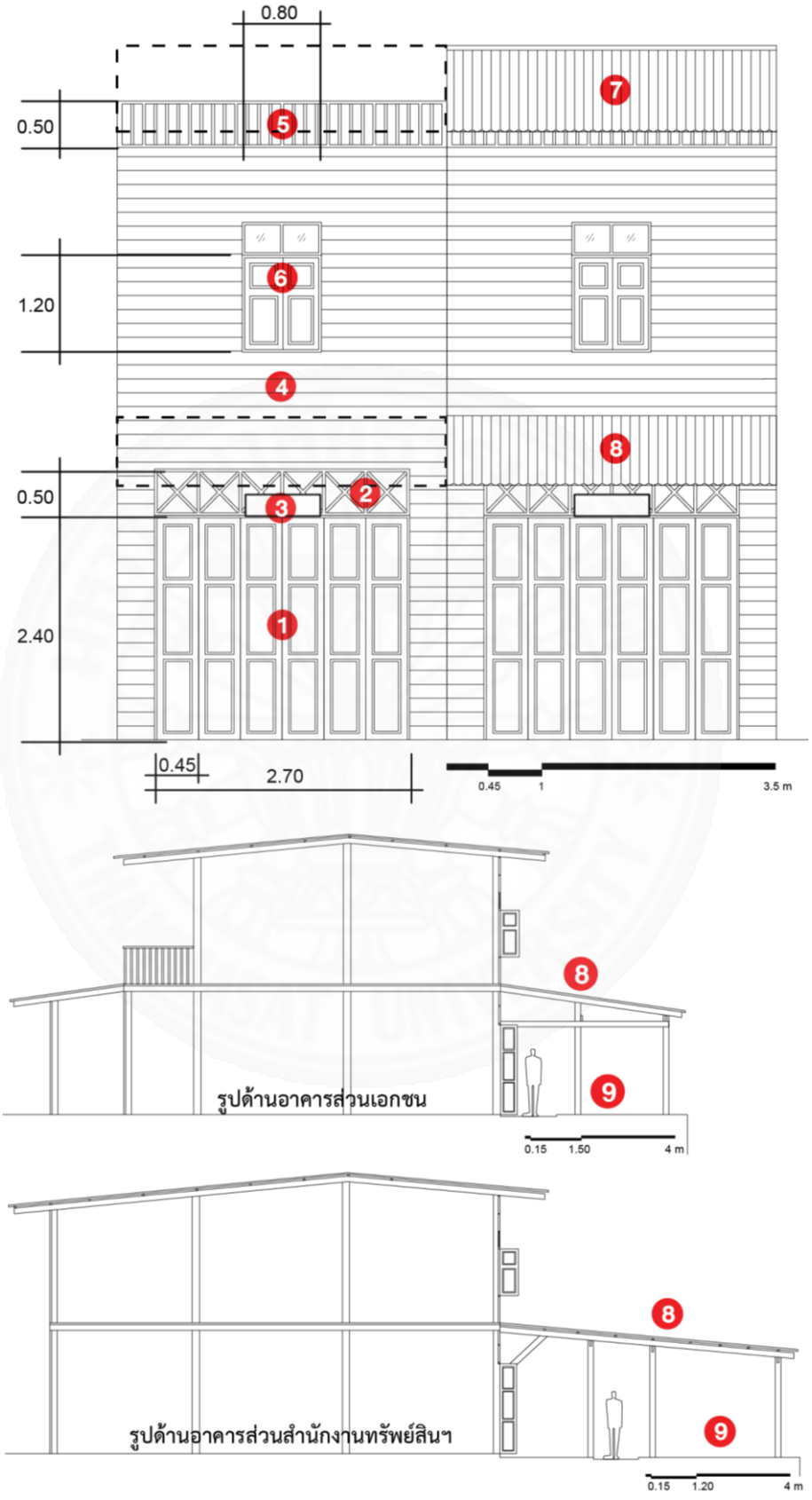
นอกจากนั้นยังทำการศึกษากรณีศึกษาที่มีการเก็บรักษาแผงหน้าอาคาร เพื่อดูว่าในแต่ละบทความนั้นมีการคำนึงถึงองค์ประกอบส่วนใดบ้าง ภายหลังจากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในการอนุรักษ์อาคารที่มีการเก็บรักษาแผงหน้าของอาคาร และทำการเปรียบเทียบกันว่าในแต่ละแนวคิดนั้นให้ความสำคัญกับองค์ประกอบใดบ้าง เป็นผลให้ผู้วิจัยได้ทำการแจกแจงองค์ประกอบของเรือนแถวไม้บริเวณตลาดน้ำคลองภาษีเจริญออกมาเป็นส่วน ตามที่ได้ทำการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมมา (หน้า 40) ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บบันทึกข้อมูล

โดยอาคารเรือนแถวไม้ในพื้นที่ศึกษานั้นจะมีองค์ประกอบที่ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกมาจากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อศึกษาว่าในพื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นมีการเก็บรักษาและให้ความสำคัญกับองค์ประกอบใดบ้าง โดยการให้ความสำคัญนั้นผู้วิจัยจะวิเคราะห์และให้คะแนนความสำคัญ ตามการถูกเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบในอดีต

ผู้วิจัยสามารถแบ่งองค์ประกอบของแผงหน้าอาคารเรือนแถวไม้ออกเป็น 9 ส่วน ดังต่อไปนี้ (ภาพที่ 4.4)

(1) ช่องเปิดประตูบานเฟี้ยม
(2) ช่องลมที่อยู่เหนือช่องเปิดประตู
(3) ป้ายร้านค้า
(4) รูปแบบผนัง
(5) ช่องลมบริเวณชั้นบน
(6) ช่องเปิดหน้าต่างบริเวณชั้นบน
(7) หลังคา
(8) หลังคาคลุมชานริมน้ำ
(9) ชานริมน้ำด้านหน้า

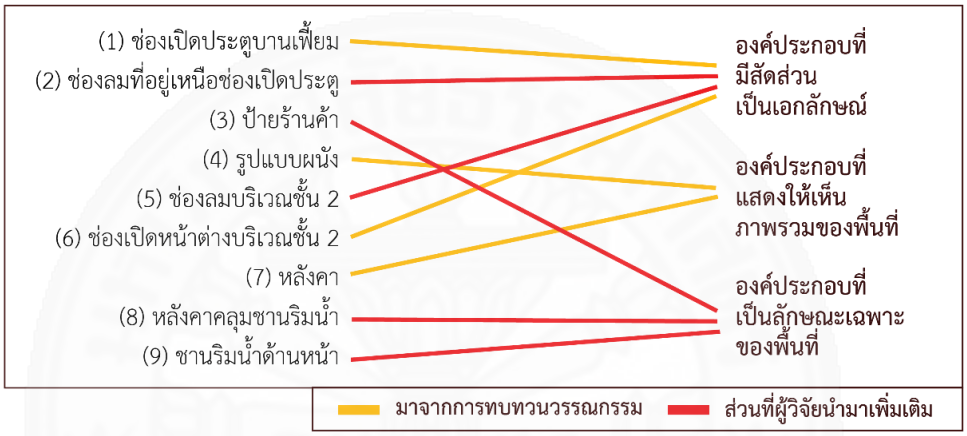
Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาพที่ 4.4 แสดงรูปด้านและหมายเลขขององค์ประกอบอาคารเรือนแถวไม้ในพื้นที่ศึกษา. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

โดยองค์ประกอบทั้งหมดที่ผู้วิจัยทำการคัดเลือกมานั้นเป็นองค์ประกอบที่ต้องการที่จะเก็บรักษาไว้ เนื่องจากเป็นส่วนที่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คำนึงถึงภาพรวม เช่น การไม่คำนึงถึงสัดส่วน หรือการไม่คำนึงถึงวัสดุที่ใช้ ก็จะส่งผลต่อด้านหน้าอาคารและทัศนียภาพโดยรวม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นที่จะคัดเลือกองค์ประกอบเหล่านี้ และจัดประเภทขององค์ประกอบออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ องค์ประกอบที่มีสัดส่วนเป็นเอกลักษณ์ องค์ประกอบที่แสดงให้เห็นถึงภาพรวมของพื้นที่ และองค์ประกอบที่เป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่

ภาพที่ 4.5 แสดงการแยกประเภทองค์ประกอบ และที่มาของการแยกประเภทองค์ประกอบ. *โดยผู้วิจัย, 2562.*

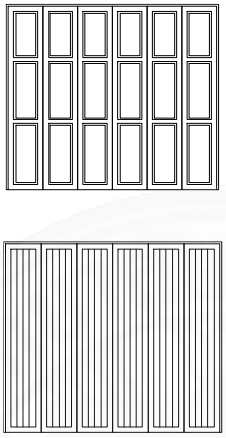
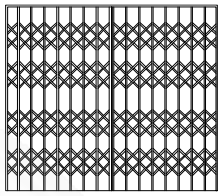
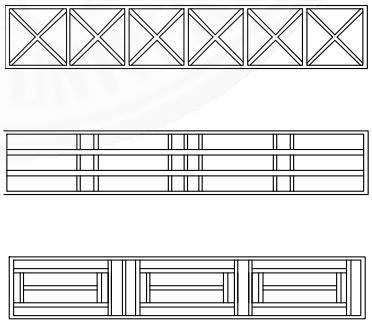
(1) องค์ประกอบที่มีสัดส่วนเป็นเอกลักษณ์มีความหมายว่า เป็นองค์ประกอบที่มีรูปแบบหรือลวดลายที่หลากหลายแต่ยังเก็บรักษาสัดส่วนหรือขนาดที่เท่ากัน ได้แก่ ช่องเปิดประตูบานเฟี้ยม ช่องลมที่อยู่เหนือช่องเปิดประตู ช่องเปิดหน้าต่างบริเวณชั้นบน ช่องลมบริเวณชั้นบน (2) องค์ประกอบที่แสดงให้เห็นภาพรวมของพื้นที่ มีความหมายว่า องค์ประกอบที่มีเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันหมดทุกคูหา เมื่อนำมารวมกันจะเกิดเป็นภาพลักษณ์ของพื้นที่ ได้แก่ รูปแบบผนัง และหลังคา (3) องค์ประกอบที่เป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่ มีความหมายว่า องค์ประกอบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะเท่านั้น ได้แก่ ป้ายร้านค้า หลังคาคลุมชานริมน้ำ ชานริมน้ำด้านหน้า

การแจกแจงองค์ประกอบของแผงหน้าอาคารนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อดูลักษณะของแผงหน้าอาคารในอดีต และที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน รวมไปถึงการศึกษาเพื่อดูถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของแผงด้านหน้าอาคารของเจ้าของหรือผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงการให้ความสำคัญ ว่าส่วนไหนนั้นมีการให้ความสำคัญและถูกเก็บรักษาไว้มากที่สุด ซึ่งจะมีรายละเอียด ดังนี้ (ตารางที่ 4.1)

Ref. code: 25616016030162EVQ

ตารางที่ 4.1

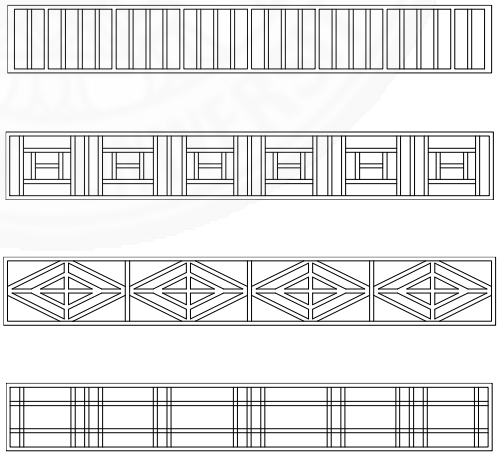
แสดงลักษณะองค์ประกอบของอาคารเรือนแถวไม้บริเวณตลาดน้ำวัดนิมมานรดี

NO.	องค์ประกอบ	อธิบายลักษณะขององค์ประกอบ
(1)	**ช่องเปิดประตูบานเฟี้ยม**	
	ช่องเปิดประตูเป็นบานเฟี้ยมจำนวน 6 บาน ซึ่งมีความกว้างบานละ 0.45 เมตร รวมความกว้างของช่องเปิดประตูบานเฟี้ยม คือ 2.70 เมตร และสูง 2.40 เมตร บานเฟี้ยมไม้รูปแบบเดิมมีทั้งหมด 2 รูปแบบ โดยที่อาคารส่วนเอกชนนั้นจะมีรูปแบบเดียวกันทั้งหมด คือ เป็นบานที่มีลวดลายของบานเป็นลูกฟัก 3 ส่วน และในส่วนอาคารในส่วนของฝ่ายสำนักงานทรัพย์สินฯ ในบางคูหาก็มีรูปแบบของบานเฟี้ยมที่คล้ายคลึงกับส่วนเอกชน แต่จะมีอาคารบางคูหาที่มีลวดลายที่ต่างออกไป	
(2)	**ช่องลมเหนือช่องเปิดประตู**	
	ช่องลมเหนือประตูทางเข้ามีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งในแต่ละรูปแบบนั้นมีขนาดที่เท่ากันคือมีความกว้างเท่ากับความกว้างของช่องเปิดประตูคือ 2.70 เมตร และมีความสูงของช่องลมอยู่ที่ 0.50 เมตร โดยที่อาคารส่วนเอกชนนั้นจะมีลักษณะเดียวกันทั้งหมด คือ เป็นช่องลมที่มีลักษณะเป็นรูปกากบาท ส่วนอาคารในส่วนของฝ่ายสำนักงานทรัพย์สินฯ จะมีรูปแบบของช่องลมที่มีการออกแบบที่แตกต่างกันออกไปตามความต้องการของเจ้าของอาคาร	

Ref. code: 25616016030162EVQ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

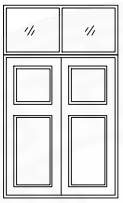
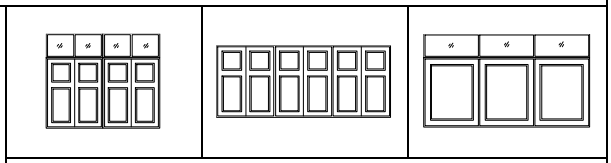
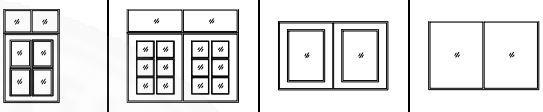
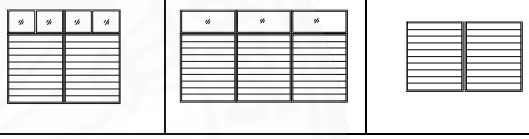
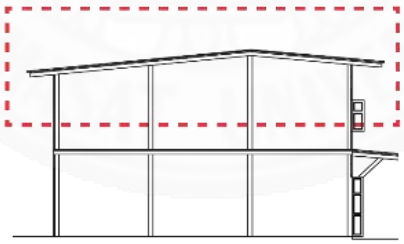
แสดงลักษณะองค์ประกอบของอาคารเรือนแถวไม้บริเวณตลาดน้ำวัดนิมมานรดี

NO.	องค์ประกอบ	อธิบายลักษณะขององค์ประกอบ
(3)	**ป้ายร้านค้า**	
	ในสมัยก่อนมีคนที่มีเชื้อสายจีนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ลักษณะของป้ายร้านค้าส่วนมากนั้นเป็นแผ่นป้ายไม้ ที่เขียนเป็นชื่อภาษาจีนและมีภาษาไทยกำกับ โดยตำแหน่งของแผ่นป้ายจะถูกติดตั้งอยู่บริเวณหน้าช่องลมเหนือช่องเปิดประตู	
(4)	**วัสดุมุงผนัง**	
	ใช้ไม้เนื้อแข็งในการสร้างอาคารเรือนแถวไม้ ซึ่งเป็นไม้ที่ทนทาน แข็งแรง สามารถนำมาใช้สร้างเป็นทั้งโครงสร้าง วัสดุที่ใช้ปูพื้น และก่อผนังได้ โดยสีของอาคารนั้นจะเป็นสีธรรมชาติจากไม้ที่เป็นวัสดุหลักที่ใช้ในการก่อสร้าง	
(5)	**ช่องลมบริเวณชั้นบน**	
	ช่องลมบ้านบนบริเวณชั้นบนมีลักษณะและขนาดที่ใกล้เคียงกับช่องลมเหนือประตูทางเข้า คือมีความสูง 0.50 เมตร แต่ช่องลมบริเวณชั้นบนนั้นจะมีความกว้างเท่ากับความกว้างของอาคาร ซึ่งคือ 3.50 เมตร โดยในอาคารส่วนเอกชนนั้นมีรูปแบบของช่องลมบริเวณชั้นบนที่เหมือนกันทั้งหมด คือ เป็นช่องลมที่มีไม้ซีกกั้นเป็นแนวขวางเรียงต่อกัน แต่ในส่วนของอาคารส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯนั้น มีรูปแบบของช่องลมบริเวณชั้นบนที่มีความหลากหลาย	

Ref. code: 25616016030162EVQ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

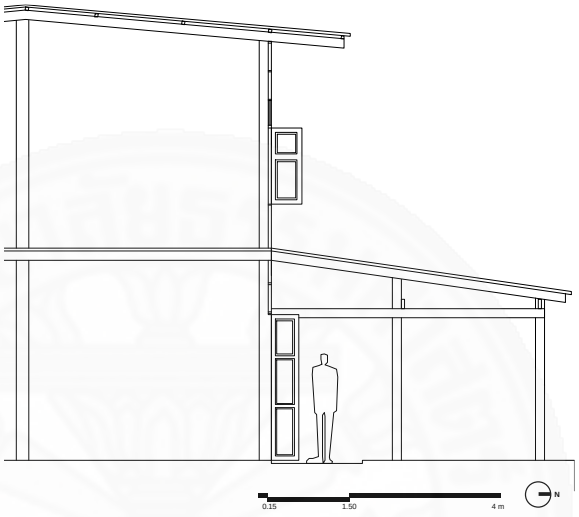
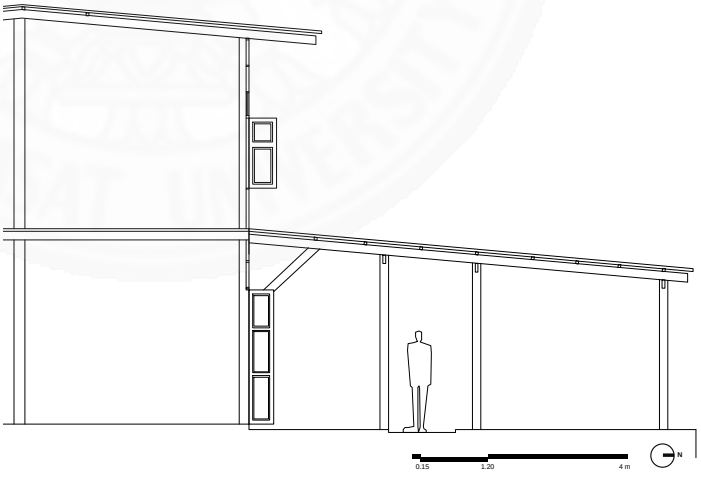
แสดงลักษณะองค์ประกอบของอาคารเรือนแถวไม้บริเวณตลาดน้ำวัดนิมมานรดี

<table>
<tr><th>NO.</th><th>องค์ประกอบ</th><th colspan="2">อธิบายลักษณะขององค์ประกอบ</th></tr>
<tr><td rowspan="2">(6)</td><td>ช่องเปิดหน้าต่างบริเวณชั้นบน</td><td> </td><td>
บานหน้าต่างไม้

บานหน้าต่างกระจก

บานหน้าต่างบานเกล็ด</td></tr>
<tr><td colspan="2">หน้าต่างในบริเวณชั้นบน มีหลากหลายรูปแบบแตกต่างกันไปตามความต้องการของผู้อยู่อาศัย แต่ที่เหมือนกันหรือมีความใกล้เคียงกันคือ สัดส่วนหรือขนาดของช่องหน้าต่าง มีความกว้าง 0.80 เมตร และสูง 1.20 เมตร</td></tr>
<tr><td rowspan="2">(7)</td><td>หลังคา</td><td colspan="2">
  </td></tr>
<tr><td colspan="3">มีการใช้วัสดุมุงหลังคาที่เป็นสังกะสี โดยมีการวางเกยกันเรียงกันไปในแต่ละคูหา เพื่อไม่ให้น้ำรั่วซึมในคูหาใดคูหาหนึ่ง</td></tr>
<tr><td rowspan="2">(8)</td><td>หลังคาคลุมชานริมน้ำ</td><td colspan="2"> </td></tr>
<tr><td colspan="3">มีการใช้วัสดุมุงหลังคาที่เป็นสังกะสี โดยมีการวางเกยกันเรียงกันไปในแต่ละคูหา เพื่อไม่ให้น้ำรั่วซึมในคูหาใดคูหาหนึ่ง และหลังคานั้นยื่นออกไปครอบคลุมชานริมน้ำทั้งหมด</td></tr>
</table>

Ref. code: 25616016030162EVQ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

แสดงลักษณะองค์ประกอบของอาคารเรือนแถวไม้บริเวณตลาดน้ำวัดนิมมานรดี

NO.	องค์ประกอบ	อธิบายลักษณะขององค์ประกอบ
(9)	**ชานริมน้ำด้านหน้า**	 ในบริเวณพื้นที่ศึกษานั้นมีรูปแบบชองชานริมน้ำด้านหน้าอาคารอยู่ 2 ประเภท ในอาคารส่วนของเอกชน จะมีพื้นที่ชานบริเวณริมน้ำหน้าบ้าน 1 ช่วง ซึ่งมีระยะประมาณ 3.50 เมตร ในอาคารส่วนของฝั่งสำนักงานทรัพย์สินฯ จะมีพื้นที่ชานบริเวณริมน้ำหน้าบ้าน 2 ช่วง ซึ่งมีระยะประมาณ 2.50 และ 4.00 เมตร ตามลำดับ

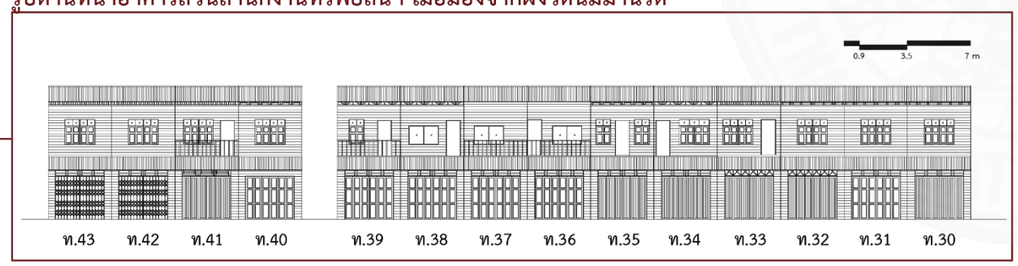
Ref. code: 25616016030162EVQ

องค์ประกอบแผงหน้าอาคาร	รหัสอาคาร (อาคารส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯ)													
	43	42	41	40	39	38	37	36	35	34	33	32	31	30
ช่องเปิดประตู	■	■	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
ช่องลมเหนือประตู	○	○	○	\	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
ป้ายร้านค้า	\	\	\	\	\	\	\	\	\	\	\	\	\	\
ผนัง	●	●	○	○	○	●	●	●	○	○	○	○	○	○
ช่องเปิดหน้าต่าง	○	○	○	○	○	■	■	■	○	○	○	○	○	○
ช่องลมชั้นบน	○	○	○	○	○	○	\	\	○	○	○	○	○	○
หลังคา	●	●	●	●	●	○	●	●	●	●	●	●	●	●
หลังคาคลุมชาน	○	○	●	●	●	●	●	●	○	○	●	●	●	●
ชานริมน้ำ	○	○	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

องค์ประกอบแผงหน้าอาคาร	รหัสอาคาร (อาคารส่วนเอกชน)																													
	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	09	08	07	06	05	04	03	02	01
ช่องเปิดประตู	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
ช่องลมเหนือประตู	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	■	■	○	○
ป้ายร้านค้า	\	\	○	\	\	\	\	\	○	\	\	\	\	\	○	\	▲	\	\	\	\	\	\	\	○	\	\	\	○
ผนัง	○	○	○	○	●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	●	●	○	●	●	●	○	○	●	●	●	●	●	●
ช่องเปิดหน้าต่าง	○	○	○	■	○	○	○	○	○	○	■	○	○	■	■	■	■	■	■	■	■	■	○	■	■	■	○	■	■
ช่องลมชั้นบน	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	\	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
หลังคา	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
หลังคาคลุมชาน	○	○	●	●	●	●	○	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
ชานริมน้ำ	●	●	○	○	○	○	●	●	○	○	○	○	●	●	○	○	○	○	●	●	●	●	●	○	○	○	○	●	●

รูปด้านหน้าอาคารส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯ เมื่อมองจากฝั่งวัดนิมมานรดี

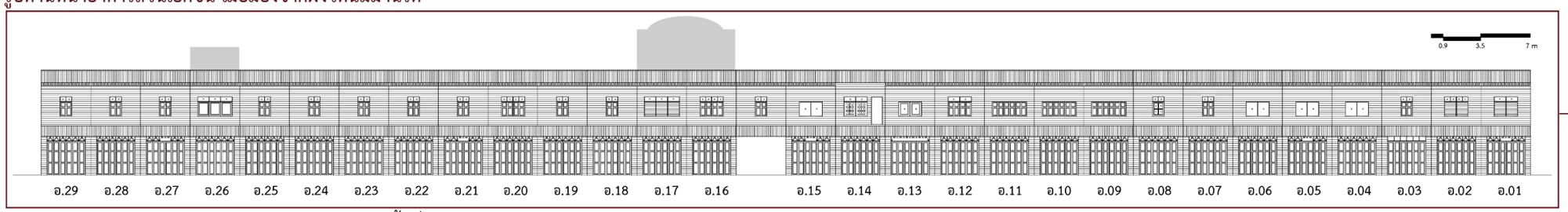
มุมมองที่มองอาคารเรือนแถวไม้จากฝั่งวัดนิมมานรดี

ตารางสัญลักษณ์

สัญลักษณ์	ความหมาย
○	ไม่ถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบ : คงสภาพเดิม
●	ไม่ถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบ : ปรับเปลี่ยนวัสดุ
■	เปลี่ยนแปลงรูปแบบ แต่คงสัดส่วนเดิม
▲	เปลี่ยนแปลงรูปแบบทั้งหมด
\	ไม่หลงเหลือองค์ประกอบ

รูปด้านหน้าอาคารส่วนเอกชน เมื่อมองจากฝั่งวัดนิมมานรดี

ภาพที่ 4.6 แสดงภาพรวมของทัศนียภาพของอาคารเรือนแถวไม้ในพื้นที่ศึกษาในปัจจุบัน. *โดยผู้วิจัย, 2562.*

Ref. code: 25616016030162EVQ

4.1.1.2 ลักษณะทางกายภาพของส่วนที่ถูกต่อเติมในปัจจุบัน

ต่อมาผู้วิจัยจะทำการศึกษาเกี่ยวกับกายภาพในส่วนที่สอง คือส่วนของการต่อเติมอาคาร มีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อแยกประเภทของการต่อเติมอาคาร และภายหลังจากการแยกประเภทอาคาร จะทำการหาสาเหตุและแนวโน้มของการต่อเติมของอาคารแต่ละคูหา เพื่อหาวิธีการที่ดีที่สุดในการต่อเติมอาคารเพื่อตอบรับกับความต้องการของผู้อยู่อาศัย แต่การต่อเติมนั้นก็ยังสามารถเป็นหนึ่งเดียวหรือไปในทิศทางเดียวกันกับชุดอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้าได้เพื่อการรักษาสภาพแวดล้อมหรือทัศนียภาพของพื้นที่ เพื่อฟื้นฟูให้ย่านเกิดเอกลักษณ์ขึ้นมาอีกครั้ง

เมื่อได้ทำการลงสำรวจและสังเกตพื้นที่และทำการบันทึกข้อมูลแล้ว ประกอบกับจุดประสงค์ในงานวิจัยนี้มีการคำนึงถึงเรื่องทัศนัยภาพโดยรวมของพื้นที่อยู่ เป็นเหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกที่จะใช้การรบกวนต่อทัศนียภาพภาพโดยรวมมาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งประเภท ทำให้ประเภทของอาคารสามารถแบ่งออกมาได้ทั้งหมด 3 ประเภทตามระดับความรบกวน ได้แก่

(1) อาคารประเภท A : อาคารที่ถูกต่อเติมน้อย

(2) อาคารประเภท B : อาคารที่ถูกต่อเติมปานกลาง

(3) อาคารประเภท C : อาคารที่ถูกต่อเติมมาก

โดยผู้วิจัยมีการให้นิยามความหมายของอาคารแต่ละประเภท ดังนี้ (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2

แสดงการแบ่งประเภทการต่อเติมอาคาร ความหมายและลักษณะที่เข้าข่ายในแต่ละประเภท

ชื่อประเภท	ความหมาย	ลักษณะที่เข้าข่าย
อาคาร A : อาคารที่ถูกต่อเติมน้อย	อาคารมีการต่อเติมเพียงเล็กน้อย และการต่อเติมนั้นไม่ส่งผลต่อทัศนียภาพใด ๆ	- อาคารที่ส่วนต่อเติมมีความสูงหรือจำนวนชั้นที่น้อยกว่าอาคารเรือนแถวไม้ - อาคารที่ไม่มีการต่อเติม
อาคาร B : อาคารที่ถูกต่อเติมปานกลาง	การต่อเติมไม่ส่งผลต่อทัศนียภาพด้านหน้าอาคารเรือนแถวไม้	- อาคารที่มีการต่อเติม โดยส่วนที่ต่อเติมนั้นมีความสูงน้อยกว่า หรือเทียบเท่าอาคารเรือนแถวไม้
อาคาร C : อาคารที่ถูกต่อเติมมาก	การต่อเติมส่งผลต่อทัศนียภาพด้านหน้าอาคารเรือนแถวไม้	- อาคารที่ถูกต่อเติมให้มีความสูงหรือจำนวนชั้นที่มากกว่าอาคารเรือนแถวไม้

Ref. code: 25616016030162EVQ

จากนั้นจะระบุสัญลักษณ์สีลงบนแผนผัง เพื่อแบ่งอาคารไปตามประเภทต่าง ๆ โดยมีลักษณะของแผนผังรวม ดังนี้ (ภาพที่ 4.7)

ชื่อประเภท	สัญลักษณ์สี	ความหมาย
อาคาร A		อาคารที่ถูกต่อเติมน้อย (มีการต่อเติมเพียงเล็กน้อย ไม่ส่งผลต่อทัศนียภาพใด ๆ)
		อาคารที่เข้าข่าย : อ.01-02,18-19 และ ท.30-35,38-43
อาคาร B		อาคารที่ถูกต่อเติมปานกลาง (การต่อเติมไม่ส่งผลต่อทัศนียภาพด้านหน้าอาคารเรือนแถวไม้)
		อาคารที่เข้าข่าย : อ.03-14,20-25,27-29 และ ท.36-37
อาคาร C		อาคารที่ถูกต่อเติมมาก (การต่อเติมส่งผลต่อทัศนียภาพด้านหน้าอาคารเรือนแถวไม้)
		อาคารที่เข้าข่าย : อ.15-17,26

ภาพที่ 4.7 แสดงผังรวมของการต่อเติมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาในปัจจุบัน. *โดยผู้วิจัย, 2562.*

การลงสัญลักษณ์สีเพื่อระบุประเภทการต่อเติมอาคาร ทำให้พบว่าพื้นที่ส่วนเอกชนส่วนใหญ่มีการต่อเติมในระดับปานกลางไปถึงสูง ซึ่งการต่อเติมเกือบทั้งหมดของอาคารในส่วนเอกชนนั้นจะเป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูน สันนิษฐานว่าเป็นการสร้างเพื่อความคงทนและสำหรับการอยู่อาศัยในระยะยาว จึงเลือกใช้วัสดุที่มีความคงทน แข็งแรง เพื่อให้ตอบรับกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างการต่อเติมปานกลาง กับการต่อเติมมากคือจำนวนชั้นของอาคารที่แตกต่างกัน โดยอาคารต่อเติมมากนั้นจะมีจำนวนชั้นหรือความสูงที่มากกว่าอาคารเรือนแถวไม้เดิม (มากกว่า 2 ชั้น หรือประมาณ 8 เมตร) และการใช้วัสดุที่แตกต่างหรือโดดเด่น

Ref. code: 25616016030162EVQ

จากบริบท ส่วนในอาคารที่ถูกต่อเติมน้อยที่อยู่ในอาคารส่วนเอกชน มีสาเหตุมาจากเจ้าของที่ดินนั้นปล่อยเช่าอาคารเรือนแถวไม้เพื่อให้เช่าอยู่อาศัย ซึ่งผู้อยู่อาศัยในปัจจุบันที่เช่าอาศัยนั้นไม่มีความต้องการที่จะต่อเติมอาคารเนื่องจากไม่ใช่พื้นที่หรือทรัพย์สินของตนเอง

ในส่วนของที่ดินส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯ ที่เป็นอาคารที่ผู้อยู่อาศัยเช่าอาคารจากสำนักงานทรัพย์สินฯเพื่ออยู่อาศัย โดยส่วนมากจะเป็นอาคารที่มีการต่อเติมน้อย หรือไม่ถูกต่อเติมเลย ส่วนหนึ่งเป็นเพราะข้อบังคับหรือกระบวนการในการยื่นขอต่อเติมหรือปรับปรุงของทางสำนักงานทรัพย์สินฯ ที่มีขั้นตอนและการดำเนินเอกสารที่ใช้เวลานาน และอีกเหตุผลหนึ่งคือที่ดินและอาคารที่อยู่อาศัยนั้นมิใช่ทรัพย์สินของตนเอง ดังนั้นการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้นั้นจึงไม่ได้เป็นสิ่งที่คำนึงถึง

4.1.1.3 ลักษณะทางกายภาพของบริบทโดยรอบอาคารในปัจจุบัน

สุดท้ายในส่วนของบริบทโดยรอบอาคารในปัจจุบัน ในงานวิจัยนี้มีความพยายามที่จะเก็บรักษาทัศนียภาพโดยรวมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ไว้ โดยบริบทโดยรอบอาคารนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเกิดกิจกรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์ของพื้นที่ เป็นเหตุให้ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ร่วมด้วย เริ่มจากทำการเก็บข้อมูลทางกายโดยรวมจากการสังเกตและสอบถาม จากนั้นอ้างอิงการแยกประเภทของพื้นที่โดยนำเอาแนวคิดคุณสมบัติของพื้นที่สาธารณะมาปรับใช้ในการแยกประเภทของพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ในงานวิจัยนี้จะให้ความสำคัญไปที่กายภาพของพื้นที่เป็นหลัก ซึ่งจากแนวคิดของ Matthew Carmona et al. (2013) ได้มีการระบุคุณสมบัติของพื้นที่สาธารณะในด้านกายภาพ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ความสะดวกสบาย (Comfort) แนวคิดนี้ได้ให้ความเห็นว่า ความสะดวกสบายจะเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้ผู้คนจะอยู่ในพื้นที่สาธารณะนานขึ้นหรือไม่ ความสะดวกสบาย ประกอบไปด้วย 3 ส่วนย่อย ได้แก่ (1) Sense of Comfort ได้แก่ แสงแดด ลม ภาวะสบาย (2) Physical Comfort เช่น ม้านั่ง ทางเดิน (3) Social & Psychological Comfort เช่น พื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ และพื้นที่ที่มีความรู้สึกปลอดภัย

ความผ่อนคลาย (Relaxation) ในแนวคิดระบุไว้ว่าคนจะรู้สึกผ่อนคลายเมื่อมีส่วนประกอบของธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ลำธาร ความเขียวชอุ่ม

ผู้วิจัยจึงนำเอาแนวคิดมาวิเคราะห์ร่วมกับกายภาพที่สามารถพบเห็นได้ในพื้นที่ และตีความเพื่อให้เข้ากับบริบทในพื้นที่ศึกษา และแยกประเภทของกายภาพ พร้อมทั้งมีการระบุสัญลักษณ์สีโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสะดวกในการระบุลงในแผนผัง พบว่าในบริเวณชานน้ำในพื้นที่ศึกษามีภาพรวมกายภาพของพื้นที่ที่มีลักษณะ ดังนี้ (ภาพที่ 4.8)

Ref. code: 25616016030162EVQ

สัญลักษณ์สี	ความหมาย		กายภาพที่เข้าข่าย
	Comfort	Sense	บริเวณที่เป็นทางผ่านของลม บริเวณที่แสงแดดส่องถึง บริเวณที่มีความร่มรื่น
		Physical	บริเวณที่มีที่นั่ง บริเวณที่เป็นจุดตัดของทางเดิน บริเวณที่เป็นส่วนกลางของชุมชน
		Social& Psychological	บริเวณที่มีรั้วกั้น/มีการกั้นอาณาเขต
	Relaxation		บริเวณพื้นที่ริมน้ำ/พื้นที่ติดกับน้ำ บริเวณที่มีพื้นที่สีเขียว/ปลูกต้นไม้

ภาพที่ 4.8 แผนผังแสดงลักษณะทางกายภาพของบริบทรอบอาคารเรือนแถวไม้ โดยอ้างอิงแนวคิดคุณสมบัติของพื้นที่สาธารณะ. *โดยผู้วิจัย, 2562.*

ภายหลังจากการสำรวจพื้นที่และระบุสัญลักษณ์สีลงในแผนผัง พบว่าในพื้นที่นั้นตั้งติดอยู่กับแหล่งน้ำที่เป็นคลองภาษีเจริญ ทำให้ในพื้นที่นั้นมีต้นทุนคุณสมบัติในเรื่องของความผ่อนคลายอยู่ก่อนแล้ว และจะมีเพิ่มเติมในส่วนของพื้นที่ชานริมน้ำที่มีการปลูกหรือวางกระถางต้นไม้ ทำให้เกิดพื้นที่สีเขียวภายในชานริมน้ำเพิ่มขึ้นมา

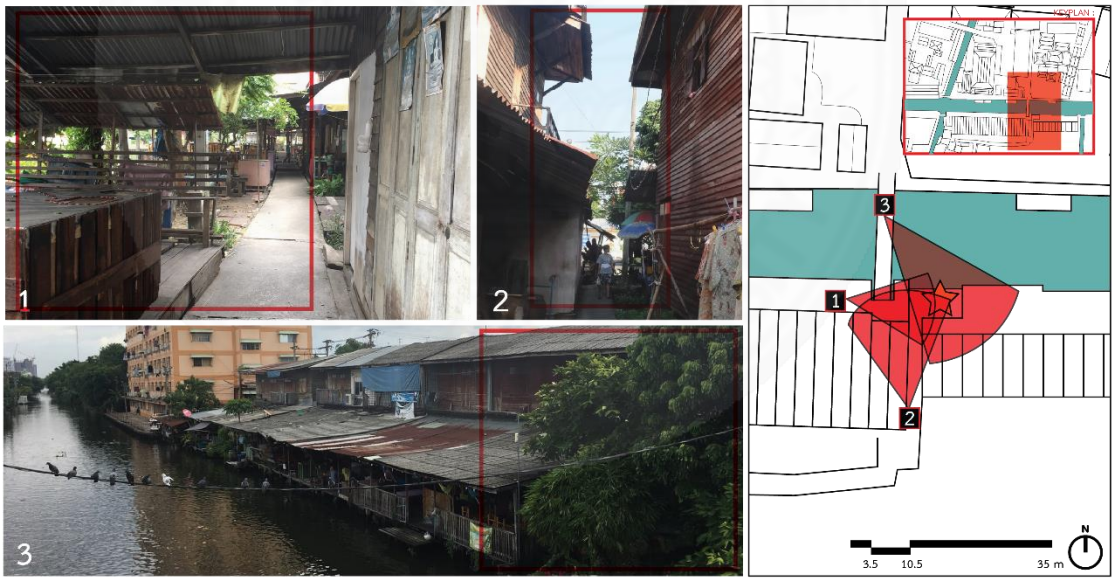
ภาพที่ 4.9 แสดงคลองที่เป็นต้นทุนคุณสมบัติความผ่อนคลายที่เกิดขึ้นในพื้นที่. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาพที่ 4.10 แสดงพื้นที่ตัวอย่างที่มีคุณสมบัติความผ่อนคลายที่เกิดขึ้นในพื้นที่. โดยผู้วิจัย, 2562.

ต่อมาในเรื่องของความสะดวกสบาย ที่มีการแบ่งออกเป็น 3 ส่วน โดยส่วนแรกที่เกี่ยวกับการรับรู้ อย่างเช่น แสงแดด ทางลมผ่าน ความร่มรื่น จะพบได้น้อยในพื้นที่ศึกษา โดยบริเวณที่พบนั้นจะเป็นพื้นที่ที่อยู่ในบริเวณที่มีการตัดกันของทางเดิน เช่น ปลายสะพานข้ามคลองที่มีพื้นที่ที่ถูกจัดทำเป็นพื้นที่สีเขียว ที่ให้ความร่มรื่น และนอกจากนั้นยังเป็นจุดที่มีการตัดกันของทางเดิน และบริเวณชานริมน้ำระหว่างอาคาร อ.15 และ อ.16

ภาพที่ 4.11 แสดงพื้นที่ตัวอย่างบริเวณปลายสะพานที่มีคุณสมบัติความสะดวกสบายส่วนของการรับรู้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่. โดยผู้วิจัย, 2562.

ในส่วนที่สองที่เป็นกายภาพที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างเช่น ม้านั่งทางเดิน ซึ่งจากการลงพื้นที่สำรวจ พบว่ากายภาพที่พบมากที่สุดเป็นม้านั่งที่ตั้งอยู่บนชานริมน้ำส่วนมากมีลักษณะการจัดวางที่คล้ายกับการเป็นรั้วที่กั้นอาณาเขตระหว่างคูหา (ภาพที่ 4.9)

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาพที่ 4.12 แสดงตัวอย่างของคุณสมบัติความผ่อนคลายส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกิดขึ้นในพื้นที่. โดยผู้วิจัย, 2562.

และส่วนสุดท้ายคือพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ หรือให้ความรู้สึกปลอดภัย ซึ่งจากการตีความของผู้วิจัย ทำให้ได้ความหมายของพื้นที่นี้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีการกั้นเป็นรั้วระหว่างชานริมน้ำกับแหล่งน้ำ หรือมีการกั้นอาณาเขตทำให้รู้สึกว่าเป็นพื้นที่ของตนเอง การมีรั้วรอบขอบชิดทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย

ภาพที่ 4.13 แสดงตัวอย่างของคุณสมบัติความผ่อนคลายส่วนของกายภาพที่ทำให้รู้สึกปลอดภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

ต่อมาผู้วิจัยทำการสำรวจในส่วนของระดับการปิดกั้นของพื้นที่บริเวณชานไม้ริมน้ำด้านหน้าว่าพื้นที่ส่วนใดบ้างที่สามารถเปิดให้ใช้งานได้ หรือมีความเป็นไปได้ในการใช้งาน โดยการสังเกตจากลักษณะของการปฏิบัติต่อพื้นที่นั้น ๆ ของเจ้าของพื้นที่ ผู้วิจัยจะให้สัญลักษณ์แทนระดับการเข้าถึงพื้นที่ที่เข้าถึงได้ ไปจนถึงพื้นที่ที่ปิดกั้นจนไม่สามารถเข้าถึงได้

โดยจากการเก็บข้อมูลจากการสังเกตทำให้ผู้วิจัยสามารถแบ่งพื้นที่ออกได้เป็น 4 ระดับ ดังนี้ (ภาพที่ 4.14)

สัญลักษณ์สี	ความหมาย
	ไม่กั้นอาณาเขต ไม่มีการแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ ผู้อื่นสามารถเข้าไปในเขตพื้นที่ได้ คล้ายพื้นที่สาธารณะ
	มีการใช้พื้นที่เพื่อการประกอบกิจการและค้าขาย โดยเป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะเปิดให้ลูกค้าเข้ามาใช้บริการ
	มีการวางสิ่งของเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของสถานที่ หรือมีการใช้งานพื้นที่เปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของบ้าน และทำเป็นกิจวัตรประจำวัน เช่น พื้นที่ล้างจาน พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่รับแขก
	มีการกั้นอาณาเขตไม่ให้ผู้อื่นรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ของตนเอง โดยการกั้นรั้วเพื่อกำหนดขอบเขต

ภาพที่ 4.14 แผนผังแสดงระดับการปิดกั้นของพื้นที่บริเวณชานไม้ริมน้ำด้านหน้าอาคารเรือนแถวไม้. *โดยผู้วิจัย, 2562.*

ภายหลังจากการแบ่งระดับพื้นที่ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลชุดนี้มาวิเคราะห์ร่วมกับกายภาพของบริบทรอบอาคารเรือนแถวไม้ที่มีอยู่ (ภาพที่ 4.8) เพื่อนำมาคัดเลือกพื้นที่ที่มีความเป็นไปได้ในการนำมาพัฒนาหรือปรับปรุงให้เกิดการใช้งาน

Ref. code: 25616016030162EVQ

4.1.2 ลักษณะการอยู่อาศัย และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ลักษณะของการอยู่อาศัย และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ บริเวณวัดนิมมานรดี สามารถแยกลักษณะของการอยู่อาศัยและกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยแบ่งจากช่วงเวลาได้เป็น 2 ช่วง ได้แก่

- ช่วงรุ่งเรืองของตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ ในช่วงปี พ.ศ. 2415-2529
- ช่วงตลาดน้ำคลองภาษีเจริญเสื่อมความนิยมลง ในช่วงปี พ.ศ. 2530-ปัจจุบัน พ.ศ. 2562

โดยในช่วงรุ่งเรืองของตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้น ผู้วิจัยเลือกช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2497 ขึ้นไปนำมาวิเคราะห์ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่มีการพัฒนาเมือง เป็นเหตุให้ในพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมครั้งใหญ่ มีการสร้างอาคารถาวร ให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเมืองในสมัยนั้น เกิดเป็นอาคารเรือนแถวไม้ที่มีลักษณะดังเช่นในปัจจุบัน โดยวัตถุประสงค์ของการสร้างอาคารนั้นเพื่อความคงทนถาวร และเป็นการสร้างขึ้นเพื่อรองรับโอกาสการพัฒนาในอนาคต และอิทธิพลจากการพัฒนาเมืองที่เป็นสาเหตุที่ทำให้พื้นที่ชุมชนเกิดการสร้างอาคารเรือนแถวไม้นี้เอง ทำให้ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญได้ขยับขยายและมีอิทธิพลในการแพร่กระจายอำนาจการค้าขายที่มากกว่าเดิม ผู้คนรู้จักในวงกว้างมากขึ้น เกิดความรุ่งเรืองมากกว่าในอดีต ถือเป็นตลาดน้ำที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งในสมัยนั้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 เกิดการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมทางบก เป็นเหตุให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นย้ายถิ่นฐานออกไปอยู่บริเวณริมถนนเพชรเกษมมากขึ้น และนอกจากนั้นยังมีการลงทุนสร้างพื้นที่พาณิชยกรรมบริเวณริมถนนเพชรเกษม ส่งผลให้การประกอบการทางการค้าของตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นซบเซาลงมาจนถึงปัจจุบัน (อึนฮา ฉ่อย, 2558)

โดยงานวิจัยนี้ผู้วิจัยมีความสนใจเกี่ยวกับลักษณะของการอยู่อาศัยและการใช้งานพื้นที่ในอดีต ศึกษาถึงลักษณะของพื้นที่ที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์หรือกิจวัตรของชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ เพื่อนำผลลัพธ์มาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาพื้นที่ให้รักษาทัศนียภาพของพื้นที่ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ

ต่อมาเป็นการศึกษาในส่วนของกายภาพและลักษณะการใช้งาน รวมไปถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของพื้นที่ เพื่อระบุพื้นที่ที่สามารถนำมาพัฒนาและปรับปรุงได้ และนำผลที่ได้จากการศึกษาการใช้งานพื้นที่ในอดีตมาวิเคราะห์ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำพื้นที่ที่สามารถดึงดูดให้คนในพื้นที่หรือผู้ที่มาเยี่ยมชมพื้นที่เข้าไปใช้งาน และเกิดเป็นกิจกรรม หรือกิจวัตรทำให้พื้นที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น

Ref. code: 25616016030162EVQ

โดยเริ่มจากในช่วงรุ่งเรืองของตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ จากการสัมภาษณ์ อ.26 เกี่ยวกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในอดีตในแต่ละคูหาเพื่อนำมาลงในตารางแสดงข้อมูลประเภทของร้านค้าในอาคารเรือนแถวไม้ในสมัยอดีต โดยผู้ให้สัมภาษณ์ อ.26 ได้ให้ข้อมูลโดยการระบุถึงร้านค้าต่าง ๆ ที่เปิดให้บริการในอดีต โดยมีการให้รายละเอียดของร้านค้าภายในอาคารแต่ละคูหา ดังนี้ (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3

แสดงข้อมูลประเภทของร้านค้าในอาคารเรือนแถวไม้ในสมัยอดีต (ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2500) ที่ได้จากการสัมภาษณ์

อาคารส่วนเอกชน			
คูหาที่	**ประกอบกิจการ**	**คูหาที่**	**ประกอบกิจการ**
อ.01-02	ร้านขายฟืน	อ.18-19	ร้านขายของชำ + โรงสี
อ.03-06	ร้านขายของชำ	อ.20-21	ร้านกาแฟ + บ่อนไพ่นกกระจอก
อ.07	ร้านตัดเสื้อผู้หญิง	อ.22	ร้านขายนาฬิกา
อ.08	ร้านอาหารตามสั่ง	อ.23	ร้านขายซองเบ็ดเตล็ด
อ.09-11	ร้านขายซองชำ + โรงสี	อ.24	ร้านกาแฟ
อ.12	ร้านตัดผม	อ.25	ร้านเครื่องเสียง
อ.13	ร้านยาไทย	อ.26	ร้านตัดเสื้อผู้ชาย
อ.14	ร้านสังกะสีบัดกรี	อ.27	ร้านอาหารตามสั่ง
อ.15	ร้านข้าวหมูแดง	อ.28	ร้านแพทย์
อ.16	ร้านกาแฟ	อ.29	ร้านอาหารตามสั่ง
อ.17	ร้านขายซองชำ		
อาคารส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯ			
คูหาที่	**ประกอบกิจการ**	**คูหาที่**	**ประกอบกิจการ**
ท.30	ร้านตัดเสื้อ	ท.36-37	ร้านขายของชำ
ท.31	ร้านตัดผม	ท.38-39	ร้านอาหารตามสั่ง
ท.32-34	ร้านขายของชำ	ท.40-43	ร้านขายของชำ
ท.35	ร้านอาหารตามสั่ง		

ภายหลังจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงรวบรวมนำเอาเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุปลงแผนผังที่แสดงถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในช่วงรุ่งเรืองของตลาดน้ำ (ภาพที่ 4.15) ทำให้ทราบว่าในทุกคูหามีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการค้าขายในทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการค้าขายสินค้า อาหาร และบริการ

Ref. code: 25616016030162EVQ

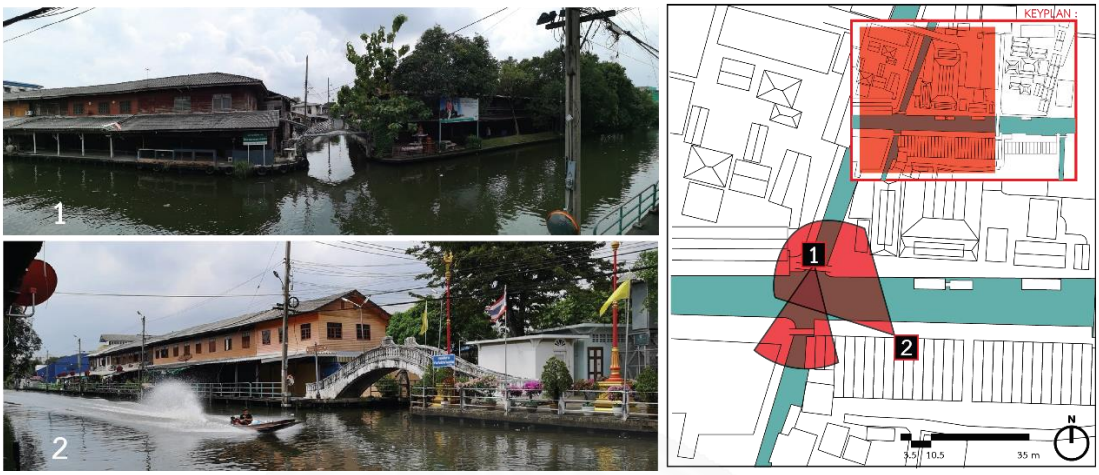
สัญลักษณ์สี	ความหมาย
	อาคารที่ถูกใช้งานเป็นร้านค้าและอยู่อาศัย
	อาคารที่ถูกใช้งานเป็นที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว

ภาพที่ 4.15 แสดงผังรวมของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา ในช่วงรุ่งเรืองของตลาดน้ำ. จาก. *ผู้ให้สัมภาษณ์ อ.26*, จัดทำเป็นแผนผังโดยผู้วิจัย, *2562.*

ต่อมาจะเป็นการศึกษาและลงสำรวจพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลในส่วนของการใช้งานพื้นที่ในบริบทโดยรอบที่ไม่ใช่ภายในตัวอาคารเรือนแถวไม้ เช่น ชานไม้ริมน้ำ ทางเดินด้านหน้าอาคาร ถนนด้านหลังอาคาร รวมถึงพื้นที่ส่วนกลางในชุมชน โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ที่แตกต่างกันไป ได้แก่ ผู้ที่อยู่อาศัยในอาคารส่วนเอกชน ผู้ที่อยู่อาศัยในอาคารส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯ หรือผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณข้างเคียง โดยเป็นการสอบถามเกี่ยวกับบริเวณที่เป็นพื้นที่ที่มีการรวมตัวกันของคนในชุมชนว่าเป็นพื้นที่ประเภทใด และตั้งอยู่ในบริเวณใด ผู้วิจัยได้รับคำตอบที่มีความคล้ายคลึงกัน โดยสามารถสรุปได้ว่าบริเวณที่มีความคึกคักมากที่สุด คือบริเวณชานน้ำหน้าร้านกาแฟที่อยู่ในพื้นที่ เนื่องจากเป็นจุดที่ผู้คนในชุมชนสมัยก่อนมารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือพบเจอถามไถ่สารทุกข์สุขดิบกัน ดังนั้นบริเวณชานน้ำหน้าร้านกาแฟ หรือภายในร้านกาแฟนั้นจึงเป็นบริเวณที่สามารถถือได้ว่าเป็นพื้นที่สาธารณะในชุมชน

นอกจากนี้ยังมีบริเวณที่เป็นจุดตัดกันของคลองภาษีเจริญและคลองราชมนตรี เป็นบริเวณที่เป็นจุดตัดกันของคลอง มีลักษณะคล้ายสี่แยก ทำให้ผู้คนสามารถสัญจรทางน้ำมาถึงได้จากหลากหลายเส้นทาง และเป็นจุดที่มีคนมาพักเรือและทำการแลกเปลี่ยนซื้อขายกันเป็นจำนวนมาก ทำให้พื้นที่ดังกล่าวเกิดเป็นจุดรวมตัวทางการค้าขนาดใหญ่ในสมัยนั้น

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาพที่ 4.16 ภาพบริเวณจุดตัดกันของคลองภาษีเจริญและคลองราชมนตรี เกิดเป็นลักษณะคล้ายสี่แยก. โดยผู้วิจัย, 2562.

เมื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับจุดรวมตัวของผู้คนในช่วงอดีต ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปลักษณะการกระจุกตัว หรือจุดรวมตัวของผู้คนในสมัยก่อนลงตามแผนผังพื้นที่ได้ในรูปแบบดังนี้ (ภาพที่ 4.17) จะเห็นได้ว่าการกระจุกตัวของผู้คนจะหนาแน่นในบริเวณสี่แยกที่คลองสองสายตัดผ่านกัน จนเกิดเป็นศูนย์รวมการค้า และจะมีจุดรวมตัวย่อย ๆ ของผู้คนในชุมชนและนอกชุมชนที่มาพูดคุยแลกเปลี่ยนสินค้ากันอย่างบริเวณร้านค้าที่เป็นร้านกาแฟ

ภาพที่ 4.17 แสดงผังการกระจุกตัวของคนหรือการรวมตัวของคนในสมัยก่อน. จาก. *ผู้ให้สัมภาษณ์ อ. 15 อ.19 และท.35,* จัดทำเป็นแผนผังโดยผู้วิจัย, 2562.

ต่อมาเป็นการศึกษาพื้นที่ในช่วงตลาดน้ำเสื่อมความนิยมลง คือช่วงหลังจากการพัฒนาทางด้านโครงข่ายการคมนาคมทางบก ในประมาณปีพ.ศ.2530 จนถึงปัจจุบันปีพ.ศ.2562 จากการลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลา

Ref. code: 25616016030162EVQ

ปัจจุบันมา และนำมาสรุปรวมรวมข้อมูลลงในแผนผัง (ภาพที่ 4.18) พบว่าในช่วงวันธรรมดา หรือวันทำการวันจันทร์-ศุกร์ หรือวันหยุดสุดสัปดาห์อย่างวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ จะมีเพียงอาคารไม่กี่คูหาเท่านั้นที่เปิดทำการค้าขาย จากการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ อ.24 ได้ความว่าสาเหตุของการที่มีการค้าขายหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลดน้อยลงนั้นมาจากในปัจจุบันผู้อยู่อาศัยจำนวนหลายรายได้ย้ายถิ่นฐานไปอยู่อาศัยบริเวณที่ติดกับถนนหลักอย่างเช่นถนนเพชรเกษมแทน เป็นเหตุให้อาคารบางส่วนนั้นถูกทิ้งร้าง บางส่วนปล่อยให้เช่า บางส่วนได้ถูกปรับเปลี่ยนการใช้งานให้เป็นเพียงที่อยู่อาศัย เนื่องจากการผันเปลี่ยนของเวลา เกิดการผลัดเปลี่ยนการครอบครองอาคารของผู้อยู่อาศัย จากผู้สูงอายุกลายเป็นคนรุ่นใหม่ที่เข้ามาแทนที่มากขึ้น ซึ่งคนรุ่นใหม่ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ส่วนมากต้องการออกไปทำงานข้างนอกแทนที่การค้าขายภายในพื้นที่ และการที่เป็นผู้ที่เข้ามาอยู่อาศัยใหม่ หรือเป็นคนรุ่นใหม่ทำให้พวกเขาไม่เห็นถึงการให้ความสำคัญหรือความทรงจำที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ประกอบกับผลกระทบจากการตัดถนน ผู้อยู่อาศัยเปลี่ยนเส้นทางการเข้า-ออกอาคารไปอยู่ในส่วนที่ติดกับถนนสาธารณะแทนพื้นที่ริมน้ำ แล้วใช้พื้นที่บริเวณชานริมน้ำเป็นพื้นที่ด้านหลังบ้าน และการใช้งานการสัญจรทางน้ำเสื่อมความนิยมลง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่มีการทำมาค้าขายที่รุ่งเรืองดังเช่นในอดีต

ซึ่งเป็นเหตุทำให้จุดประสงค์ของการค้าขายในพื้นที่ศึกษานั้นเกิดการเปลี่ยนแปลง ไปจากในอดีตที่มีการค้าขายกันอย่างรุ่งเรืองเหมือนรูปแบบของตลาดสดที่ตอบรับกับคนทั่วไปที่ใช้การสัญจรทางน้ำผ่านไปมา ถูกเปลี่ยนให้เป็นการค้าขายเพื่อตอบสนองกับคนในพื้นที่ หรือผู้ที่มาเยี่ยมชมเท่านั้น

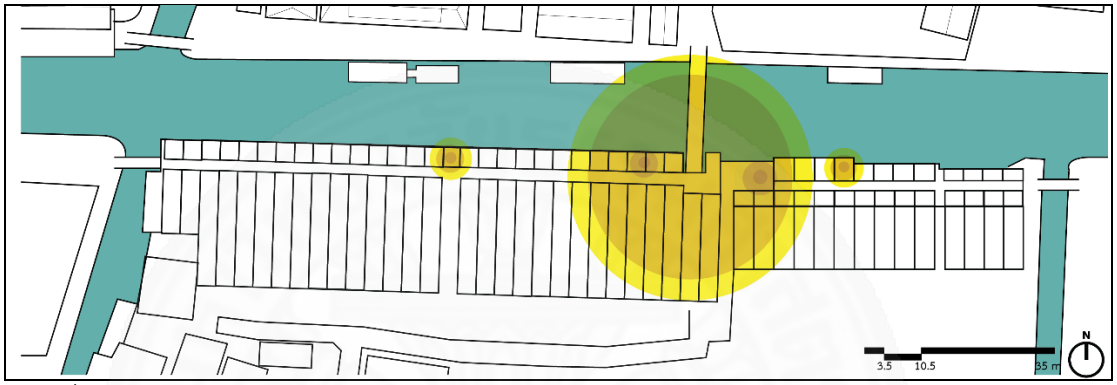

สัญลักษณ์สี	ความหมาย
	อาคารที่ถูกใช้งานเป็นร้านค้าและอยู่อาศัย
	อาคารที่ถูกใช้งานเป็นที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว

ภาพที่ 4.18 แสดงผังรวมของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาในช่วงตลาดน้ำเสื่อมความนิยมลงในปัจจุบัน (พ.ศ. 2562). โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

และจากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจโดยตัวผู้วิจัยเอง พบว่าบริเวณพื้นที่ที่มีการสัญจรผ่านไปมา และเกิดการพบปะของผู้คนในชุมชนนั้นไม่ใช่ที่บริเวณสี่แยกที่เป็นทางตัดของคลองภาษีเจริญและคลองราชมนตรีอีกต่อไป กลับกลายเป็นพื้นที่บริเวณปลายสะพานราษฎร์มิตรเจริญกรุงที่เป็นสะพานข้ามคลองที่ข้ามมาจากวัดนิมมานรดีแทน นอกจากนั้นยังพบในพื้นที่บริเวณของร้านกาแฟหรือร้านอาหารบ้างประปรายดังที่เห็นในภาพที่ 4.19

ภาพที่ 4.19 แสดงผังการกระจุกตัวของคนหรือการรวมตัวของคนในปัจจุบัน. โดยผู้วิจัย, 2562.

ทั้งนี้พื้นที่ที่เกิดการกระจุกตัวของผู้คนในปัจจุบัน ไม่ใช่การพบปะเพื่อพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนข่าวสารในสถานที่หนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งเหมือนในอดีต แต่เป็นเพียงบริเวณที่เมื่อมีคนสัญจรผ่านไปมาก็จะเกิดการมีปฏิสัมพันธ์กันเพียงเท่านั้นเอง เนื่องจากไม่มีพื้นที่ที่อำนวยความสะดวกในการพูดคุยในลักษณะนั้นอีกต่อไป

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคัดเลือกอาคารตัวแทน

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์อาคารตัวแทนในแต่ละประเภทเพื่อทำการศึกษา จากนั้นทำการเลือกประเภทละอาคารเพื่อนำไปเป็นต้นแบบในการปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารในหัวข้อการเสนอแนะแนวทาง โดยการเลือกอาคารที่นำมาเป็นต้นแบบในการเสนอแนะนั้นจะเป็นอาคารที่มีความเป็นไปได้ในการถูกพัฒนาหรือปรับปรุงในอนาคต

Ref. code: 25616016030162EVQ

4.2.1 ศึกษาอาคารตัวแทนแต่ละประเภท

ในช่วงแรกของการเก็บข้อมูลนั้นผู้วิจัยนั้นได้ทำการแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลทางกายภาพออกมาเป็น 3 ส่วนด้วยกัน โดยจะแบ่งเป็นส่วนเรือนแถวไม้ ส่วนของการต่อเติม และพื้นที่บริบทโดยรอบอาคารเรือนแถวไม้

ภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เบื้องต้นจากการเก็บข้อมูล พบว่าอาคารส่วนของเรือนแถวไม้ภายในพื้นที่ศึกษานั้น มีความคล้ายคลึงกันหมดในทุกคูหา มีความแตกต่างในระหว่างคูหาไม่มากเท่าที่ควรทำให้ไม่สามารถแบ่งประเภทของอาคารออกมาได้ แต่เมื่อผู้วิจัยนำมารวบรวมเข้ากับข้อมูลชุดของการต่อเติมอาคาร ทำให้สามารถเห็นถึงความแตกต่างของในแต่ละอาคารขึ้นมา และส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถแบ่งประเภทของอาคารออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือต่อเติมน้อย ต่อเติมปานกลาง และต่อเติมมาก ตามที่ได้กล่าวถึงไปก่อนหน้านี้ในหัวข้อ 4.1.1

ต่อมาผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาอาคารแต่ละประเภท เพื่อที่จะนำมาเป็นต้นแบบในการศึกษาเพื่อเป็นต้นแบบในการทำการปรับปรุงต่อเติมอาคารตามวัตถุประสงค์ในงานวิจัย โดยผู้วิจัยเลือกอาคารที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน เพื่อนำมาศึกษาและดูถึงความเป็นไปได้ในการปรับปรุงต่อเติมว่าจะเป็นไปในแนวทางไหน ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปจำนวนและเหตุผลที่เลือกอาคารตัวแทน โดยมีการระบุลงบนตารางแจกแจงรายละเอียดได้ ดังนี้ (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4

เหตุผลในการคัดเลือกอาคารในแต่ละประเภทที่นำมาศึกษา

ประเภทอาคาร	อาคารที่คัดเลือก	เหตุผลที่เลือก
อาคาร A : ต่อเติมน้อย	อ.19	เป็นอาคารส่วนเอกชนที่มีการคงสภาพของอาคารเดิมได้มากที่สุด ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะเลือกอาคารดังกล่าวมา เพื่อศึกษาว่าจะสามารถพัฒนารูปแบบอาคารไปได้ในแนวทางไหนได้บ้าง
	ท.35	เป็นอาคารในส่วนสำนักงานทรัพย์สินที่มีการคงสภาพได้ดีเหมือนของอาคารส่วนเอกชน แต่เนื่องจากมีข้อบังคับบางอย่างที่ทำเหมือนอาคารส่วนเอกชนไม่ได้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในเรื่องของความแตกต่างนี้

Ref. code: 25616016030162EVQ

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

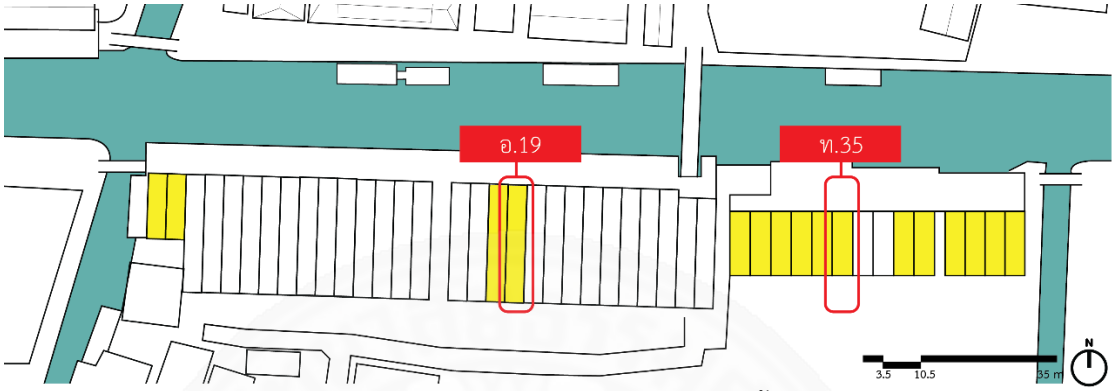
เหตุผลในการคัดเลือกอาคารตัวแทน เพื่อนำมาศึกษา

ประเภทอาคาร	อาคารที่คัดเลือก	เหตุผลที่เลือก
อาคาร B : ต่อเติมปานกลาง	อ.09-11	อาคารชุดนี้เป็นอาคารที่มีการปรับเปลี่ยนไปในเชิงอนุรักษ์พอสมควร และผู้อยู่อาศัยนั้นเคยมีความต้องการที่จะปรับตัวอาคารให้เป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนในช่วงการฟื้นฟูตลาดน้ำในปี 2553 มีการสร้างตัวอาคารใหม่ที่ไม่ได้เชื่อมติดกับอาคารเรือนแถวไม้เดิม เป็นการต่อเติมที่คำนึงถึงความสวยงามและกลมกลืน
	อ.20-21	อาคารชุดนี้เป็นอาคารที่มีการต่อเติมตั้งแต่ในสมัยช่วงแรกของการก่อสร้างอาคารเรือนแถวไม้ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อเป็นห้องพักให้เช่า เป็นการต่อเติมที่มีอายุของอาคารที่พอ ๆ กับเรือนแถวไม้ด้านหน้า
	อ.24	อาคารนี้เป็นอาคารที่มีการต่อเติมภายหลังจากเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในปี 2554 ซึ่งจุดประสงค์ในการต่อเติมของผู้อยู่อาศัยคือเพื่อซ่อมแซมส่วนที่พังทลายลงไป และขยับขยายพื้นที่อยู่อาศัย
อาคาร C : ต่อเติมมาก	อ.15	เป็นอาคารที่ถูกปรับปรุงในปี 2517 จุดประสงค์ในการต่อเติมคือเพื่อขยับขยายพื้นที่อยู่อาศัยให้มีเยอะขึ้น ซึ่งเป็นการต่อเติมที่มีความสูงของอาคารไล่ระดับกัน ทำให้ไม่สามารถมองเห็นส่วนที่ต่อเติมจากทางด้านหน้าของเรือนแถวไม้
	อ.26	เป็นอาคารที่ถูกต่อเติมในปี 2554 เนื่องมาจากเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ โดยมีการต่อเติมจนเต็มพื้นที่ และสูง 3 ชั้น ทำให้ส่วนที่ต่อเติมนั้นทำลายทัศนียภาพของย่านไปพอสมควร

Ref. code: 25616016030162EVQ

อาคารประเภท A :

อาคารที่มีการต่อเติมน้อย โดยที่การต่อเติมนั้นไม่ไปรบกวนทัศนียภาพโดยรวมของย่าน

ภาพที่ 4.20 แสดงผังที่แสดงอาคารประเภท A : ต่อเติมน้อย ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา, 2562.

ตารางที่ 4.5

เปรียบเทียบอาคารตัวแทนประเภท A : ต่อเติมน้อย

		อ.19	**ท.35**
กรรมสิทธิ์ที่ดิน		เช่าเอกชน	เช่าสำนักงานทรัพย์สินฯ
การใช้ประโยชน์อาคาร		อยู่อาศัย + ค้าขาย	อยู่อาศัย + ค้าขาย
จำนวนผู้อยู่อาศัย		2	5
จำนวนคูหา		1	1
ลักษณะการต่อเติม	วัสดุที่ใช้	-	ไม้ที่เป็นวัสดุเดียวกับตัวอาคาร
	จำนวนชั้น	-	1 (บริเวณชั้นบนของอาคาร)
	พื้นที่สร้าง	-	สุดขอบที่ดิน
ปีที่ทำการต่อเติม		-	ประมาณ พ.ศ.2515
จุดประสงค์ในการต่อเติม		ไม่ได้ทำการต่อเติม	เพื่อขยับขยายอาคารให้เพียงพอต่อการอยู่อาศัย
แนวโน้มในการต่อเติมอาคารในอนาคต		ไม่มี เนื่องจากไม่ใช่ที่ดินของตัวเอง	ไม่มี เนื่องจากพื้นที่ที่อาศัยในปัจจุบันเพียงพอต่อการอยู่อาศัยแล้ว
การต่อเติมมีการคำนึงถึงบริบทหรือไม่? อย่างไร?		-	คำนึงถึง เนื่องจากยังมีการใช้วัสดุที่เป็นชนิดเดียวกันกับอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้าอยู่

Ref. code: 25616016030162EVQ

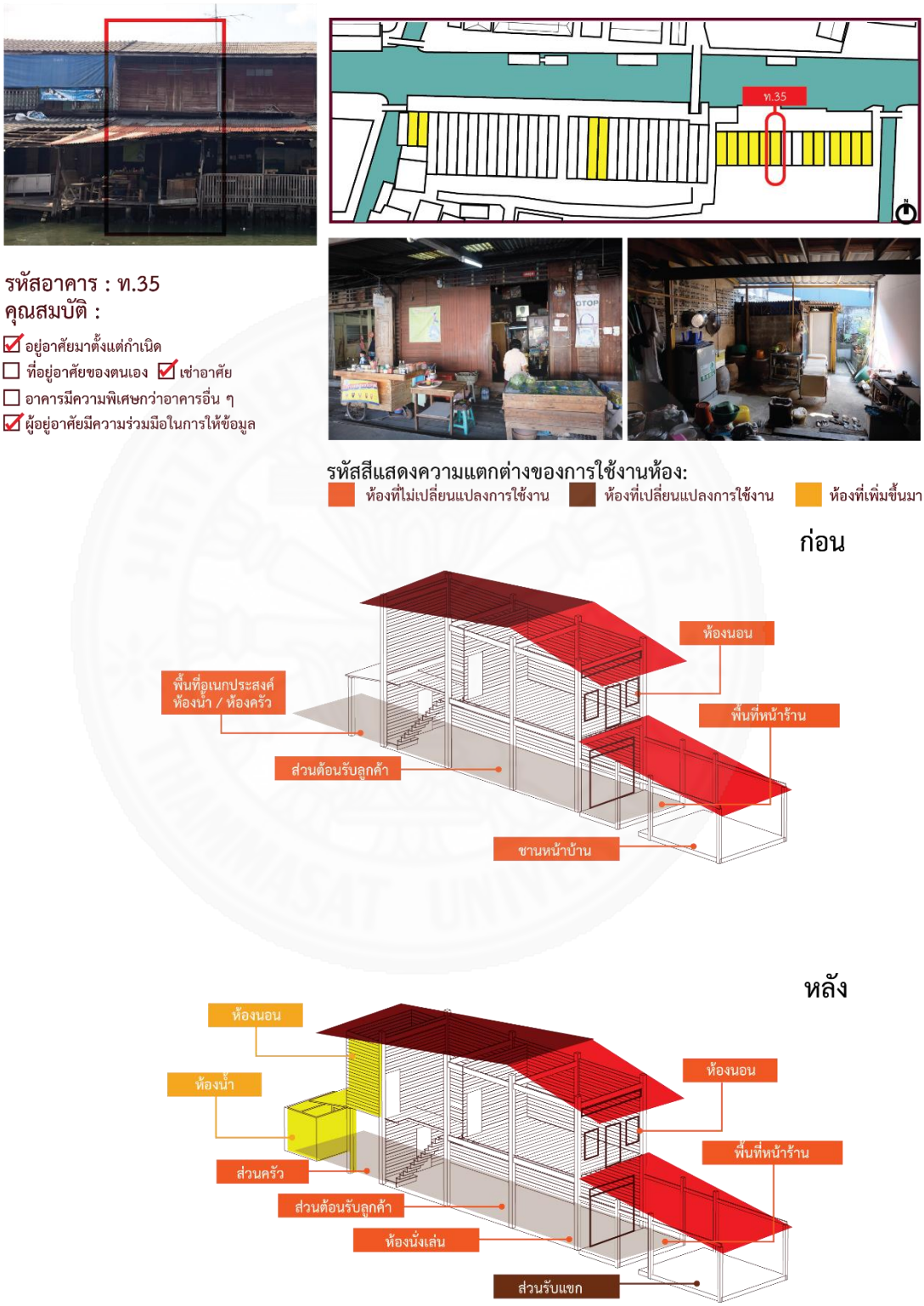
อาคารประเภท A : อาคารที่ต่อเติมน้อย รหัส อ.19

ภาพที่ 4.21 แสดงแสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร อ.19. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

อาคารประเภท A : อาคารที่ต่อเติมน้อย รหัส ท.35

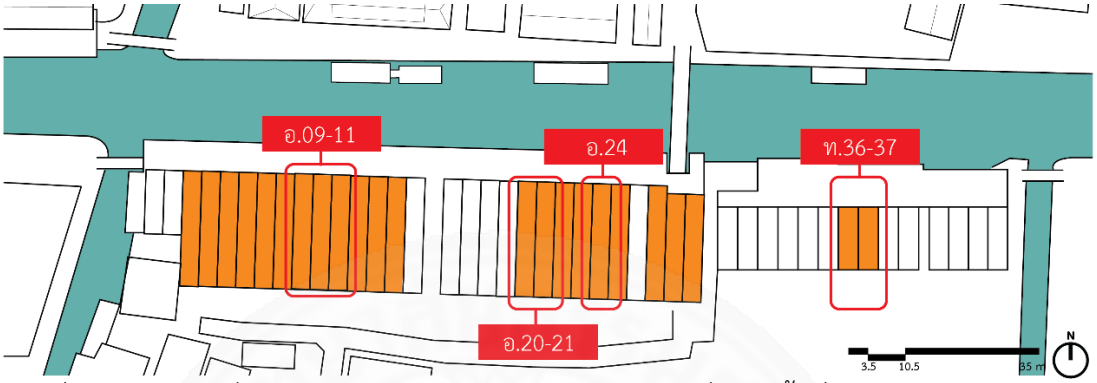

ภาพที่ 4.22 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร ท.35. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

อาคารประเภท B :

อาคารที่มีการต่อเติมปานกลาง โดยที่การต่อเติมนั้นไม่ไปรบกวนทัศนียภาพโดยรวมของย่าน

ภาพที่ 4.23 แสดงผังที่แสดงอาคารประเภท B : ต่อเติมปานกลางที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา. โดยผู้วิจัย, 2562.

ตารางที่ 4.6

เปรียบเทียบอาคารตัวแทนประเภท B : ต่อเติมปานกลาง (1)

		อ.09-11	อ.20-21
กรรมสิทธิ์ที่ดิน		ที่ดินของตนเอง	ที่ดินของตนเอง
การใช้ประโยชน์อาคาร		อยู่อาศัยชั่วคราว	อยู่อาศัย+ค้าขาย+ปล่อยเช่า
จำนวนผู้อยู่อาศัย		1	5
จำนวนคูหา		3	2
ลักษณะการต่อเติม	วัสดุที่ใช้	ไม้ที่เป็นวัสดุเดียวกัน	ลักษณะการต่อเติม
	จำนวนชั้น	2	1 (บริเวณชั้นบนของอาคาร)
	พื้นที่สร้าง	เหลือพื้นที่ด้านหลัง	สุดขอบที่ดิน
ปีที่ทำการต่อเติม		ประมาณ พ.ศ.2552	ประมาณ พ.ศ.2495
จุดประสงค์ในการต่อเติม		เพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชน (ในปี พ.ศ. 2553) เพื่อความสวยงาม และน่าอยู่	เพื่อเปิดเป็นห้องแถวให้เช่า โดยมีทางเข้าออกด้านหลังอาคาร แยกกับตัวอาคารเรือนแถวไม้บริเวณด้านหน้า
แนวโน้มในการต่อเติมอาคารในอนาคต		ยังมีความพยายามที่จะพัฒนาให้ตัวอาคารนั้นกลายเป็นพิพิธภัณฑ์อยู่	ไม่มี เนื่องจากพื้นที่ที่อาศัยในปัจจุบันเพียงพอต่อการอยู่อาศัยแล้ว
การต่อเติมมีการคำนึงถึงบริบทหรือไม่? อย่างไร?		คำนึงถึง เนื่องจากมีการต่อเติมโดยใช้ไม้ที่เป็นวัสดุเดียวกันกับอาคารเรือนแถวไม้	เนื่องจากเป็นอาคารที่สร้างพร้อมกันกับอาคารเรือนแถวไม้ ทำให้มีความคล้ายคลึงกัน

Ref. code: 25616016030162EVQ

อาคารประเภท B :

อาคารที่มีการต่อเติมปานกลาง โดยที่การต่อเติมนั้นไม่ไปรบกวนทัศนียภาพโดยรวมของย่าน

ภาพที่ 4.24 แสดงผังที่แสดงอาคารประเภท B : ต่อเติมปานกลางที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา. โดยผู้วิจัย, 2562.

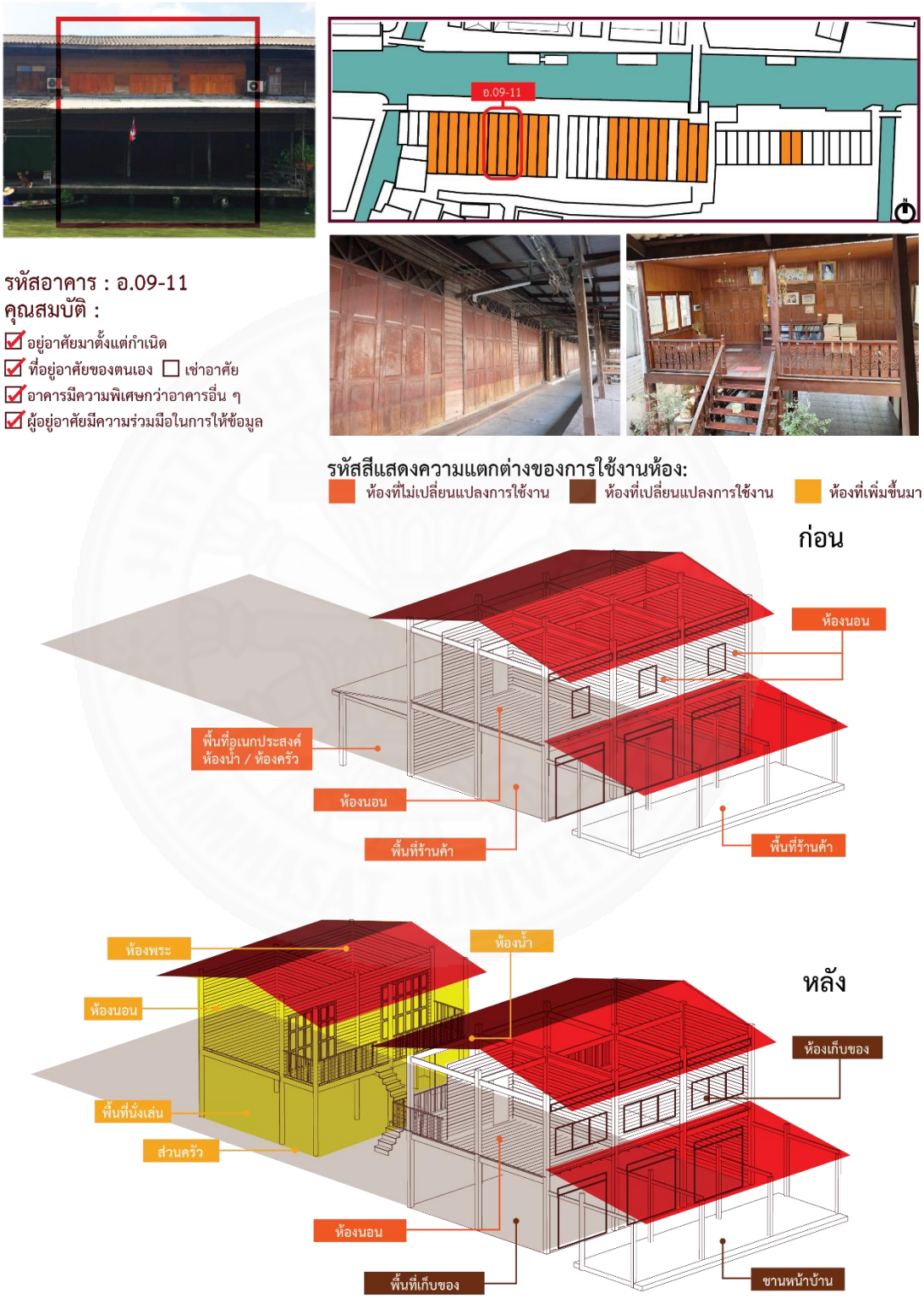
ตารางที่ 4.7

เปรียบเทียบอาคารตัวแทนประเภท B : ต่อเติมปานกลาง (2)

		อ.24	**ท.36-37**
กรรมสิทธิ์ที่ดิน		ที่ดินของตนเอง	เช่าสำนักงานทรัพย์สินฯ
การใช้ประโยชน์อาคาร		อยู่อาศัย + ค้าขาย	อยู่อาศัย
จำนวนผู้อยู่อาศัย		5	4
จำนวนคูหา		1	2
ลักษณะการต่อเติม	วัสดุที่ใช้	ก่ออิฐฉาบปูน	ก่ออิฐฉาบปูน
	จำนวนชั้น	2	2
	พื้นที่ที่สร้าง	สุดขอบที่ดิน (เต็มพื้นที่)	สุดขอบที่ดิน (เต็มพื้นที่)
ปีที่ทำการต่อเติม		ประมาณ พ.ศ.2554	ประมาณ พ.ศ.2515
จุดประสงค์ในการต่อเติม		ทำการปรับปรุงครั้งใหญ่หลังน้ำท่วมใหญ่ รวมถึงการขยายที่พักอาศัยให้พอดีกับความต้องการ	ขยับขยายให้เพียงพอต่อการเก็บสินค้า
แนวโน้มในการต่อเติมอาคารในอนาคต		ไม่มี เนื่องจากพื้นที่ที่อาศัยในปัจจุบันเพียงพอต่อการอยู่อาศัยแล้ว	ไม่มี เนื่องจากพื้นที่ที่อาศัยในปัจจุบันเพียงพอต่อการอยู่อาศัยแล้ว
การต่อเติมมีการคำนึงถึงบริบทหรือไม่? อย่างไร?		ไม่ได้คำนึงถึง เพราะรูปแบบของอาคารที่ปรากฏออกมานั้นขัดกับบริบทโดยรอบ	ไม่ได้คำนึงถึง เนื่องจากมีการใช้วัสดุในการต่อเติมที่แตกต่างจากอาคารเรือนแถวไม้

Ref. code: 25616016030162EVQ

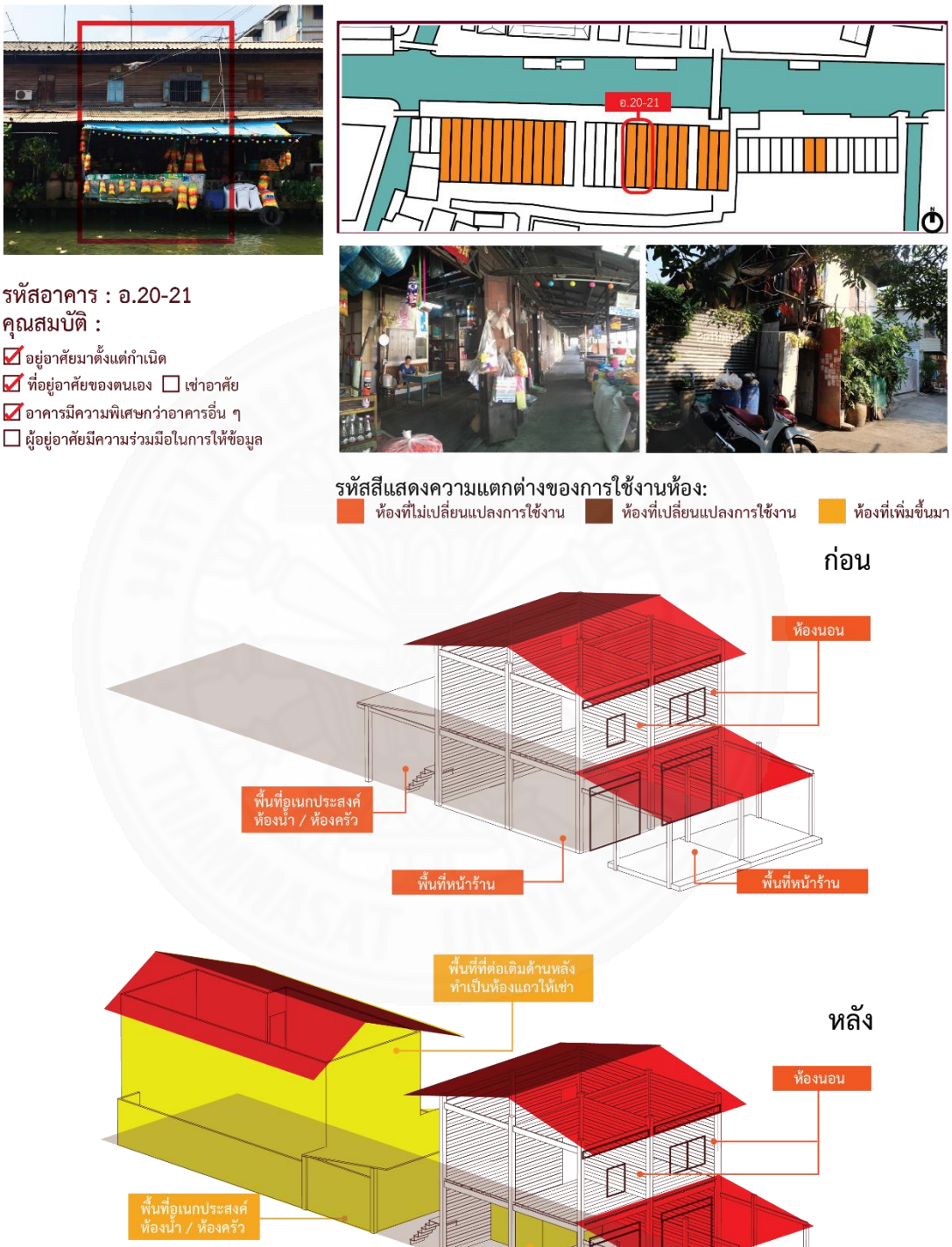
อาคารประเภท B : อาคารที่ต่อเติมปานกลาง รหัส อ.09-11

ภาพที่ 4.25 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร อ.09-11. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

อาคารประเภท B : อาคารที่ต่อเติมปานกลาง รหัส อ.20-21

ภาพที่ 4.26 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร อ.20-21. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

อาคารประเภท B : อาคารที่ต่อเติมปานกลาง รหัส อ.24

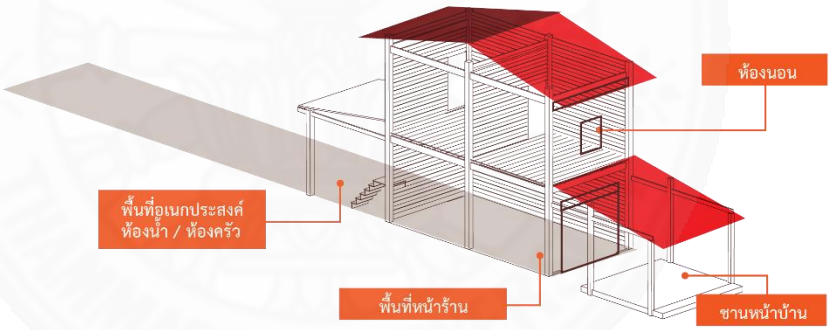

รหัสอาคาร : อ.24
คุณสมบัติ :

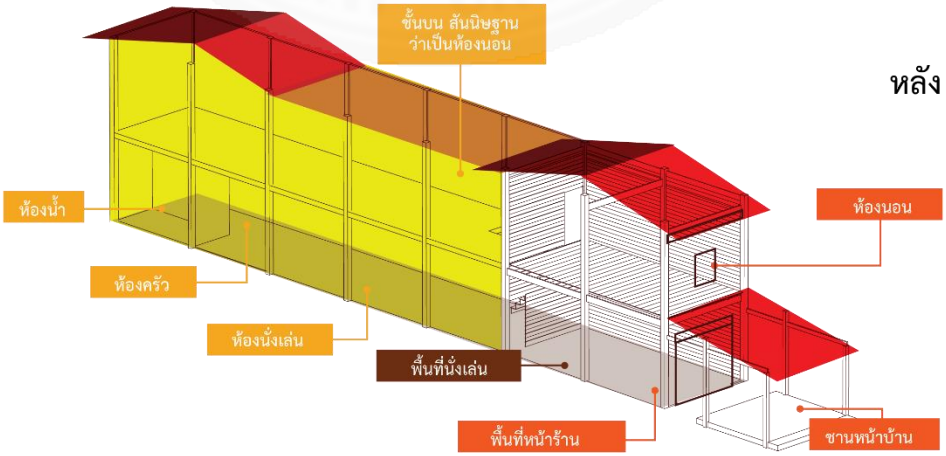
- ☑ อยู่อาศัยมาตั้งแต่กำเนิด
- ☑ ที่อยู่อาศัยของตนเอง ☐ เช่าอาศัย
- ☐ อาคารมีความพิเศษกว่าอาคารอื่น ๆ
- ☐ ผู้อยู่อาศัยมีความร่วมมือในการให้ข้อมูล

รหัสสีแสดงความแตกต่างของการใช้งานห้อง:
ห้องที่ไม่เปลี่ยนแปลงการใช้งาน | ห้องที่เปลี่ยนแปลงการใช้งาน | ห้องที่เพิ่มขึ้นมา

ก่อน

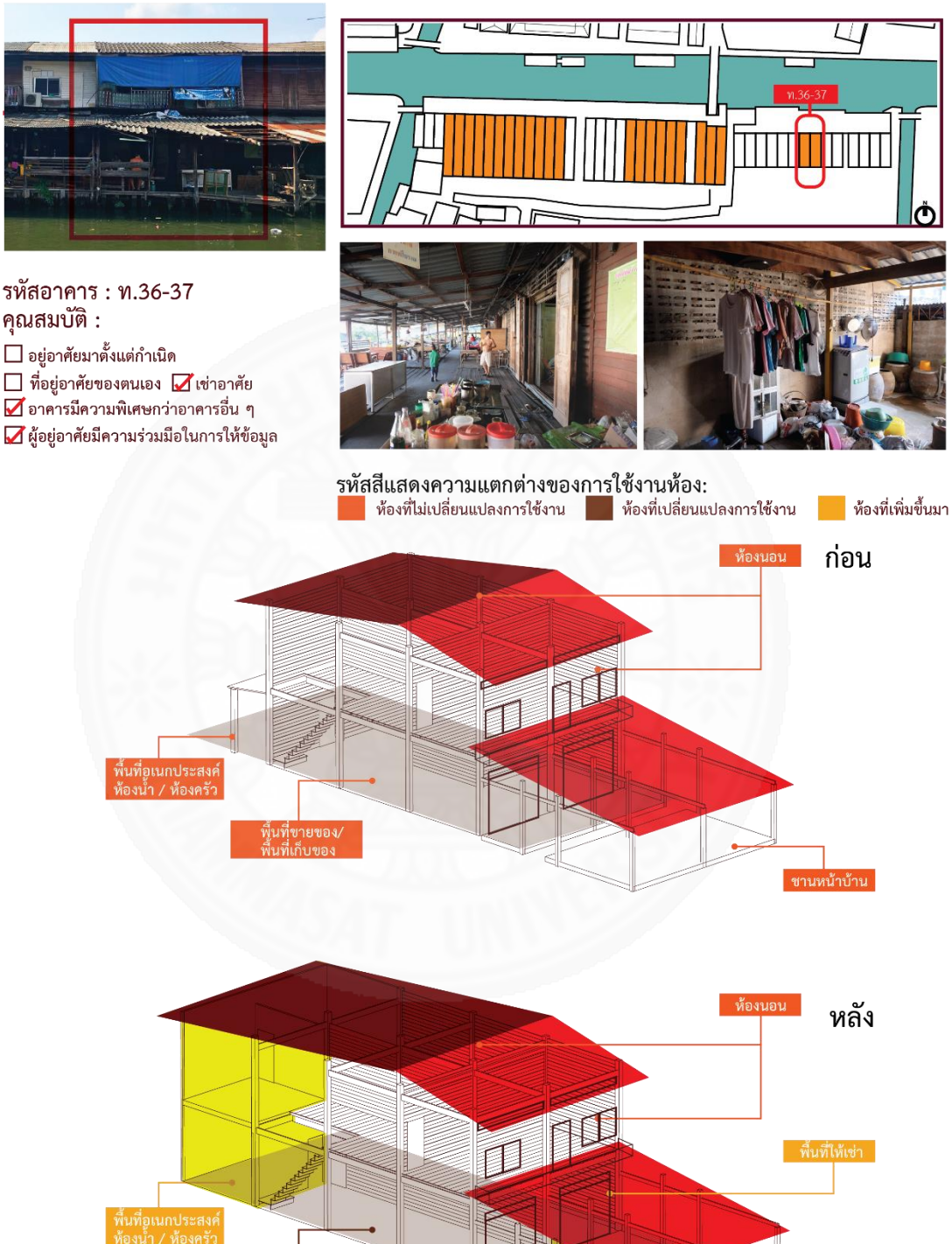
หลัง

ภาพที่ 4.27 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร อ.24. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

อาคารประเภท B : อาคารที่ต่อเติมปานกลาง รหัส ท.36-37

ภาพที่ 4.28 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร ท.36-37. โดยผู้วิจัย, 2562..

Ref. code: 25616016030162EVQ

อาคารประเภท C :

อาคารที่มีการต่อเติมมาก โดยที่การต่อเติมนั้นส่งผลต่อทัศนียภาพโดยรวมของย่าน

ภาพที่ 4.29 แสดงผังที่แสดงอาคารประเภท B : ต่อเติมมาก ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา. โดยผู้วิจัย, 2562.

ตารางที่ 4.8

เปรียบเทียบอาคารตัวแทนประเภท C : ต่อเติมมาก

		อ.15	**อ.26**
กรรมสิทธิ์ที่ดิน		ที่ดินของตนเอง	ที่ดินของตนเอง
การใช้ประโยชน์อาคาร		อยู่อาศัย + ค้าขาย	อยู่อาศัย + ค้าขาย
จำนวนผู้อยู่อาศัย		3	4
จำนวนคูหา		1	1
ลักษณะการต่อเติม	วัสดุที่ใช้	ก่ออิฐฉาบปูน	ก่ออิฐฉาบปูน
	จำนวนชั้น	2 และ 3 ชั้น ตามลำดับ	3 ชั้น
	พื้นที่ที่สร้าง	สุดขอบที่ดิน (เต็มพื้นที่)	สุดขอบที่ดิน (เต็มพื้นที่)
ปีที่ทำการต่อเติม		-	ประมาณ พ.ศ.2515
จุดประสงค์ในการต่อเติม		เพื่อขยับขยายอาคารให้เพียงพอต่อการอยู่อาศัย	เพื่อขยับขยายอาคารให้เพียงพอต่อการอยู่อาศัย
แนวโน้มในการต่อเติมอาคารในอนาคต		ไม่มี เนื่องจากพื้นที่ที่อาศัยในปัจจุบันเพียงพอต่อการอยู่อาศัย	ไม่มี เนื่องจากพื้นที่ที่อาศัยในปัจจุบันเพียงพอต่อการอยู่อาศัย
การต่อเติมมีการคำนึงถึงบริบทหรือไม่? อย่างไร?		ไม่ได้คำนึงถึง เพราะรูปแบบของอาคารที่ปรากฏออกมานั้นขัดกับบริบทโดยรอบ	ไม่ได้คำนึงถึง เพราะรูปแบบของอาคารที่ปรากฏออกมานั้นขัดกับบริบทโดยรอบ

Ref. code: 25616016030162EVQ

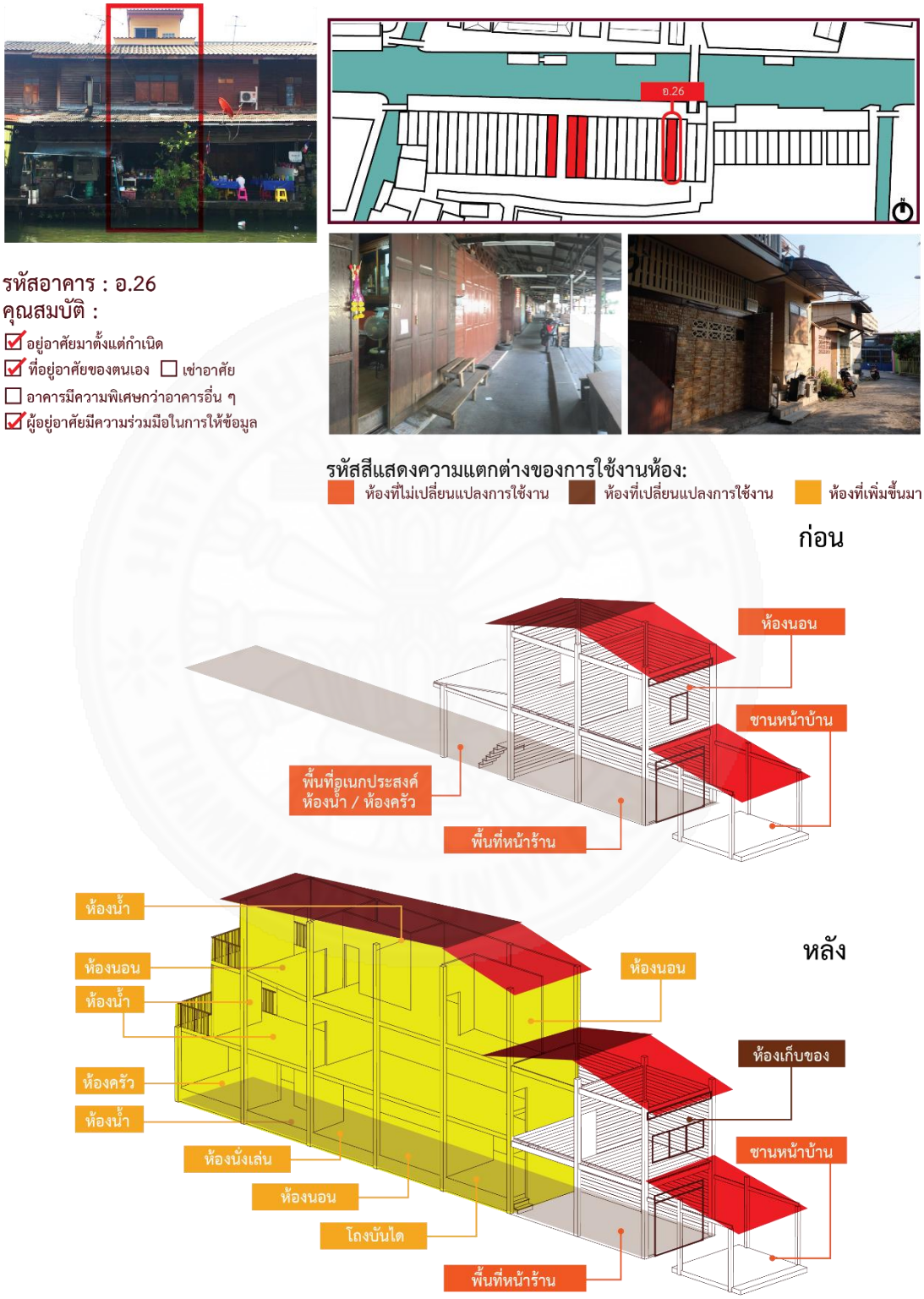
อาคารประเภท C : อาคารที่ต่อเติมมาก รหัส อ.15

ภาพที่ 4.30 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร อ.15. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

อาคารประเภท C : อาคารที่ต่อเติมมาก รหัส อ.26

ภาพที่ 4.31 แสดงลักษณะการต่อเติมและการใช้งานอาคาร อ.26. โดยผู้วิจัย, 2562.

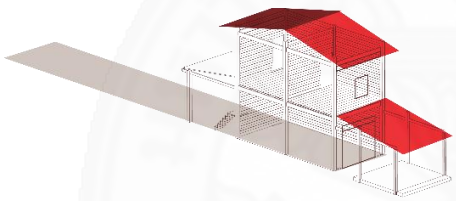
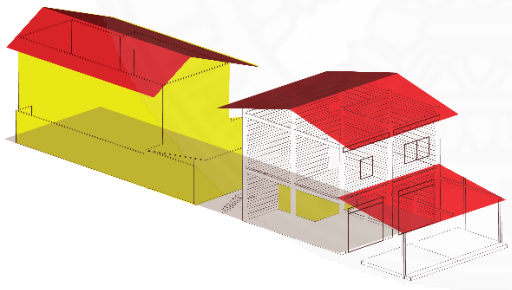
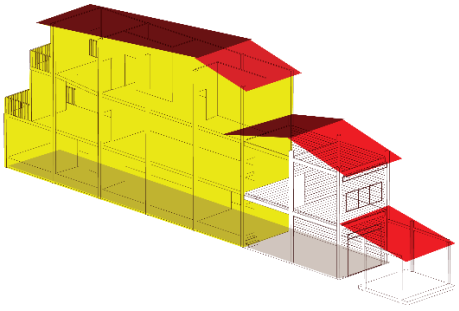
Ref. code: 25616016030162EVQ

4.2.2 คัดเลือกอาคารตัวแทนของแต่ละประเภทเพื่อนำไปเป็นต้นแบบในการเสนอแนะแนวทาง

ภายหลังจากการศึกษาอาคารตัวแทนทั้งหมด ผู้วิจัยจึงทำการคัดเลือกอาคารตัวแทนของแต่ละประเภทมาอย่างละ1อาคาร เพื่อนำมาเป็นอาคารต้นแบบในการเสนอแนะแนวทางซึ่งจะมีการคัดเลือกอาคาร ดังนี้

ตารางที่ 4.9

แจกแจงการคัดเลือกประเภทอาคารที่นำมาเป็นต้นแบบในการเสนอแนะแนวทาง

รูปอาคาร	เหตุผลที่เลือกมาเป็นอาคารต้นแบบ
อาคารประเภท A : ต่อเติมน้อย	
 รหัสอาคาร : อ.19	เนื่องจากเป็นอาคารที่ปล่อยเช่า ไม่เคยได้รับการต่อเติมอาคารในส่วนใดมาก่อน ประกอบกับจากการสัมภาษณ์ผู้เช่าอาศัยในปัจจุบันทำให้ทราบว่าในปัจจุบันนั้นมีการปล่อยขายอาคารอยู่ และในอนาคตหากมีการซื้อขายสำเร็จ อาจจะทำให้อาคาร อ.19 เป็นอาคารที่มีแนวโน้มที่จะถูกปรับปรุงและต่อเติมในอนาคต
อาคารประเภท B : อาคารที่ต่อเติมปานกลาง	
 รหัสอาคาร : อ.20-21	เนื่องจากเป็นอาคารที่ส่วนต่อเติมด้านหลังนั้นมีการสร้างพร้อมกันกับอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า ทำให้ส่วนต่อเติมของอาคารหลังนี้ เริ่มมีการทรุดโทรมลง ในอนาคตอาจจะต้องมีการปรับปรุงหรือสร้างอาคารขึ้นใหม่เพื่อให้มีความคงทนถาวรมากขึ้น
อาคารประเภท C : อาคารที่ต่อเติมมาก	
 รหัสอาคาร : อ.26	เนื่องจากเป็นอาคารที่มีการต่อเติมที่สูงเกินจากอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า ทำให้ส่วนต่อเติมนั้นโดดเด่นออกจากบริบทรอบข้าง เป็นสาเหตุทำให้ผู้วิจัยคัดเลือกอาคารเรือนแถวไม้นี้มาเป็นอาคารต้นแบบในการเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมกับอาคารประเภทนี้

Ref. code: 25616016030162EVQ

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางในการต่อเติมและปรับปรุงอาคารเรือนแถวไม้ของชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ ที่ตอบรับกับความต้องการของคนในพื้นที่ อีกทั้งยังสามารถเก็บรักษาสภาพแวดล้อมหรือทัศนียภาพโดยรวมพื้นที่ไว้ได้อยู่ ซึ่งผู้วิจัยมีความต้องการที่จะรักษาเอกลักษณ์ทางกายภาพของชุมชนที่เป็นส่วนสำคัญและสะท้อนถึงพื้นที่ในอดีตเอาไว้ มีการลงพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บรวมรวมข้อมูลด้านของกายภาพของพื้นที่ โดยใช้วิธีการเก็บรักษาแผงด้านหน้าอาคาร เพื่อให้อาคารเรือนแถวไม้ในปัจจุบันนี้มีลักษณะหรือเค้าโครงที่ไปในทิศทางเดียวกันที่สอดคล้องกับกับรูปแบบเดิมในอดีต และกำหนดขอบเขตและลักษณะของการต่อเติมอาคาร เพื่อควบคุมอาคารที่ต่อเติมให้ไม่โดดเด่นจนไปรบกวนทัศนียภาพของอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า ทำให้สูญเสียทัศนียภาพโดยรวมที่ควรจะเป็นทุนทางกายภาพในการพัฒนาชุมชนไป และจะมีการอธิบายถึงผลการลงพื้นที่ศึกษา เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ที่นำมาวิเคราะห์ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยทำการแบ่งประเภทของการจัดการอาคารออกเป็น 2 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่ ด้านกายภาพ และด้านกิจกรรม ตามการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมที่พบว่าการเกิดเอกลักษณ์ของพื้นที่จะเกิดได้ต่อเมื่อมีกายภาพของพื้นที่และกิจกรรมการใช้งานพื้นที่มาประกอบรวมกัน จากนั้นจึงแบ่งด้านของกายภาพเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า ส่วนที่ต่อเติม และส่วนบริบทโดยรอบอาคาร

5.1.1 อาคารเรือนแถวไม้

ในส่วนของอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า เริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมและเปรียบเทียบกรณีศึกษาเป็นเหตุผู้วิจัยคัดเลือกองค์ประกอบของแผงหน้าอาคารเรือนแถวไม้ในชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญทั้งหมด 9 ส่วน จากนั้นจึงทำการลงสำรวจพื้นที่ และทำการจดบันทึกรูปแบบต่าง ๆ ขององค์ประกอบแผงหน้าอาคารออกมา เพื่อนำมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ว่าองค์ประกอบส่วนใดที่ผู้อยู่อาศัยนั้นให้ความสำคัญ โดยจะแบ่งเป็นระดับของการเก็บรักษาหรือระดับการคงอยู่ขององค์ประกอบนั้น ๆ เมื่อดูผลจากการวิเคราะห์เบื้องต้น พบว่าอาคารเรือนแถวไม้ในชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้น ยังมีการรักษารูปแบบของแผงหน้าอาคารที่เกือบสมบูรณ์ โดยจะมีระดับของการเปลี่ยนแปลงอยู่ทั้งหมด 5 รูปแบบด้วยกัน (ตารางที่ 5.1)

Ref. code: 25616016030162EVQ

ตารางที่ 5.1

สรุประดับการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบที่เกิดขึ้นในอาคารศึกษา

องค์ประกอบ		ระดับของการเปลี่ยนแปลง					% ของอาคารที่มีรูปแบบเดิม
		สภาพเดิม/ไม่ถูกเปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนแปลงวัสดุ/สี แต่ยังคงรูปแบบเดิม	เปลี่ยนแปลงรูปแบบแต่ยังคงสัดส่วนเดิม	เปลี่ยนแปลงรูปแบบทั้งหมด	ไม่หลงเหลือองค์ประกอบ	
1	ช่องเปิดประตูบานเฟี้ยม	35	6	2	-	-	95%
2	ช่องลมเหนือช่องเปิดประตู	40	-	2	-	1	93%
3	ป้ายร้านค้า	5	-	-	1	37	12%
4	วัสดุมุงผนัง	26	17	-	-	-	100%
5	ช่องเปิดหน้าต่างบริเวณชั้นบน	26	1	16	-	-	62%
6	ช่องลมบริเวณชั้นบน	40	-	-	-	3	93%
7	หลังคา	1	42	-	-	-	100%
8	หลังคาคลุมชานริมน้ำ	7	36	-	-	-	100%
9	ชานริมน้ำด้านหน้า	19	22	-	-	-	100%

เมื่อผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลทางกายภาพของเรือนแถวไม้แล้วนำมาทำการระบุและเปรียบเทียบกันลงในตาราง (ตารางที่ 5.1) พบว่าอาคารเรือนแถวไม้ในชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้น ยังมีการรักษารูปแบบของแผงหน้าอาคารที่ค่อนข้างสมบูรณ์ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมค่อนข้างน้อย หรือการเปลี่ยนแปลงนั้นยังมีการคงสภาพสัดส่วนขององค์ประกอบอาคารไว้ ทำให้แผงหน้าของอาคารเรือนแถวไม้ยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันอยู่

ในแต่ละองค์ประกอบนั้นมีระดับการเปลี่ยนแปลงที่ยิบย่อยแตกต่างกันออกไป ในส่วนองค์ประกอบของอาคารที่หลงเหลือน้อยที่สุดคือป้ายร้านค้าที่ติดบริเวณหน้าร้าน ที่มีความสำคัญในสมัยก่อน ช่วงที่การค้าขายในพื้นที่นั้นยังมีความคึกคัก แต่ในปัจจุบันนั้นแหล่งการค้านี้ได้เสื่อมความนิยมลงและอาคารหลายคูหาก็ถูกปรับเปลี่ยนการใช้งานไปเป็นเพียงที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียวดังภาพที่ 4.18 ทำให้ป้ายร้านค้านั้นถูกลดความสำคัญลงไป ประกอบกับส่วนของภาษีป้ายร้านค้าที่จัดเก็บโดยกรมสรรพากร ซึ่งป้ายที่พบในพื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นเป็น

Ref. code: 25616016030162EVQ

ป้ายประเภทที่ 2 หมายถึงป้ายที่มีอักษรไทยปนกับอักษรต่างประเทศ มีการคิดอัตรา 20 บาท ต่อ 500 ตารางเซนติเมตรจึงเป็นเหตุทำให้ผู้อยู่อาศัยนำเอาป้ายร้านค้าออก

ต่อมาเป็นองค์ประกอบที่มีการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายที่สุดคือส่วนของช่องเปิดหน้าต่างในบริเวณชั้นบนที่มีการปรับเปลี่ยนไปหลากหลายรูปแบบ มีการเพิ่มจำนวน และวัสดุตามความต้องการ และการใช้ประโยชน์ของผู้อยู่อาศัย แต่ในการเปลี่ยนแปลงนี้ยังมีการเก็บรักษาสัดส่วนของช่องเปิด และตำแหน่งการวางขององค์ประกอบไว้ได้อยู่ เช่นเดียวกันกับองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบขององค์ประกอบ แต่ยังสามารเก็บรักษาสัดส่วนเดิมไว้ได้ เช่น บานเฟี้ยม ประตู ช่องลมเหนือประตู และช่องลมบริเวณชั้นบนนั้นที่มีรูปแบบหรือลวดลายที่หลากหลายเนื่องมาจากการออกแบบของเจ้าของอาคารตั้งแต่ในช่วงที่เริ่มสร้างอาคารเรือนแถวไม้นี้

และนอกจากนั้นผู้วิจัยยังสังเกตเห็นถึงองค์ประกอบส่วนที่ไม่ถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบคือ วัสดุมุงผนัง หลังคา ชานริมน้ำ และหลังคาคลุมชานริมน้ำ สันนิษฐานว่าเป็นผลมาจากการที่เป็นองค์ประกอบที่มีความต่อเนื่องกับอาคารคูหาข้าง ๆ เกิดเป็นอุปสรรคในการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ทำให้องค์ประกอบเหล่านี้ยังสามารถคงสภาพเดิมไว้ได้อยู่ มีเพียงแค่การปรับเปลี่ยนวัสดุเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพื่อให้คงทนและตอบรับกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันมากขึ้น

และเมื่อนำเอาแนวคิดการอนุรักษ์กรอบอาคารที่ได้ทบทวนวรรณกรรมไป (หน้า 36) มาวิเคราะห์ร่วมด้วย จะพบว่าแนวทางของแนวคิดการอนุรักษ์กรอบอาคารที่เหมาะสมกับการปรับปรุงแผงด้านหน้าอาคารเรือนแถวไม้ที่อยู่ในพื้นที่นั้นมีอยู่ 2 วิธีด้วยกัน ได้แก่ การเก็บรักษา และการเปลี่ยนแปลงวัสดุ

ตารางที่ 5.2

สรุปแนวคิดการอนุรักษ์ที่นำมาใช้ในงานวิจัย

ระดับของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ	**รูปแบบของการปรับเปลี่ยน**	**องค์ประกอบ**	**แนวคิดที่ดัดแปลงจากการอนุรักษ์กรอบอาคารที่นำมาใช้**
ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุที่ใช้เพื่อให้ตอบรับกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันมากขึ้น แต่ยังคงรูปแบบเดิม	หลังคา หลังคาคลุมชานริมน้ำ ชานริมน้ำ วัสดุมุงผนัง	การเปลี่ยนแปลงวัสดุ

Ref. code: 25616016030162EVQ

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

สรุปแนวคิดการอนุรักษ์ที่นำมาใช้ในงานวิจัย

ระดับของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ	**รูปแบบของการปรับเปลี่ยน**	**องค์ประกอบ**	**แนวคิดที่ดัดแปลงจากการอนุรักษ์กรอบอาคารที่นำมาใช้**
มีการใช้สัดส่วนเดียวกันไม่เปลี่ยนแปลง	คือมีขนาดสัดส่วนที่เท่ากันทั้งหมด แต่มีรายละเอียดการตกแต่งที่ต่างกัน เช่น ลวดลายของประตู หรือลวดลายของช่องลมเหนือประตู เป็นต้น	บานเฟี้ยมประตู ช่องลมเหนือประตู ช่องลมบริเวณชั้นบน	การเก็บรักษา
มีรูปแบบที่หลากหลาย แต่อยู่ในตำแหน่งเดิม	คือมีการปรับเปลี่ยนวัสดุที่ใช้และมีการเปลี่ยนรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป (แต่ยังคงใช้สัดส่วนเดิมและตำแหน่งเดิมอยู่)	ช่องเปิดหน้าต่างของชั้นบน	การเก็บรักษา
หลงเหลือน้อย-ไม่เหลือเลย	มีการนำเอาองค์ประกอบนี้ออกไป	ป้ายร้านค้า	-

ในส่วนของการเก็บรักษานั้น จะนำมาใช้กับองค์ประกอบในแผงหน้าอาคารที่ยังมีการเก็บรักษาและคำนึงถึงสัดส่วนอยู่ โดยองค์ประกอบเหล่านี้จะสามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากเดิมไป ได้แก่ บานเฟี้ยมประตู ช่องลม หน้าต่าง เมื่อผู้อยู่อาศัยต้องการที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบขององค์ประกอบต่าง ๆ (เช่น การปรับเปลี่ยนการใช้วัสดุ การปรับเปลี่ยนลวดลายขององค์ประกอบ ฯลฯ) นั้นสามารถทำได้ แต่มีการเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องของการคงสภาพของสัดส่วนของช่องเปิดเดิมไว้ เพื่อให้รูปแบบของอาคารนั้นยังไปในทิศทางเดียวกันอยู่

และในส่วนของการเปลี่ยนแปลงวัสดุ จะถูกนำมาใช้กับองค์ประกอบที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือรูปร่างไปได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องของการปรับปรุง ต่อเติม เปลี่ยนแปลง ที่จะกระทบกับอาคารที่อยู่ถัดไป เช่น หลังคา หลังคาคลุมชานริมน้ำ ชานริมน้ำ และวัสดุมุงผนัง

Ref. code: 25616016030162EVQ

ในส่วนของหลังคาและหลังคาชานริมน้ำ ผู้วิจัยนำเอาแนวทางการสงวนรักษาหรือการสร้างสรรค์หลังคาขึ้นใหม่ และแนวทางการใช้วัสดุที่มีความใกล้เคียงกันมาแทนของเดิมที่ชำรุด มาปรับใช้ร่วมกัน เพื่อคงสภาพของหลังคาให้ใกล้เคียงรูปแบบเดิม โดยเสนอแนะแนวทางให้ใช้วัสดุที่มีลักษณะหรือโทนสีที่มีความใกล้เคียงกันกับของเดิม

ส่วนของวัสดุมุงผนังและชานไม้ริมน้ำนั้น ผู้วิจัยนำเอาแนวคิดการใช้วัสดุที่ทำเลียนแบบมาปรับใช้ เนื่องจากจากการลงสำรวจพื้นที่ พบว่าวัสดุที่ใช้ก่อสร้างเดิมที่เป็นไม้เนื้อแข็ง เริ่มเกิดการทรุดโทรมลงเนื่องจากถูกใช้งานมาเป็นเวลานาน ทำให้ไม้บางส่วนนั้นเกิดการแตกหักหรือบิดงอเนื่องจากไม่ทนกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการนำวัสดุเลียนแบบมาปรับใช้ ซึ่งในปัจจุบัน จากการพัฒนาวิทยาการต่าง ๆ มากมาย ทำให้เกิดวัสดุเทียมหรือวัสดุเลียนแบบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับวัสดุที่เป็นไม้ แต่มีความแข็งแรงที่มากกว่าวัสดุไม้อีกด้วย เช่น เป็นวัสดุที่ทนแดด ทนน้ำ ไม่ลามไฟ ฯลฯ ทั้งนี้การเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงในองค์ประกอบส่วนนี้มีเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้อยู่อาศัยที่มีความต้องการที่จะปรับเปลี่ยนวัสดุเพื่อเพิ่มความแข็งแรงและความทนทานให้กับองค์ประกอบเหล่านี้ได้ และยังสามารถเก็บรักษาทัศนียภาพโดยรวมของอาคารนั้นยังเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ขัดแย้งหรือโดดเด่นออกจากบริบทข้างเคียง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ในงานวิจัย

และนอกจากนี้ในส่วนของป้ายร้านค้าที่หลงเหลืออยู่น้อย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นเพิ่มเติมในส่วนของการนำเอารูปแบบของป้ายร้านค้าที่ยังคงหลงเหลืออยู่มาใช้เป็นต้นแบบในการออกแบบ หากมีโครงการฟื้นคืนตลาดน้ำหรือโครงการอื่น ๆ ที่ต้องการพัฒนาเอกลักษณ์ของพื้นที่ขึ้นมาอีกครั้ง เนื่องจากป้ายร้านค้านั้นเป็นลักษณะเด่นที่แฝงและสะท้อนถึงพื้นที่ในอดีตได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นป้ายร้านค้าที่เป็นสัญลักษณ์ว่าในพื้นที่นั้นเคยมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันมาก่อน จนต้องมีป้ายร้านค้าที่บ่งบอกชื่อร้านในแต่ละคูหา และนอกจากนั้นยังมีชื่อตัวอักษรภาษาจีนเขียนกำกับไว้ ทำให้ทราบว่าในบริเวณพื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนี้มีผู้อยู่อาศัยชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าขายอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของป้ายร้านค้าเท่ากับองค์ประกอบแผงหน้าอาคารอื่น ๆ

และรูปแบบของแผงด้านหน้าอาคารที่จะถูกเก็บรักษาองค์ประกอบไว้ เพื่อทำให้การปรับปรุงอาคารนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และพื้นที่ศึกษายังสามารถเก็บรักษาทัศนียภาพของย่านไว้ได้อยู่ มีลักษณะดังนี้ (ภาพที่ 5.1)

Ref. code: 25616016030162EVQ

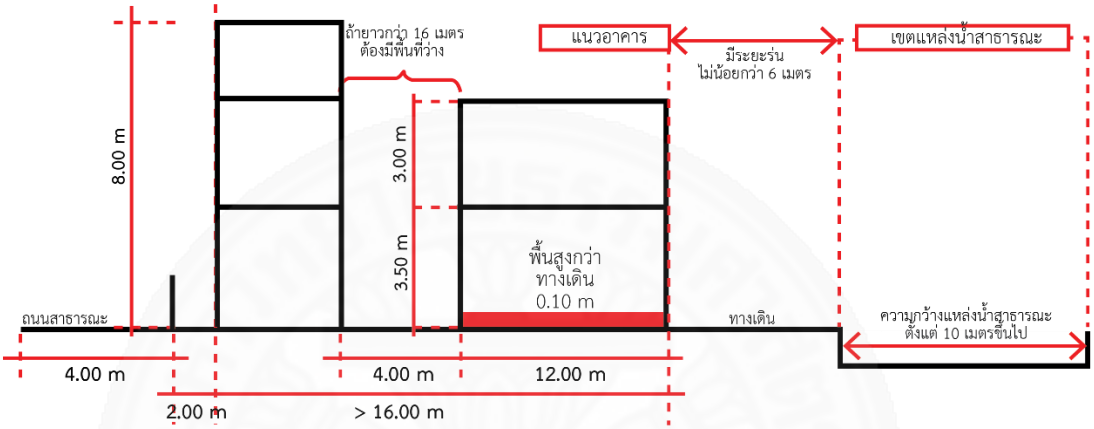

ภาพที่ 5.1 แสดงรูปแบบขององค์ประกอบของแผงหน้าอาคารที่ควรมีการเก็บรักษาเอาไว้ เพื่อยังสามารถรักษาทัศนียภาพหรือภาพรวมความเป็นย่านไว้ได้อยู่. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

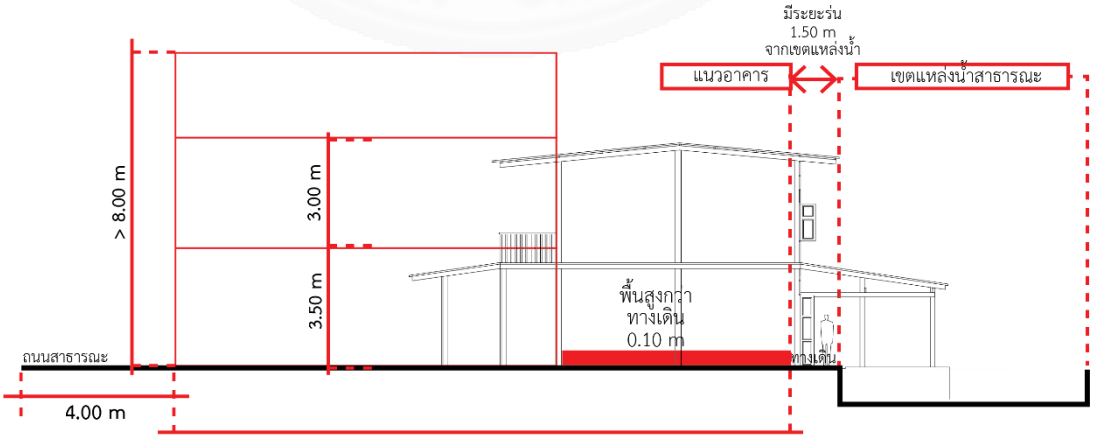
5.1.2 ส่วนที่ถูกต่อเติม

ต่อมาเป็นในส่วนของอาคารที่ถูกสร้างต่อเติม ผู้วิจัยทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับกฎหมายของห้องแถว ระยะร่นต่าง ๆ ทำให้ได้รับรู้ถึงขอบเขตและข้อจำกัดต่าง ๆ การต่อเติมอาคารที่สามารถทำได้ในปัจจุบัน โดยขอบเขตของการก่อสร้างหรือต่อเติมอาคาร จะมีลักษณะดังต่อไปนี้

ภาพที่ 5.2 แสดงขอบเขตการก่อสร้างเรือนแถวไม้ริมน้ำในปัจจุบัน อ้างอิงตามกฎกระทรวงฉบับที่55 ปีพุทธศักราช 2543. โดยผู้วิจัย, 2562.

ต่อมาผู้วิจัยนำเอาข้อกฎหมายดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับการก่อสร้างเรือนแถวไม้ ที่ถูกสร้างตั้งแต่ในช่วงเวลาก่อนที่จะมีการบัญญัติกฎหมายขึ้นมา จะเห็นได้ว่าลักษณะของอาคารเรือนแถวไม้นั้นมีการก่อสร้างที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากเป็นการก่อสร้างที่เกิดขึ้นก่อนการบัญญัติกฎหมาย

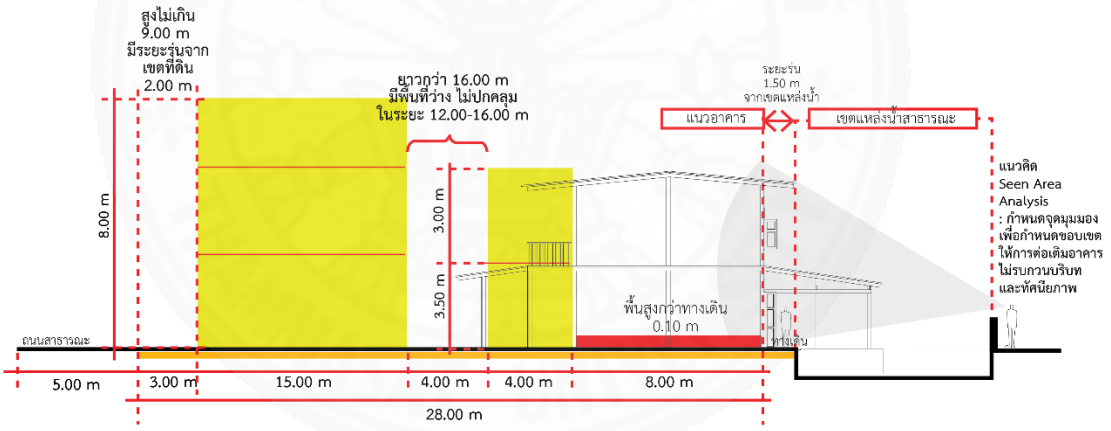

ภาพที่ 5.3 แสดงขอบเขตการก่อสร้างเรือนแถวไม้ริมน้ำในอดีต อ้างอิงจากการสำรวจและสังเกตอาคารในพื้นที่ศึกษา. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

ขั้นตอนสุดท้ายผู้วิจัยนำเอาขอบเขตการก่อสร้างหรือต่อเติมของกฎกระทรวงมาผนวกรวมกับขอบเขตการก่อสร้างเรือนแถวไม้ริมน้ำในอดีต และแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีกรอบในการกำหนดขอบเขตของการต่อเติมอาคารเรือนแถวไม้ริมน้ำที่ไม่ส่งผลกับทัศนียภาพด้านหน้าอาคาร

จากการศึกษาข้อกฎหมายทำให้ได้ขอบเขตของการต่อเติมอาคารที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยขอบเขตของอาคารนั้นถูกอ้างอิงตามบัญญัติกฎกระทรวงฉบับที่55 ปีพุทธศักราช2543 ประกอบกับแนวความคิดต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของการอนุรักษ์ทัศนียทรัพยากร และการนำเอาทฤษฎีการอนุรักษ์กรอบอาคารมาร่วมด้วย ซึ่งในประเภทของการต่อเติมอาคารนั้นจะมีแนวคิดในเรื่องของการซ่อนโครงสร้างของอาคารใหม่ การต่อเติมอาคารโดยคำนึงถึงสัดส่วนและภาพรวม ที่ถูกพูดถึงและมีความคล้ายคลึงกับแนวคิด Seen Area Analysis เทคนิคหนึ่งของการอนุรักษ์ทัศนียทรัพยากร นอกจากนั้นยังมีการสร้างระดับพื้นในพื้นที่ใหม่ให้มีความสัมพันธ์กับภายนอกอาคาร ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับข้อบัญญัติของกฎกระทรวงฉบับที่55 ปีพุทธศักราช2543เช่นกัน ทำให้ได้ผลของการศึกษาออกมาเป็นการเสนอแนะรูปแบบดังนี้ (ภาพที่ 5.4)

ภาพที่ 5.4 แสดงขอบเขตการต่อเติมอาคารเรือนแถวไม้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต. โดยผู้วิจัย, 2562.

ระดับพื้นภายในอาคารเรือนแถวไม้นั้นจะต้องมีความสูงมากกว่าทางเดินด้านหน้ามากกว่า 0.10 เมตร (เท่ากับ 10 เซนติเมตร) จากการลงสำรวจพื้นที่ของผู้วิจัย พบว่า ในพื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นเคยได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมใหญ่ในปีพ.ศ.2554 โดยระดับน้ำที่ท่วมถึงอาคารเรือนแถวไม้นั้นมีความสูงประมาณ 0.50 เมตร หรือ 50 เซนติเมตร (ภาพที่ 5.5) ดังนั้นจึงเสนอแนะให้มีการปรับปรุงระดับพื้นด้านในอาคารเรือนแถวไม้ให้มีความสูงขึ้นจากความสูงเดิม 0.50 เมตร หรือมากกว่า ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นการทำให้ถูกต้องตามข้อบัญญัติกฎกระทรวงในปัจจุบันและป้องกันไม่ให้ทรัพย์สินเสียหายในเหตุการณ์น้ำท่วมอีก

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาพที่ 5.5 แสดงภาพระดับน้ำที่ท่วมถึงอาคารเรือนแถวไม้ ในเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในปีพ.ศ. 2554. โดยผู้วิจัย, 2562.

อาคารที่ถูกต่อเติมบริเวณด้านหลังอาคารเรือนแถวไม้ ถูกเสนอแนะให้มีการควบคุมขอบเขตพื้นที่ในการสร้าง โดยเมื่อมีการต่อเติมอาคารต่อกับอาคารเรือนแถวไม้เก่า และความยาวโดยรวมของอาคารนั้นมีมากกว่า 28 เมตร พื้นที่ในช่วง 12-16 เมตรของความยาวอาคารจะต้องเป็นพื้นที่ว่าง ไม่มีสิ่งปกคลุม และจะต้องมีระยะร่นจากเขตที่ดินด้านหลัง 2 เมตรหากสูงไม่เกิน 9 เมตร และจะมีการควบคุมขอบเขตความสูงของอาคาร โดยในช่วงความยาว 12 เมตรแรก เสนอแนะให้การต่อเติมมีความสูงน้อยกว่าหรือเท่ากันกับเรือนแถวไม้เดิม เพื่อให้ส่วนที่ต่อเติมนั้นไม่สูงโดดเด่นไปจากบริบทแล้วรบกวนทัศนียภาพโดยรวมของพื้นที่ เมื่อมองจากฝั่งพื้นที่ของวัดนิมมานรดีที่ถูกกำหนดให้เป็นจุดกำหนดมุมมองที่ทำการวิเคราะห์การแลเห็นไว้เพื่อกำหนดโซนควบคุมทัศนียภาพรวม และในช่วงระยะตั้งแต่ 16 เมตรเป็นต้นไป สามารถสร้างได้สูงถึง 8 เมตร โดยการอ้างอิงจากข้อบัญญัติกฎกระทรวงในปัจจุบันที่ระบุไว้ว่าอาคารที่สร้างติดถนนสาธารณะควรจะต้องมีความสูงของอาคารไม่เกิน2เท่าของความกว้างถนน ซึ่งซอยเทอดไท90 ซึ่งเป็นถนนสาธารณะที่อยู่ในพื้นที่มีความกว้าง 4 เมตร

5.1.3 บริบทโดยรอบอาคาร

อ้างอิงจากแนวคิดของวิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2526) มีการกล่าวถึงในเรื่องของการสร้างอาณาเขตครอบครอง (Territoriality) ซึ่งมีความหมายว่าพื้นที่ที่ถูกใช้เป็นประจำโดยกลุ่มคนหรือบุคคล จนทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับทำกิจกรรมนั้น ๆ

เป็นสาเหตุให้ผู้วิจัยเห็นถึงโอกาสในการพัฒนาหรือปรับปรุงให้ชานริมน้ำด้านหน้าให้ผู้คนในพื้นที่มาใช้งานและเกิดกิจกรรมติดต่อกันจนเป็นกิจวัตรและเกิดเป็นบริเวณที่

Ref. code: 25616016030162EVQ

สะท้อนถึงการใช้งานของคนในพื้นที่ในปัจจุบันที่ยังสัมพันธ์กับลักษณะของพื้นที่ได้ โดยจะมีการเสนอแนะการปรับปรุงหรือพัฒนาพื้นที่บริเวณชานริมน้ำให้ดึงดูดให้คนในพื้นที่และผู้เยี่ยมชมเข้ามาใช้งาน จนเกิดเป็นกิจกรรมในพื้นที่

จากการลงสำรวจพื้นที่ศึกษาและเก็บข้อมูลตามการแยกประเภทคุณสมบัติของพื้นที่สาธารณะในชุมชนพบว่าจากคุณสมบัติด้านกายภาพในด้านของความผ่อนคลายที่เป็นส่วนประกอบของธรรมชาติในบริเวณพื้นที่ศึกษานั้นมีต้นทุนในด้านนี้ที่เป็นคลองภาษีเจริญอยู่แล้วเป็นสาเหตุทำให้ผู้วิจัยมุ่งเน้นการพัฒนาไปที่กายภาพในส่วนของความสะดวกสบายเป็นหลัก

ประกอบกับผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่เกี่ยวกับพื้นที่ทางสังคมว่าเกิดขึ้นในส่วนใดของพื้นที่บ้าง ทำให้ทราบว่าพื้นที่ที่เกิดการจับกลุ่มพูดคุยหรือเป็นพื้นที่ที่เป็นจุดรวมตัวของผู้คนในพื้นที่จะเป็นบริเวณร้านกาแฟ ซึ่งลักษณะของร้านกาแฟจะมีการตั้งโต๊ะหรือม้านั่งเพื่อให้ลูกค้านั่งรวมกันและเกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารกัน แต่ในปัจจุบันนั้นการกระจุกและรวมตัวของผู้คนย้ายไปอยู่ในบริเวณปลายสะพานข้ามคลองที่เป็นจุดตัดของการสัญจรในพื้นที่ นอกจากนั้นยังสามารถพบได้ในพื้นที่ที่เป็นร้านอาหาร เมื่อวิเคราะห์หาจุดที่เหมือนกันของพื้นที่ทั้งสองช่วงเวลา พบว่าพื้นที่ที่มีผู้คนมากระจุกตัวหรือรวมกันนั้นจะมีลักษณะพื้นที่ที่มีที่นั่งหรือม้านั่งคอยอำนวยความสะดวก ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำเอาข้อมูลในส่วนนี้มาเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้อ้างอิงในการออกแบบและปรับปรุงพื้นที่

เมื่อลงสำรวจพื้นที่แล้วผู้วิจัยพบว่าในพื้นที่ศึกษายังมีพื้นที่ที่มีส่วนประกอบในด้านความสะดวกสบาย เช่น ม้านั่ง ร้ั้วกั้น พื้นที่ที่แสงแดดส่องถึง ฯลฯ และนำมาระบุลงในแผนผังร่วมกับระดับการปิดกั้นของพื้นที่ ซึ่งจะได้แผนผังรวมของพื้นที่ชานริมน้ำด้านหน้า ดังนี้ (ภาพที่ 5.6)

Ref. code: 25616016030162EVQ

สัญลักษณ์สี	ความหมาย
	ไม่กั้นอาณาเขต ไม่มีการแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ ผู้อื่นสามารถเข้าไปในเขตพื้นที่ได้ คล้ายพื้นที่สาธารณะ
	มีการใช้พื้นที่เพื่อการประกอบกิจการและค้าขาย โดยเป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะ เปิดให้ลูกค้าเข้ามาใช้บริการ
	มีการวางสิ่งของเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของสถานที่ หรือมีการใช้งานพื้นที่เปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของบ้าน และทำเป็นกิจวัตรประจำวัน เช่น พื้นที่ล้างจาน พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่รับแขก
	มีการกั้นอาณาเขตไม่ให้ผู้อื่นรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ของตนเอง โดยการกั้นรั้วเพื่อกำหนดขอบเขต

สัญลักษณ์สี	ความหมาย		กายภาพที่เข้าข่าย
	Comfort	Sense	บริเวณที่เป็นทางผ่านของลม บริเวณที่แสงแดดส่องถึง บริเวณที่มีความร่มรื่น
		Physical	บริเวณที่มีที่นั่ง บริเวณที่เป็นจุดตัดของทางเดิน บริเวณที่เป็นส่วนกลางของชุมชน
		Social& Psychological	บริเวณที่มีรั้วกั้น/มีการกั้นอาณาเขต
	Relaxation		บริเวณพื้นที่ริมน้ำ/พื้นที่ติดกับน้ำ บริเวณที่มีพื้นที่สีเขียว/ปลูกต้นไม้

ภาพที่ 5.6 แสดงการนำเอากายภาพที่มีในพื้นที่และการใช้งานมาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อแบ่งประเภทและคัดเลือกพื้นที่ที่สามารถนำมาพัฒนาต่อได้. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

โดยผู้วิจัยเลือกปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ชานริมน้ำที่อยู่ใน 2 ระดับแรก คือในส่วนของพื้นที่ที่ไม่มีการปิดกั้นอาณาเขต (หมายเลข 1, 2 และ6) และพื้นที่เพื่อการประกอบกิจการและค้าขาย (หมายเลข 3, 4 และ5) เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ยังมีความเป็นสาธารณะอยู่ และมีกายภาพเป็นพื้นที่ที่มีส่วนประกอบในด้านความสะดวกสบาย เช่น ม้านั่ง รั้วกั้น พื้นที่ที่แสงแดดส่องถึง ฯลฯ ทำให้มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่ให้ดึงดูดผู้คนในชุมชนและผู้ที่มาเยี่ยมชม (ภาพที่ 5.7)

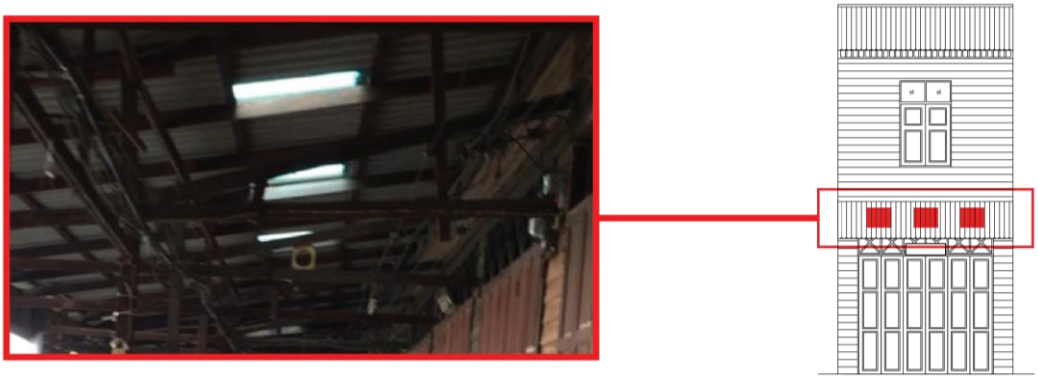
ภาพที่ 5.7 แผนผังแสดงพื้นที่ที่เลือกมาพัฒนา. โดยผู้วิจัย, 2562.

การปรับปรุงนั้นจะถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) ชานริมน้ำ (2) หลังคาคลุมชานริมน้ำ และ (3) องค์ประกอบทางกายภาพจากคุณสมบัติพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น ม้านั่ง รั้ว ฯลฯ

เริ่มจากชานริมน้ำที่มีการเสนอแนะไปในหัวข้อที่ 5.1.1 เกี่ยวกับการเสริมความแข็งแรงของวัสดุเลียนแบบที่ใช้ในการปูพื้นชานริมน้ำแล้ว ในส่วนนี้ผู้วิจัยจึงอยากเสนอแนะเพิ่มเติมในส่วนของการเสริมความแข็งแรงของโครงสร้างชานริมน้ำให้มีความแข็งแรงมากขึ้น เพื่อรองรับน้ำหนักบรรทุกที่มากขึ้น ในกรณีที่มีคนมาใช้กิจกรรมในพื้นที่เป็นจำนวนมาก

ในส่วนของหลังคาชานริมน้ำที่มีการเสนอแนะแนวทางที่ใช้วัสดุใกล้เคียงกันมาแทนที่ จะมีการแนะนำเพิ่มเติมในส่วนของการปรับวัสดุมุงในบางจุดให้เป็นวัสดุโปร่งแสง เพื่อนำเอาแสงสว่างเข้ามาในพื้นที่ เกิดแสงสว่างที่เพียงพอ (ภาพที่ 5.8) และมีการเพิ่มเติมในส่วนของวัสดุที่มีฉนวนกันความร้อนด้วย

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาพที่ 5.8 ภาพแสดงการนำเอากระเบื้องโปร่งแสงมาใช้มุงบริเวณหลังคาชานริมน้ำ. โดยผู้วิจัย, 2562.

ซึ่งการปรับปรุงทั้งสองส่วนนี้เป็นการปรับปรุงความพร้อมของพื้นที่ให้แข็งแรงและทนทานเพื่อรองรับจำนวนคนที่มากขึ้น และอีกจุดประสงค์หนึ่งคือการปรับเปลี่ยนให้พื้นที่นั้นมีภาวะสบายในการนั่งเพื่อพูดคุยหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ปรับเป็นพื้นที่โปร่งเพื่อระบายลม การติดตั้งฉนวนความร้อนบนหลังคาเพื่อลดความร้อน การปรับวัสดุมุงบางส่วนให้โปร่งแสงเพื่อให้เกิดแสงที่เพียงพอในพื้นที่

และสุดท้ายในส่วนขององค์ประกอบทางกายภาพจากคุณสมบัติพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ในพื้นที่ที่ไม่มีการปิดกั้นอาณาเขตและในส่วนของพื้นที่เพื่อการประกอบกิจการและค้าขาย ผู้วิจัยเสนอแนะให้มีการเสริมในส่วนของม้านั่ง โต๊ะ พื้นที่สีเขียว เพื่อดึงดูดให้ผู้คนมาใช้งาน และเกิดการใช้งานพื้นที่ และในพื้นที่ที่มีการแสดงความเป็นเจ้าของสถานที่ และพื้นที่ที่มีการกั้นอาณาเขต ผู้วิจัยเสนอแนะเพิ่มเติมในส่วนของการกั้นรั้ว เพื่อให้ผู้ใช้งานเกิดความเป็นส่วนตัว

5.2 เสนอแนะแนวทาง

ผลจากการลงสำรวจพื้นที่และวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบแผงอาคารของเรือนแถวไม้ริมน้ำนั้นมีการปรับเปลี่ยนไปในทิศทางที่คล้ายหรือใกล้เคียงกัน โดยปรับให้มีลักษณะที่โปร่งแสงมากขึ้น ไม่มืดทึบ มีลักษณะของการเปลี่ยนให้เป็นวัสดุที่โปร่งใสไม่ทึบแสง เช่น การปรับให้เป็นบานกระจก หรือบานเกล็ด ฯลฯ เป็นสาเหตุทำให้ผู้วิจัยมีการเสนอแนะแนวทางเพิ่มเติมเพื่อเป็นตัวเลือกในการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบเหล่านี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ปรับเปลี่ยนช่องเปิดให้มีความโปร่งแสงมากขึ้น หรือมีการติดตั้งบานกระจกหรือมุ้งลวดบริเวณด้านหลังช่องเปิด เพื่อให้ภายในอาคารนั้นไม่ปิดทึบหรือมืดจนเกินไป

2. บริเวณช่องลมทั้ง 2 จุดควรมีการเสนอแนะให้ติดตั้งตะแกรงหรือมุ้งลวดบริเวณด้านใน เพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์หรือแมลงต่าง ๆ เข้าไปในอาคาร โดยเป็นการปรับปรุงที่ช่องลมนั้นยัง

Ref. code: 25616016030162EVQ

สามารถระบายลมได้ตามเดิม หรือมีการติดตั้งบานกระจกบริเวณด้านหลังช่องลม ในกรณีที่มีการติดตั้งเครื่องปรับอากาศ

องค์ประกอบที่ถูกเสนอแนะให้มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุ เช่น หลังคา ผนัง ผู้วิจัยเสนอแนะให้วัสดุที่นำมาเปลี่ยนหรือแทนที่นั้นมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันกับวัสดุเดิมที่มีอยู่ อาจจะมีการนำเอาวัสดุที่มีความแข็งแรงหรือทนทานกว่ามาใช้แทน และมีการควบคุมโทนสีให้คล้ายของเดิม โดยผู้วิจัยเสนอแนะใช้โทนสีน้ำตาลที่คล้ายกับสีไม้ของอาคารเรือนแถวไม้ในปัจจุบัน โดยจะมีลักษณะ ดังนี้ (ภาพที่ 5.9)

ภาพที่ 5.9 แสดงโทนสีที่ผู้วิจัยเสนอแนะให้ใช้ในการปรับเปลี่ยนและต่อเติมอาคาร. โดยผู้วิจัย, 2562.

ต่อมาเป็นในส่วนของอาคารที่ถูกสร้างต่อเติมขึ้นมา โดยขอบเขตของการต่อเติมต่าง ๆ ได้กล่าวไปในหัวข้อที่ 5.1.2 และในส่วนของการออกแบบหรือรูปแบบอาคารที่ต่อเติมนั้น ผู้วิจัยเลือกที่จะนำเอาหนึ่งในวิธีของทฤษฎีการปรับปรุง ซ่อมแซม ต่อเติมอาคารที่ไม่ใช่อาคารสำคัญในเขตพื้นที่อนุรักษ์ ของ Mamley and Guises มาปรับใช้ ซึ่งจะเป็นการเคารพองค์ประกอบของอาคารสำคัญ เป็นวิธีการที่จะนำเอาส่วนที่เป็นเอกลักษณ์หรือที่เห็นเด่นชัดของอาคารมาเป็นตัวกำหนดในการออกแบบ เช่น สัดส่วนอาคาร รูปแบบขององค์ประกอบต่าง ๆ รูปทรงหลังคา เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของย่านให้ไปในทิศทางเดียวกัน

โดยผู้วิจัยเสนอแนะให้ขนาดช่องเปิดของอาคารที่ถูกต่อเติมใหม่มีขนาดเท่ากับองค์ประกอบของอาคารเรือนแถวไม้ที่อยู่ด้านหน้า เพื่อให้อาคารนั้นมีรูปร่างหน้าตาที่คล้ายกัน หรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น การมีช่องเปิดประตูที่ขนาดและสัดส่วนเท่ากันกับประตูบานเฟี้ยมของอาคารเรือนแถวไม้ที่มีความกว้างที่ 2.70 เมตร และสูง 2.40 เมตร หรือทำสัดส่วนช่องเปิดหน้าต่างที่มีความกว้างอยู่ที่ 0.80 เมตร และความสูงอยู่ที่ 1.20 เมตร

นอกจากนั้นในเรื่องของวัสดุและโทนสีของอาคารที่สร้างใหม่ควรมีความคล้ายคลึงหรือเป็นโทนเดียวกันกับอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า โดยผู้วิจัยเสนอแนะใช้โทนสีน้ำตาลที่คล้ายกับสีไม้ของอาคารเรือนแถวไม้ในปัจจุบัน (ภาพที่ 5.9)

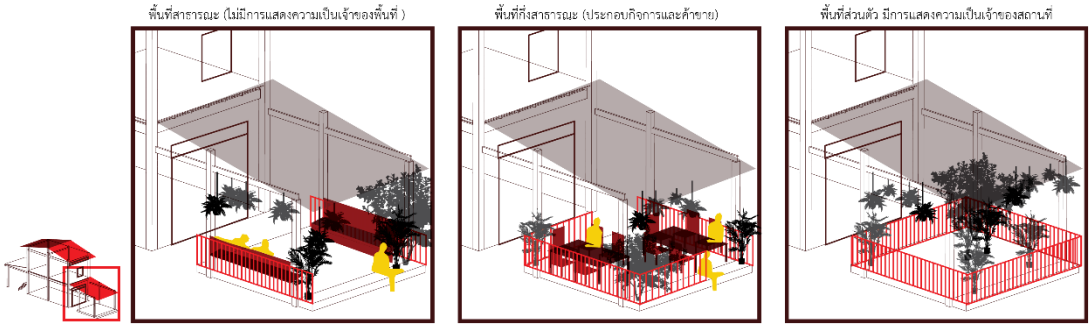
Ref. code: 25616016030162EVQ

โดยจะเห็นว่าแนวคิดนี้เน้นย้ำถึงการรักษาภาพลักษณ์ของย่านให้ไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะเข้าข่ายของวัตถุประสงค์ในงานวิจัยนี้ที่มีความพยายามที่จะปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารได้ โดยที่ยังสามารถเก็บสภาพสภาพของทัศนียภาพโดยรวมของพื้นที่ไว้ได้อยู่

นอกจากนั้นในส่วนของพื้นที่ชานริมน้ำด้านหน้าอาคารที่เป็นบริบทสำคัญ ผู้วิจัยมีการเสนอแนะให้มีการปรับปรุงทางกายภาพของอาคารให้เป็นจุดดึงดูดให้ผู้คนมาใช้งานในบริเวณพื้นที่มากขึ้น ก่อให้เกิดกิจกรรมขึ้นในพื้นที่ โดยพื้นที่ที่ผู้วิจัยเลือกนำมาพัฒนาคือ พื้นที่ที่ไม่มีการปิดกั้นอาณาเขต และพื้นที่เพื่อการประกอบกิจการและค้าขาย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยังมีความเป็นสาธารณะอยู่ โดยจะมีการเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไปของคุณสมบัติของพื้นที่สาธารณะ ในด้านกายภาพ ซึ่งจากการศึกษามีอยู่ด้วยกัน 2 ส่วน ได้แก่ ความสะดวกสบาย และความผ่อนคลาย ในส่วนของความผ่อนคลายให้ความหมายว่าคนจะรู้สึกผ่อนคลายเมื่อมีส่วนประกอบของธรรมชาติ โดยในพื้นที่นั้นมีทุนขององค์ประกอบธรรมชาติซึ่งคือคลองภาษีเจริญที่เป็นแหล่งน้ำอยู่แล้ว ทำให้ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปในเรื่องของความสะดวกสบาย ซึ่งจะประกอบไปด้วย 3 ส่วนย่อย

โดยส่วนแรกจะเกี่ยวกับ ภาวะสบาย, ความร่มรื่น, มีแสงสว่างเพียงพอ, เป็นทางผ่านของลม ซึ่งในส่วนนี้จะมีการนำเสนอการปรับปรุงพื้นที่ให้เกิดภาวะสบายขึ้น ได้แก่ การวางต้นไม้หรือปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นให้เกิดความร่มรื่นในพื้นที่, การปรับเปลี่ยนวัสดุมุงหลังคาคลุมชานริมน้ำให้มีลักษณะโปร่งแสงเพื่อแสงแดดที่เพียงพอภายในพื้นที่, หากมีการกั้นรั้ว จะเสนอแนะรูปแบบของรั้วให้มีลักษณะโปร่ง ไม่ทึบตัน ส่วนที่สองจะเป็น กายภาพที่อำนวยความสะดวกทั้งหลาย เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ม้านั่ง ฯลฯ โดยในส่วนนี้มักพบเห็นได้มากในส่วนของบริเวณที่มีผู้ที่เข้ามาใช้บริการ เช่น ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ฯลฯ และสุดท้ายคือส่วนของการโอบล้อมของพื้นที่ ทำให้ผู้คนรู้สึกปลอดภัย โดยจะนำทั้งหมดมาปรับใช้กับพื้นที่ลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ (ภาพที่ 5.10)

และนอกจากนั้นจะมีการเสนอแนะในส่วนที่เป็นพื้นที่ส่วนตัว ให้มีการกั้นรั้วที่เพิ่มความเป็นส่วนตัวให้กับเจ้าของพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นการแบ่งอาณาเขตของพื้นที่ ไม่ให้ผู้อื่นบุกรุกเข้าไปในพื้นที่

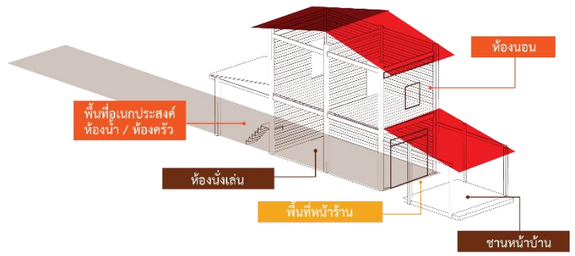
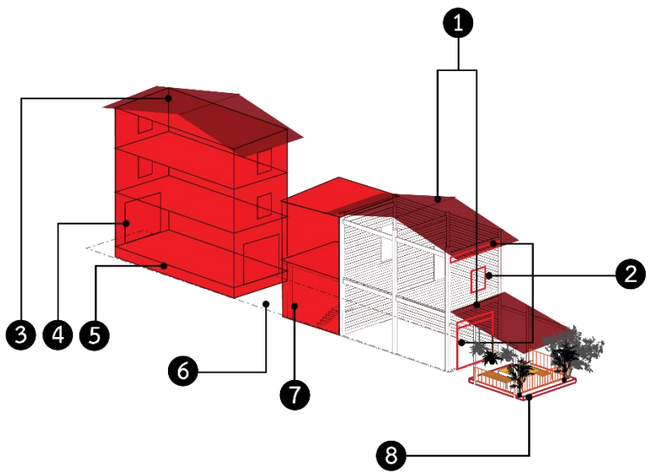
ภาพที่ 5.10 แสดงแนวทางการปรับเปลี่ยนพื้นที่ชานริมน้ำในแต่ละประเภท. โดยผู้วิจัย, 2562.

Ref. code: 25616016030162EVQ

5.2.1 การเสนอแนะแนวทางสำหรับอาคารประเภทต่อเติมน้อย

ตารางที่ 5.3

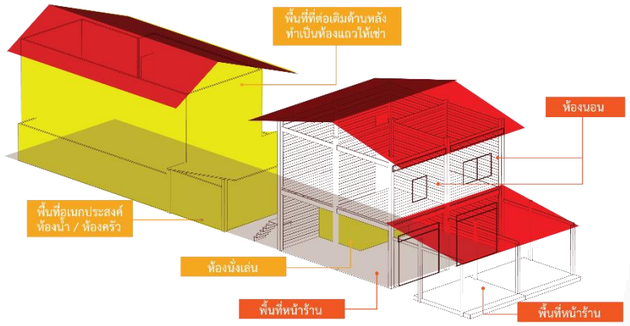
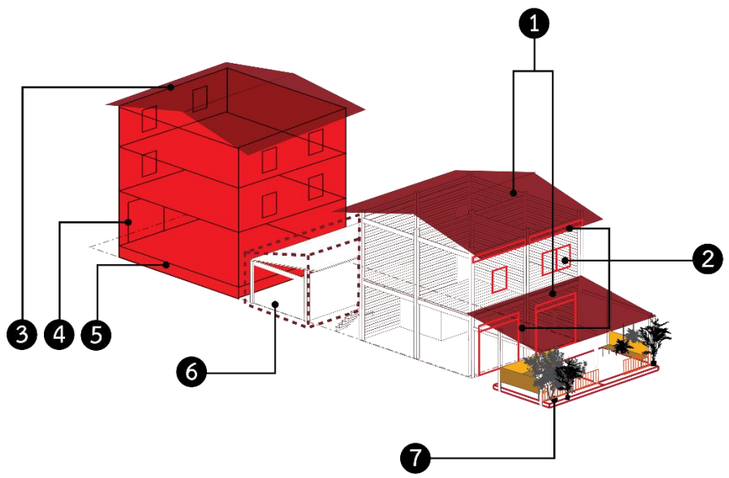
เสนอแนวทางการปรับปรุงต่อเติมของอาคาร อ.19

<table>
<tr><td rowspan="6">
</td><td colspan="3">ลักษณะของอาคาร อ.19 ในปัจจุบัน</td></tr>
<tr><td colspan="2"> </td><td>ผู้วิจัยเลือกอาคาร อ.19 มาเป็นตัวอย่างในการเสนอแนะแนวทาง เนื่องจากเป็นอาคารที่ปล่อยเช่า ไม่เคยได้รับการต่อเติมอาคารในส่วนใดมาก่อน ประกอบกับจากการสัมภาษณ์ผู้เช่าอาศัยในปัจจุบันทำให้ทราบว่าในปัจจุบันนั้นมีการปล่อยขายอาคารอยู่ และในอนาคตหากมีการซื้อขายสำเร็จ อาจจะทำให้อาคาร อ.19 เป็นอาคารที่มีแนวโน้มที่จะถูกปรับปรุงและต่อเติมในอนาคต</td></tr>
<tr><td>เรือนแถวไม้</td><td colspan="2">องค์ประกอบแผงหน้าอาคารมีลักษณะเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง</td></tr>
<tr><td>ลักษณะการต่อเติม</td><td colspan="2">ไม่มีการต่อเติม แต่มีการปรับเปลี่ยนการใช้งาน</td></tr>
<tr><td>พื้นที่ชานริมน้ำ</td><td colspan="2">มีพื้นที่นั่งสำหรับให้ลูกค้าที่มาใช้บริการ</td></tr>
<tr><td>กิจกรรมที่เกิดขึ้น</td><td colspan="2">เป็นพื้นที่อยู่อาศัย และใช้บริเวณพื้นที่ทางเดินเป็นพื้นที่หน้าร้าน</td></tr>
<tr><td rowspan="9">
</td><td colspan="3">เสนอแนวทางการปรับปรุงต่อเติมของอาคาร อ.19</td></tr>
<tr><td>ประเภท</td><td>NO.</td><td>เสนอแนวทาง</td></tr>
<tr><td rowspan="2">อาคารเรือนแถวไม้</td><td>1</td><td>องค์ประกอบจำพวกหลังคา วัสดุมุงผนัง และหลังคาคลุมชานริมน้ำควรมีการใช้วัสดุมุงที่มีโทนสีที่ใกล้เคียงกับของเดิม หรือบริบทรอบข้าง โดยผู้อยู่อาศัยนั้นสามารถปรับใช้วัสดุที่มีความแข็งแรงคงทนกว่าวัสดุเดิมได้</td></tr>
<tr><td>2</td><td>องค์ประกอบที่เป็นช่องเปิด ผู้วิจัยเสนอให้มีการเก็บสัดส่วนขององค์ประกอบไว้ และเปลี่ยนการวัสดุปิดช่องเปิดตามความต้องการของผู้อยู่อาศัย</td></tr>
<tr><td rowspan="5">ส่วนที่ถูกต่อเติม</td><td>3</td><td>เสนอแนะให้ทำหลังคาเลียนแบบสัดส่วนและรูปแบบของอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า เพื่อสร้างความกลมกลืนให้กับบริบท</td></tr>
<tr><td>4</td><td>เสนอแนะให้มีการใช้ช่องเปิดต่าง ๆ ให้มีสัดส่วนหรือรูปแบบเดียวกันกับอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า เพื่อสร้างบรรยากาศและความกลมกลืนกับบริบทได้</td></tr>
<tr><td>5</td><td>ยกระดับพื้นอาคารให้สูงกว่าพื้นดินหรือพื้นทางเดินด้านหน้าอาคาร 0.50 เมตร</td></tr>
<tr><td>6</td><td>พื้นที่ในบริเวณนี้ควรเป็นพื้นที่ว่าง ปราศจากสิ่งปกคลุมเพื่อให้ถูกตามข้อบัญญัติกฎหมาย</td></tr>
<tr><td>7</td><td>เป็นส่วนต่อเติมที่มีการควบคุมความสูงให้ไม่สูงกว่าอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า เพื่อไม่ให้สูงไปรบกวนทัศนียภาพของพื้นที่ ที่มองมาจากฝั่งวัดนิมมานรดี</td></tr>
<tr><td>พื้นที่ชานริมน้ำ</td><td>8</td><td>เนื่องจากอาคาร อ.19 เป็นพื้นที่ที่เป็นกึ่งสาธารณะที่เป็นร้านค้า ที่เป็นร้านกาแฟซึ่งสามารถนั่งเป็นระยะเวลาหนึ่งได้ ทำให้ผู้วิจัยเสนอแนวทางในการปรับปรุงดังนี้ (1) เพิ่มชุดโต๊ะและเก้าอี้ให้มีจำนวนมากขึ้น (2) มีการกั้นรั้วล้อมรอบชานริมน้ำ เพื่อสร้างความโอบล้อมและความเป็นส่วนตัวให้กับผู้ที่มาใช้บริการ โดยลักษณะของรั้วนั้นควรมีความโปร่งและไม่ทึบตัน เพื่อการระบายอากาศที่ดี (3) เพิ่มในส่วนของต้นไม้หรือพื้นที่สีเขียวเข้าไปรอบพื้นที่ เพื่อให้เกิดความร่มรื่น และทำให้ลูกค้านั่งได้นานขึ้น (4) มีการปรับเปลี่ยนวัสดุมุงหลังคาบางส่วนให้โปร่งแสง เพื่อให้แสงสว่างส่องถึง ไม่มืดทึบ</td></tr>
</table>

5.2.2 การเสนอแนะแนวทางสำหรับอาคารประเภทต่อเติมปานกลาง

ตารางที่ 5.4

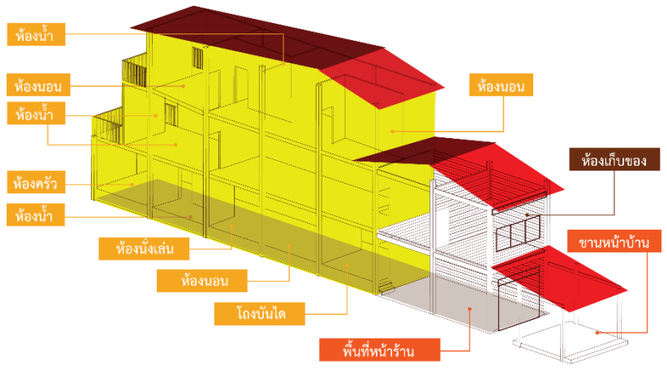
เสนอแนวทางการปรับปรุงต่อเติมของอาคาร อ.20-21

<table>
<tr><td rowspan="2">
</td><td colspan="3">ลักษณะของอาคาร อ.20-21 ในปัจจุบัน</td></tr>
<tr><td colspan="2"> </td><td>เลือกอาคาร อ.20-21 มาเป็นตัวอย่างในการเสนอแนะแนวทาง เนื่องจากเป็นอาคารที่ส่วนต่อเติมด้านหลังนั้นมีการสร้างพร้อมกันกับอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า ทำให้ส่วนต่อเติมของอาคารหลังนี้ เริ่มมีการทรุดโทรมลง ในอนาคตอาจจะต้องมีการปรับปรุงหรือสร้างอาคารขึ้นใหม่ เพื่อให้มีความคงทนถาวรมากขึ้น</td></tr>
<tr><td></td><td>เรือนแถวไม้</td><td colspan="2">องค์ประกอบแผงหน้าอาคารมีลักษณะเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง</td></tr>
<tr><td></td><td>ลักษณะการต่อเติม</td><td colspan="2">อาคารไม้สูง 2 ชั้น มีจุดประสงค์เพื่อเป็นห้องแถวปล่อยเช่า</td></tr>
<tr><td></td><td>พื้นที่ชานริมน้ำ</td><td colspan="2">มีพื้นที่นั่งสำหรับผู้ที่เข้ามาใช้บริการ และมีรั้วกั้นอาณาเขตของคน</td></tr>
<tr><td></td><td>กิจกรรมที่เกิดขึ้น</td><td colspan="2">เป็นพื้นที่อยู่อาศัยและมีการขายของเต็มพื้นที่หน้าร้านและชานริมน้ำ</td></tr>
<tr><td rowspan="8">
</td><td colspan="3">เสนอแนวทางการปรับปรุงต่อเติมของอาคาร อ.20-21</td></tr>
<tr><td>ประเภท</td><td>NO.</td><td>เสนอแนวทาง</td></tr>
<tr><td rowspan="2">อาคาร
เรือนแถวไม้</td><td>1</td><td>องค์ประกอบจำพวกหลังคา วัสดุมุงผนัง และหลังคาคลุมชานริมน้ำควรมีการใช้วัสดุมุงที่มีโทนสีที่ใกล้เคียงกับของเดิม หรือบริบทรอบข้าง โดยผู้อยู่อาศัยนั้นสามารถปรับใช้วัสดุที่มีความแข็งแรงคงทนกว่าวัสดุเดิมได้
โดยเฉพาะอาคารในส่วนของหลังคาคลุมชนริมน้ำ ควรมีการปรับวัสดุมุงหลังคาบางส่วนให้เป็นวัสดุมุงโปร่งแสง เพื่อเพิ่มแสงสว่างให้กับพื้นที่ใต้หลังคา</td></tr>
<tr><td>2</td><td>องค์ประกอบที่เป็นช่องเปิด ผู้วิจัยเสนอให้มีการเก็บสัดส่วนขององค์ประกอบไว้ และเปลี่ยนการวัสดุปิดช่องเปิดตามความต้องการของผู้อยู่อาศัย</td></tr>
<tr><td rowspan="4">ส่วนที่
ถูกต่อเติม</td><td>3</td><td>เสนอแนะให้ทำหลังคาเลียนแบบสัดส่วนและรูปแบบของอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า เพื่อสร้างความกลมกลืนให้กับบริบท</td></tr>
<tr><td>4</td><td>เสนอแนะให้มีการใช้ช่องเปิดต่าง ๆ ให้มีสัดส่วนหรือรูปแบบเดียวกันกับอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า เพื่อสร้างบรรยากาศและความกลมกลืนกับบริบทได้</td></tr>
<tr><td>5</td><td>ยกระดับพื้นอาคารให้สูงกว่าพื้นดินหรือพื้นทางเดินด้านหน้าอาคาร 0.50 เมตร</td></tr>
<tr><td>6</td><td>ในกรณีที่มีการสร้างอาคารหรือต่อเติมอาคารใหม่ ควรมีการรื้อถอนอาคารบริเวณส่วนนี้ออก เพื่อให้ถูกตามข้อบัญญัติกฎหมาย</td></tr>
<tr><td>พื้นที่
ชานริมน้ำ</td><td>7</td><td>เนื่องจากอาคาร อ. 20-21 นั้นเป็นพื้นที่ที่เป็นกึ่งสาธารณะที่เป็นร้านค้า ทำให้ผู้วิจัยเสนอแนวทางในการปรับปรุงดังนี้ (1) เพิ่มม้านั่งให้มีจำนวนมากขึ้น เพื่อให้ผู้คนเข้ามาใช้ประโยชน์หรือทำกิจกรรมในพื้นที่ (2) มีการกั้นรั้วระหว่างชานน้ำกับแหล่งน้ำเพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับผู้ที่มาใช้งาน โดยลักษณะของรั้วนั้นควรมีความโปร่งและไม่ทึบตัน เพื่อการระบายอากาศที่ดี (3) เพิ่มในส่วนของต้นไม้หรือพื้นที่สีเขียวเข้าไป เกิดความร่มรื่น เพื่อดึงดูดให้คนเข้าไปใช้งานมากขึ้น (4) มีการปรับเปลี่ยนวัสดุมุงหลังคาบางส่วนให้โปร่งแสง เพื่อให้แสงสว่างส่องถึง ไม่มืดทึบ</td></tr>
</table>

5.2.3 การเสนอแนะแนวทางสำหรับอาคารประเภทต่อเติมมาก

ตารางที่ 5.5

เสนอแนวทางการปรับปรุงต่อเติมของอาคาร อ.26

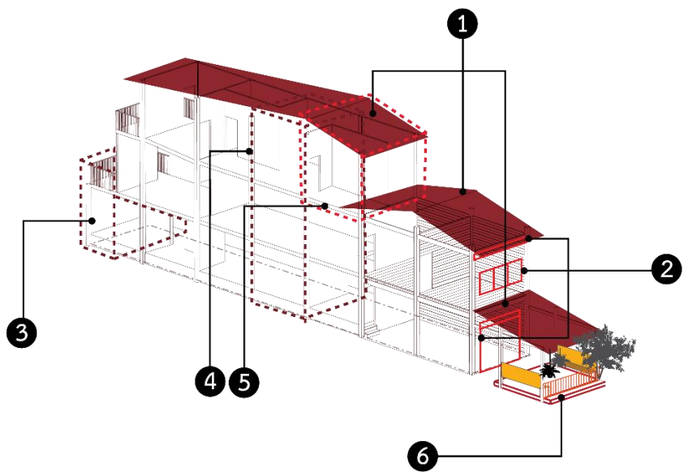

ลักษณะของอาคาร อ.26 ในปัจจุบัน

เลือกอาคาร อ.26 มาเป็นตัวอย่างในการเสนอแนะแนวทาง เนื่องจากเป็นอาคารที่มีการต่อเติมที่สูงเกินจากอาคารเรือนแถวไม้ด้านหน้า ทำให้ส่วนต่อเติมนั้นโดดเด่นออกจากบริบทรอบข้าง เป็นสาเหตุทำให้ผู้วิจัยคัดเลือกอาคารเรือนแถวไม้นี้มาเป็นอาคารต้นแบบในการเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมกับอาคารประเภทนี้ อาคาร อ.26 เป็นอาคารที่ถูกต่อเติมเกินขอบเขตจนทำลายทัศนียภาพโดยรวม ทำให้ผู้วิจัยเสนอแนวทางในการปรับปรุงอาคารที่มีอยู่ให้กลมกลืนกับบริบทมากขึ้น และมีการเสนอแนะในกรณีที่หากมีการต่อเติมในอนาคตให้ถูกกับข้อบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ

เรือนแถวไม้	องค์ประกอบแผงหน้าอาคารมีลักษณะเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง
ลักษณะการต่อเติม	อาคารก่ออิฐฉาบปูนสูง 3 ชั้น ต่อเติมเพื่อขยับขยายที่อยู่อาศัย
พื้นที่ชานริมน้ำ	พื้นที่ชานหน้าบ้านให้ร้านอาหารที่อยู่คูหาข้าง ๆ เช่าเป็นพื้นที่ร้าน
กิจกรรมที่เกิดขึ้น	เป็นพื้นที่อยู่อาศัย

เสนอแนวทางการปรับปรุงต่อเติมของอาคาร อ.26

ประเภท	NO.	เสนอแนวทาง
อาคารเรือนแถวไม้	1	องค์ประกอบจำพวกหลังคา วัสดุมุงผนัง และหลังคาคลุมชานริมน้ำควรมีการใช้วัสดุมุงที่มีโทนสีที่ใกล้เคียงกับของเดิม หรือบริบทรอบข้าง โดยผู้อยู่อาศัยนั้นสามารถปรับใช้วัสดุที่มีความแข็งแรงคงทนกว่าวัสดุเดิมได้ โดยเฉพาะอาคารในส่วนของหลังคาคลุมชนริมน้ำ ควรมีการปรับวัสดุมุงหลังคาบางส่วนให้เป็นวัสดุมุงโปร่งแสง เพื่อเพิ่มแสงสว่างให้กับพื้นที่ใต้หลังคา
	2	องค์ประกอบที่เป็นช่องเปิด ผู้วิจัยเสนอให้มีการเก็บสัดส่วนขององค์ประกอบไว้ และเปลี่ยนการวัสดุปิดช่องเปิดตามความต้องการของผู้อยู่อาศัย
ส่วนที่ถูกต่อเติม	3	ควรรื้อถอนออกโดยเว้นระยะจากเขตที่ดิน 2 เมตร เพื่อให้ถูกตามข้อบัญญัติกฎหมาย
	4	ควรมีการรื้อถอนออก เพื่อไม่ให้ส่วนที่ต่อเติมนั้นรบกวนบริบทรอบข้าง หรือ ปรับเปลี่ยนวัสดุหรือโทนสีให้กลมกลืนกับบริบท
	5	ควรมีการรื้อถอนอาคารบริเวณส่วนนี้ออก เพื่อให้ถูกตามข้อบัญญัติกฎหมาย
พื้นที่ชานริมน้ำ	6	เนื่องจากอาคาร อ. 26 นั้นเป็นพื้นที่ที่เป็นกึ่งสาธารณะที่เป็นร้านค้า ทำให้ผู้วิจัยเสนอแนวทางในการปรับปรุงดังนี้ (1) เพิ่มม้านั่งให้มีจำนวนมากขึ้น เพื่อให้ผู้คนเข้ามาใช้ประโยชน์หรือทำกิจกรรมในพื้นที่ (2) มีการกั้นรั้วระหว่างชานน้ำกับแหล่งน้ำเพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับผู้ที่มาใช้งาน โดยลักษณะของรั้วนั้นควรมีความโปร่งและไม่ทึบตัน เพื่อการระบายอากาศที่ดี (3) เพิ่มในส่วนของต้นไม้หรือพื้นที่สีเขียวเข้าไป เกิดความร่มรื่น เพื่อ ดึงดูดให้คนเข้าไปใช้งานมากขึ้น (4) มีการปรับเปลี่ยนวัสดุมุงหลังคาบางส่วนให้โปร่งแสง เพื่อให้แสงสว่างส่องถึง ไม่มืดทึบ

5.3 ข้อจำกัดในงานวิจัย

(1) ในพื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนอาศัยอยู่จำนวนน้อย เนื่องจากมีการย้ายถิ่นไปอยู่บริเวณอื่น และทิ้งร้างที่พักอาศัยไป และบางส่วนนั้นออกไปทำงานนอกพื้นที่ศึกษา ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถทำการเก็บแบบสอบถามผู้อยู่อาศัยให้ครบในทุกคูหาได้ แต่เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีอยู่นั้นให้ความร่วมมือในการข้อมูลอย่างเต็มที่ จึงทำให้การเก็บข้อมูลในพื้นที่นั้นมีความครบถ้วนและสมบูรณ์ประมาณหนึ่ง

(2) ในพื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญนั้นเป็นชุมชนที่มีการแยกกรรมสิทธิ์ที่ดินออกเป็นสองส่วน ทำให้ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นเกิดการแบ่งแยกออกเป็นสองกลุ่ม คือกลุ่มผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯ และกลุ่มผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนเอกชน

(3) เนื่องจากกิจวัตรหลักของคนในชุมชนคือการค้าขายในพื้นที่ เมื่อผู้วิจัยทดลองลงสำรวจพื้นที่ตั้งแต่ช่วงเวลา 08.00 น. ผู้คนในชุมชนบางส่วนนั้นไม่สะดวกในการให้ความร่วมมือเพื่อให้ข้อมูล หรือไม่จดจ่อกับการให้ข้อมูลเท่าที่ควร และในช่วงเวลาหลังจาก 14.00 น. นั้นก็มีการเก็บร้านค้า และกลับเข้าที่พักอาศัย ทำให้ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลนั้นจะเป็นในช่วง 11.00 – 14.00 น. เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่การค้าขายน้อยลง และผู้ให้สัมภาษณ์สะดวกให้สัมภาษณ์

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

(1) มีการศึกษามุมมองในเทคนิค Seen Area Analysis เพิ่มเติม นอกจากมุมมองตรงพื้นที่วัดนิมมานรดี อาจจะเป็นในส่วนของมุมมองที่มองจากสะพานข้ามคลอง หรือมุมมองจากด้านในเรือโดยสาร เป็นต้น

(2) การแบ่งองค์ประกอบของแผงหน้าอาคารอาจจะมีการแบ่งที่ละเอียดกว่างานวิจัยชิ้นนี้ได้ โดยอาจจะระบุไปถึงรูปแบบเริ่มต้นที่แตกต่างกันของอาคารในส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯ และในส่วนของอาคารส่วนเอกชน รวมไปถึงการแบ่งประเภทของอาคารตามลักษณะการต่อเติม ควรจะมีการแบ่งประเภทที่ละเอียดมากขึ้น โดยนำเอาจุดประสงค์ในการต่อเติมเข้ามาแบ่งด้วย เช่น การต่อเติมเพื่อขยับขยายที่อยู่อาศัย การต่อเติมเพื่อการค้าขาย หรือการต่อเติมเพื่อให้เกิดความสวยงาม ฯลฯ

Ref. code: 25616016030162EVQ

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย. (2550). *ผังภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ปี พ.ศ. 2600 กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม สมุทรสาคร และสมุทรปราการ*. กรุงเทพฯ : กรมโยธิการและผังเมือง.

คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. (2525). *จดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์, จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องใน. โอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี.* กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2536). *การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ.* ม.ป.พ.

ฤทัย ใจจงรัก. (2539). *เรือนไทยเดิม.* กรุงเทพมหานคร: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์

ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. (2557). *การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและการอนุรักษ์เมือง.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์(พิมพ์ครั้งที่2)

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2526). *พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและวางแผน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ส.พลายน้อย. (2555). *ชื่อเสียงเรียงนาม ความรู้เรื่อง แม่น้ำลำคลอง.* Matichon Public Company Limited.

สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา. (2529). *น้ำ บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). *ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า เล่มที่ 2*. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

Carmona, M., Heath, T., Oc, T. & Tiesdell, S. (2013). *Public places urban spaces*. Oxford: Elsevier.

Deqi, S. (2004). *Chinese Vernacular Dwelling*. China.

Highfield, D. (1991). *The Construction of New Buildings Behind Historic Facades*. CRC Press

Rossi, A. (1999). *The Architecture of the city.* USA : The M.I.T. Press, p.97

Ref. code: 25616016030162EVQ

บทความวารสาร

เดชา บุญค้ำ. (2542). การอนุรักษ์ทัศนียทรัพยากร. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร. (2541). การศึกษาที่อยู่อาศัยริมน้ำบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง: กรณีศึกษาบริเวณตลาดน้ำบางคูเวียง. *สาระศาสตร์สถาปัตย์ 2*

ปยะพร กัญชนะ. (2537). *ตลาดน้ำ: ยานชุมชนริมน้ำ ในสังคมเมืองสยาม*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ

เมธี พิริยการนนท์. (2556). รูปแบบการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมแบบมีพลวัต เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์เมืองมหาสารคาม. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ครั้งที่ 13*, 237-246

ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. (2556). ย่านเมืองเก่าและชุมชนดั้งเดิมกับการอนุรักษ์. *วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 39 ฉบับที่ 2 ย่านเมืองเก่าและการอนุรักษ์*. กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์

สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2559). *คู่มือการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้างในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเมืองโบราณคดีศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี*.

วิทยานิพนธ์

ณัฐวุฒิ ชัวนินี. (2557). *การบริหารจัดการสถาปัตยกรรมในย่านเมืองเก่าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ตึกแถวในชุมชนวัดโอกาสสอง ถนนสุนทรวิจิตร จังหวัดนครพนม.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง.

สันติ ฉันทวิลาสวงศ์. (2521). *ความเข้าใจบางประการจากการศึกษาสถาปัตยกรรม "ห้องแถว".* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.

วิมลรัตน์ อิสระธรรมนูญ. (2543) *การศึกษาเพื่อจัดทำโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านสามแพร่ง.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.

อรศิริ ปาณินท์ และคณะ. (ม.ป.ป.). *รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะอาคารพักอาศัยย่านคลองบางกอกน้อย.* (รายงานการวิจัย).มหาวิทยาลัยศิลปากร. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.

อรวรรณ ศาสนียกุล. (2559) *แนวทางการอนุรักษ์ตึกแถวเอกชนในพื้นที่เมืองเก่า กรณีศึกษา ตึกแถวบนถนนกลางและถนนเยาวราช เมืองเก่าภูเก็ต.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง.

Ref. code: 25616016030162EVQ

อืนฮา ฉ่อย. (2558). *การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารและกิจกรรมของตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร.* (สารนิพนธ์การผังเมืองบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรมศาสตร์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

แนวหน้า. (2561). *สั่งฟื้น 10 คลองหนุนท่องเที่ยวทางน้ำ*. สืบค้นจาก https://www.naewna.com/local/362091

สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์. (2561). *กฎกระทรวง ฉบับที่ 55 พ.ศ.2543.* สืบค้นจาก http://download.asa.or.th/03media/04law/cba/mr/mr43-55r59.pdf

M Thai. (2561). *'ล้อ ราง เรือ' ยุทธศาสตร์แก้วิกฤตรถติดกรุงเทพฯ*. สืบค้นจาก https://news.mthai.com/webmaster-talk/664886.html

Tigersoft. (2561). *ภาษีป้าย คืออะไรและต้องจ่ายอย่างไร? วันนี้มีคำตอบ*. สืบค้นจาก https://tigersoft.co.th/2018/02/28/ภาษีป้าย

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาคผนวก

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในพื้นที่

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล .....
2. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
3. อายุ ..... ปี
4. อาชีพ .....
5. ความเกี่ยวข้องกับชุมชน .....

ส่วนที่ 2 : แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในพื้นที่

1. พื้นที่ชุมชนในสมัยก่อนมีลักษณะเป็นอย่างไร?
2. กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในสมัยก่อนนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง?
3. ประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้นเป็นอย่างไร? มีเหตุการณ์สำคัญใดเกิดขึ้นในพื้นที่หรือไม่?

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล .....
2. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
3. อายุ ..... ปี
4. อาชีพ .....

ส่วนที่ 2 : แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในพื้นที่

1. ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่? ในช่วงเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่ เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง?
2. ในสมัยก่อนบริเวณพื้นที่ศึกษานั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร? มีรูปภาพที่ถูกบันทึกในสมัยก่อนหรือไม่?

ส่วนที่ 3 : แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวัน

1. ในบริเวณตรงไหนบ้างที่เรียกได้ว่าเป็นจุดรวมตัวของคนในชุมชน? และพื้นที่นั้นมีลักษณะอย่างไร?
2. ท่านได้ทำการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงอาคารที่ใช้อาศัยอยู่ในปัจจุบันมากน้อยขนาดไหน

Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาคผนวก ข

แบบสอบถาม

แบบสอบถามสำหรับผู้ที่อยู่อาศัยในอาคารเรือนแถวไม้ริมน้ำ ตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ

ส่วนที่1 : ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ / ตอบแบบสอบถาม
รหัสอาคาร ..... จำนวนผู้อยู่อาศัยในอาคารหลังนี้ .....
ชื่อ-นามสกุลผู้ตอบแบบสอบถาม .....
อายุ ..... ปี เพศ .....

ส่วนที่2 : ข้อมูลเกี่ยวกับอาคาร

1. จำนวนชั้นอาคารเดิม ..... ชั้น จำนวนชั้นอาคารที่ต่อเติม ..... ชั้น

2. ท่านและครอบครัวอาศัยอยู่ในอาคารหลังนี้มาเป็นเวลา ..... ปี

3. ลักษณะการถือครองอาคารนี้เป็นอย่างไร
   - ☐ เป็นเจ้าของเอง (มีโฉนด)
   - ☐ เช่าช่วงจากผู้เช่าจริงอีกรอบหนึ่ง
   - ☐ เช่าจากเอกชน
   - ☐ เช่าจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
   - ☐ อื่น ๆ โปรดระบุ .....

4. ลักษณะการใช้ประโยชน์อาคารในปัจจุบัน (ตอบได้หลายข้อตามการใช้งานจริง)
   - ☐ อยู่อาศัย
   - ☐ ค้าขาย โปรดระบุ .....
   - ☐ โกดังเก็บของ
   - ☐ สำนักงาน โปรดระบุ .....
   - ☐ อื่น ๆ โปรดระบุ .....

ส่วนที่3 : ความคิดเห็นต่อคุณค่าอาคาร

5. ท่านคิดว่าอาคารที่อยู่อาศัยนี้ มีอายุประมาณ ..... ปี

6. ท่านคิดว่าอาคารนี้ควรอนุรักษ์หรือไม่ ☐ ควรอนุรักษ์ ☐ ไม่ควรอนุรักษ์
โปรดเขียนสนับสนุนความคิดเห็นของท่าน
.....
.....
.....

Ref. code: 25616016030162EVQ

7. ท่านรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับระบบขนส่งสาธารณะที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงหรือไม่

☐ รับทราบ ☐ ไม่รับทราบ

8. ท่านคิดว่าการมีระบบขนส่งสาธารณะที่อยู่ใกล้เคียง จะมีผลต่อท่านและอาคารอย่างไร

☐ โอกาสทางการค้าดีขึ้น
☐ อาคารอาจจะถูกรื้อถอน หรือเวนคืนจากการสร้างสถานี
☐ อาคารอาจจะถูกรื้อถอนและสร้างใหม่เป็นอาคารขนาดใหญ่หลายชั้น จากการพัฒนาของเจ้าของที่ดิน
☐ อื่น ๆ โปรดให้ความเห็น .....

9. ข้อคิดเห็นหรือข้อมูลอื่น ๆ เช่น ประวัติของพื้นที่ ที่มาของรูปแบบอาคาร หรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์

.....
.....
.....
.....

ส่วนที่4 : ลักษณะการใช้งานอาคาร และการปรับเปลี่ยนอาคารในปัจจุบัน

10. ลักษณะการใช้ประโยชน์อาคารของท่านในอดีต (ตอบได้หลายข้อตามการใช้งานจริง)

☐ อยู่อาศัย ☐ ค้าขาย โปรดระบุ .....
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ .....

11. ท่านได้ทำการปรับปรุงหรือต่อเติมอาคารของตนเองหรือไม่

☐ ปรับปรุง ☐ ต่อเติม ☐ ไม่ปรับปรุง

12. ระยะเวลา(ปีพ.ศ.)และเหตุผลในการต่อเติมอาคาร

.....
.....
.....

13. ท่านใช้งานในบริเวณส่วนใดของอาคารมากที่สุด (ทั้งในอดีต-ปัจจุบัน)

.....
.....

เพราะเหตุใด

.....
.....

Ref. code: 25616016030162EVQ

14. กรุณาวาดแผนผังของอาคารอยู่อาศัยของท่านในอดีต พร้อมเขียนลักษณะการใช้งานกำกับ

15. กรุณาวาดแผนผังเพื่อแสดงถึงลักษณะการต่อเติมอาคารของท่านในปัจจุบัน (ถ้ามี) หรือ โปรดระบุหากมีการปรับเปลี่ยนการใช้งานอาคาร

Ref. code: 25616016030162EVQ

16. ในอนาคต หากท่านสามารถต่อเติมอาคารได้ ท่านมีความประสงค์ที่จะทำการต่อเติมอาคารอยู่อาศัยในส่วนใดบ้าง เพราะเหตุใด

.....
.....
.....

17. ท่านมีความประสงค์ที่จะเก็บรักษาภาพรวมของพื้นที่ที่มีภาพลักษณ์เป็นเรือนแถวไม้หรือไม่

☐ ต้องการ ☐ ไม่ต้องการ

โปรดเขียนเหตุผลสนับสนุน

.....
.....
.....

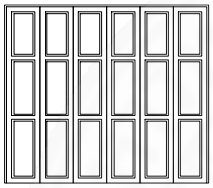
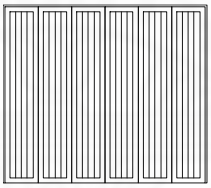
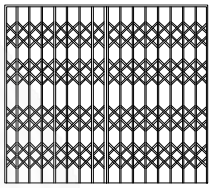
Ref. code: 25616016030162EVQ

ภาคผนวก ค
ลักษณะขององค์ประกอบในปัจจุบัน

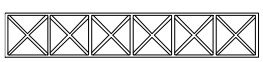
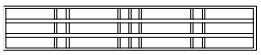
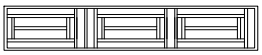
ลักษณะขององค์ประกอบของเรือนแถวไม้บริเวณตลาดน้ำคลองภาษีเจริญที่ปรากฏในปัจจุบัน

ตารางที่ ค.1

สรุปรูปแบบขององค์ประกอบที่มีในพื้นที่

รูปแบบของช่องเปิดประตูบานเฟี้ยม					
					
ประตูบานเฟี้ยมรูปแบบที่ 1		ประตูบานเฟี้ยมรูปแบบที่ 2		ประตูบานเฟี้ยมรูปแบบที่ 3	
อ.	01-29	อ.	-	อ.	-
ท.	36-40	ท.	30-35 ,41	ท.	42-43

รูปแบบของประตูบานเฟี้ยมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษานั้นมีอยู่ 3 รูปแบบด้วยกัน ซึ่งใน 2 รูปแบบแรกจะเป็นรูปแบบที่มีอยู่ก่อนแล้ว โดยที่อาคารในส่วนเอกชนนั้นจะมีรูปแบบช่องเปิดประตูบานเฟี้ยมเป็นรูปแบบที่ 1 ทั้งหมด และในรูปแบบที่ 3 คือรูปแบบที่เกิดขึ้นใหม่สามารถพบได้ในอาคารส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯ โดยผู้อยู่อาศัยนั้นทำการดัดแปลงโดยการถอดประตูบานเฟี้ยมออกและแทนที่ด้วยประตูเหล็กยืด

รูปแบบของช่องลมเหนือช่องเปิดประตู							
						ไม่มี	
ช่องลมรูปแบบที่ 1		ช่องลมรูปแบบที่ 2		ช่องลมรูปแบบที่ 3		ไม่มีช่องลม	
อ.	01-29	อ.	-	อ.	-	อ.	-
ท.	32-33	ท.	30-31, 34-39, 42-43	ท.	41	ท.	40

Ref. code: 25616016030162EVQ

รูปแบบของช่องลมเหนือช่องเปิดประตูอาคารส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯนั้นจะมีหลากหลายรูปแบบ ตามความต้องการของผู้อยู่อาศัยหรือเจ้าของบ้านในสมัยก่อน แต่ในอาคารส่วนเอกชน จะมีการใช้รูปแบบของช่องลมในรูปแบบที่ 1 เหมือนกันทั้งหมด ซึ่งจากการสำรวจสังเกตนั้นจะพบได้ว่า อาคารหลังใดที่ในปัจจุบันใช้ในการอยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว ก็จะมีการติดตั้งมุ้งลวดหรือบานกระจกด้านหลังของช่องลม เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้สัตว์ต่าง ๆ เข้ามาในบ้าน

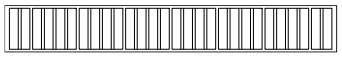
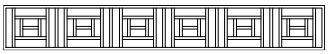
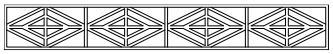
รูปแบบของป้ายร้านค้า					
มี		ถูกเปลี่ยนแปลงให้ร่วมสมัย		ไม่มี	
อ.	01, 05, 15, 21, 27	อ.	13	อ.	02-04, 06-12, 14, 16-20, 22-26, 28-29
ท.	-	ท.	-	ท.	30-43

ในส่วนของป้ายร้านค้านั้น สามารถพบเห็นได้จากทางอาคารส่วนเอกชนเท่านั้น โดยส่วนมากจะเป็นป้ายร้านค้าเดิมที่ติดตั้งมาตั้งแต่ในอดีต จนล่วงเลยมาถึงปัจจุบัน

รูปแบบของผนัง (สีและวัสดุ)					
วัสดุและสีเดิม		มีการปรับเปลี่ยนโดยการใช้วัสดุ หรือทาสีที่คล้ายของเดิม		มีการปรับเปลี่ยนโดยใช้สีและวัสดุที่ไม่ใกล้เคียงของเดิม	
อ.	07-08, 12, 15-24, 26-29	อ.	01-06, 09-11, 25	อ.	13-14
ท.	30-35, 39-41	ท.	-	ท.	36-38, 42-43

ในส่วนของสีและวัสดุ อาคารส่วนมากของทั้งส่วนเอกชนและส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯนั้นจะยังมีการใช้วัสดุและสีเดิมของวัสดุอยู่ และในอาคารบางคูหานั้นมีการทาสีหรือเปลี่ยนวัสดุให้กับตัวอาคาร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำนุบำรุงอาคารให้ยังสามารถเก็บรักษาสภาพเดิมไว้ได้ ซึ่งโทนสีที่ใช้นั้นก็จะเป็นโทนสีที่มีความใกล้เคียงกับอาคารคูหาอื่น ๆ ไม่ได้โดดเด่นจนทำให้เสียบรรยากาศ และสุดท้ายคือการดัดแปลงวัสดุหรือการใช้สีที่ไม่ใกล้เคียงของเดิม หรือมีความโดดเด่นแตกต่างจากบริบทโดยรอบ จนสามารถทำลายบรรยากาศโดยรวมได้

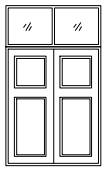
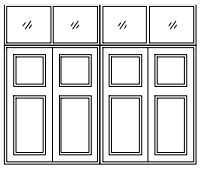
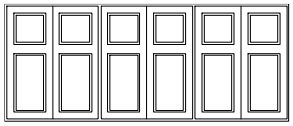
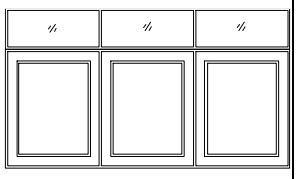
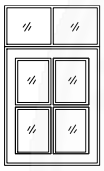
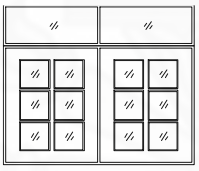
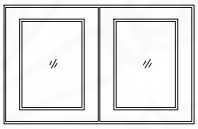
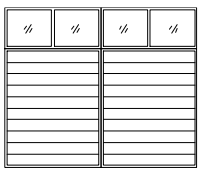
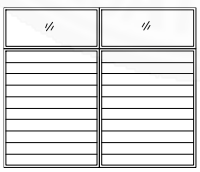
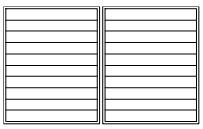
Ref. code: 25616016030162EVQ

<table>
<tr><th colspan="6">รูปแบบของช่องลมบริเวณชั้นบน</th></tr>
<tr><td colspan="2"> </td><td colspan="2"> </td><td colspan="2"> </td></tr>
<tr><td colspan="2">ช่องลมรูปแบบที่ 1</td><td colspan="2">ช่องลมรูปแบบที่ 2</td><td colspan="2">ช่องลมรูปแบบที่ 3</td></tr>
<tr><td>อ.</td><td>01-13, 15-29</td><td>อ.</td><td>-</td><td>อ.</td><td>-</td></tr>
<tr><td>ท.</td><td>41-43</td><td>ท.</td><td>35, 40</td><td>ท.</td><td>34, 38-39</td></tr>
<tr><td colspan="2"> </td><td colspan="4" rowspan="2">ไม่มี</td></tr>
<tr><td colspan="2">ช่องลมรูปแบบที่ 4</td></tr>
<tr><td colspan="2">ไม่มีช่องลม</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td>อ.</td><td>-</td><td>อ.</td><td>14</td><td colspan="2" rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>ท.</td><td>30-33</td><td>ท.</td><td>36-37</td></tr>
</table>

ช่องลมบริเวณชั้นบนนั้นมีลักษณะที่คล้ายกับช่องลมเหนือช่องเปิดประตู คือ มีรูปแบบที่แตกต่างกันตามความต้องการของผู้อยู่อาศัยหรือเจ้าของบ้านในสมัยก่อน และในอาคารส่วนเอกชนจะมีการใช้รูปแบบของช่องลมในรูปแบบที่ 1 เหมือนกันทั้งหมด เช่นเดียวกันกับช่องลมเหนือช่องเปิดประตู

รูปแบบของช่องเปิดหน้าต่างบริเวณชั้นบน

Ref. code: 25616016030162EVQ

							
รูปแบบเดิม		รูปแบบคล้ายเดิม		รูปแบบคล้ายเดิม		รูปแบบคล้ายเดิม เปลี่ยนวัสดุ	
อ.	03, 07, 18-19, 21-25, 27-29	อ.	12, 16, 20	อ.	09-11	อ.	26
ท.	35, 39	ท.	30-34, 40-43	ท.	-	ท.	-
							
รูปแบบคล้ายเดิม เปลี่ยนวัสดุ		รูปแบบคล้ายเดิม เปลี่ยนวัสดุ		เปลี่ยนแปลงรูปแบบ เปลี่ยนวัสดุ		เปลี่ยนแปลงรูปแบบ เปลี่ยนวัสดุ	
อ.	08	อ.	14	อ.	13	อ.	04-06
ท.	-	ท.	-	ท.	-	ท.	36-38
							
รูปแบบคล้ายเดิม เปลี่ยนวัสดุ		รูปแบบคล้ายเดิม เปลี่ยนวัสดุ		รูปแบบคล้ายเดิม เพิ่มจำนวน / เปลี่ยนวัสดุ		เปลี่ยนแปลงรูปแบบ เปลี่ยนวัสดุ	
อ.	02	อ.	01	อ.	17	อ.	15
ท.	-	ท.	-	ท.	-	ท.	-

ช่องเปิดหน้าต่างนั้นเป็นส่วนที่มีความหลากหลายมากที่สุด โดยจากการสังเกตุจะสามารถแยกประเภทจากวัสดุที่นำมาใช้ได้ทั้งหมด 3 รูปแบบใหญ่ ๆ ด้วยกัน ได้แก่ 1.บานไม้ 2.บาน

Ref. code: 25616016030162EVQ

กระจก 3.กระจกบานเกล็ด ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงวัสดุนี้เกิดจากเพื่อเพิ่มความสะดวกสบายในการอยู่อาศัยให้มากขึ้น เช่น เมื่ออาคารมีการติดตั้งเครื่องปรับอากาศ ก็อาจจะต้องมีการเปลี่ยนวัสดุเพื่อรองรับ

ทั้งนี้จากการสังเกต ทำให้เห็นได้ว่า ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนวัสดุและรูปแบบจนเกิดเป็นหลากหลายรูปแบบ แต่สิ่งหนึ่งที่ยังเก็บรักษาไว้คือตำแหน่งของช่องเปิด และขนาดสัดส่วนของช่องเปิดที่มีขนาดเท่าเดิม

รูปแบบของหลังคา			
หลังคากระเบื้องลอนคู่ / กระเบื้องลูกฟูก		หลังคาสังกะสี	
อ.	01-29	อ.	-
ท.	30-37, 39-43	ท.	38

หลังคาของอาคารในส่วนเอกชนนั้นมีความสม่ำเสมอ ใช้วัสดุมุงหลังคาประเภทเดียวกัน ซึ่งคือหลังคากระเบื้องลอนคู่ ที่มีขนาดและรูปแบบเดียวกันหมดทุกคูหา ทำให้หลังคาของอาคารส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯนั้นดูเป็นแผ่นเดียวกัน เรียงกันสวยงาม

ในขณะที่อาคารส่วนสำนักงานทรัพย์สินฯนั้นมีการใช้วัสดุมุงหลังคาที่มีความหลากหลาย มีขนาดและรูปแบบที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดรอยต่อของหลังคาในแต่ละคูหา โดยวัสดุมุงหลังคาที่อาคารส่วนทรัพย์สินฯนั้นนำมาใช้มีทั้งหลังคากระเบื้องลูกฟูก หลังคากระเบื้องลอนคู่ และหลังคาสังกะสี

รูปแบบของหลังคาคลุมชานริมน้ำ			
หลังคากระเบื้องลอนคู่ / กระเบื้องลูกฟูก		หลังคาสังกะสี	
อ.	01-21, 24-27, 29	อ.	22-23, 28
ท.	30-33, 36-41	ท.	34-35, 42-43

หลังคาคลุมชานของทั้งส่วนเอกชนและส่วนสำนักงานทรัพย์สินนั้นจะแตกต่างจากหลังคาที่เป็นส่วนที่คลุมด้านบนสุดของอาคาร เนื่องจากในอาคารบางหลังนั้นมีการย้ายพื้นที่หน้าบ้านไปอยู่ติดกับส่วนทางสัญจรทางบกบริเวณด้านหลังแทน ทำให้เกิดการละเลยการทำนุบำรุงบริเวณหลังคาคลุมชานไป

รูปแบบของชานริมน้ำด้านหน้า

Ref. code: 25616016030162EVQ

รูปแบบเดิม		ปรับเปลี่ยนวัสดุ	
อ.	03-06, 12-15, 18-21, 24-27	อ.	01-02, 07-11, 16-17, 22-23,
ท.	41-43	ท.	30-40

ชานริมน้ำด้านหน้าส่วนมากจะมีรูปแบบเดิม จากการสังเกตการปรับปรุง จะมีจุดประสงค์เพื่อการเสริมสร้างความแข็งแรงให้กับชานริมน้ำ โดยจะสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทย่อย ๆ ได้แก่ การปรับปรุงเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงเพียงอย่างเดียว กับการปรับปรุงให้ดูดีขึ้น โดยใช้วัสดุเทียบเคียงไม้ให้มีความแข็งแรงขึ้นกว่าพื้นไม้ปกติ และกลมกลืนกับบริบทอีกด้วย

Ref. code: 25616016030162EVQ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวพรพิชชา หลิมไชยกุล
วันเดือนปีเกิด	24 สิงหาคม พ.ศ. 2538
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2560: วิทยาศาสตรบัณฑิต (สถาปัตยกรรม) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผลงานทางวิชาการ	พรพิชชา หลิมไชยกุล, และบุญอนันต์ นทกุล. (มิถุนายน 2562). *การศึกษาการเปลี่ยนแปลงเรือนแถวไม้ของชุมชนริมน้ำเพื่อเสนอแนวทางการฟื้นฟูอาคารและวิถีชีวิตการอยู่อาศัยโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร.* งานประชุมวิชาการ BERAC 2019.
ประสบการณ์ทำงาน	2561 นักศึกษาฝึกงาน Magnolia Quality Development Corporation (MQDC)

Ref. code: 25616016030162EVQ